

An abstract painting with a dense, textured surface. The color palette is dominated by earthy tones: various shades of green, brown, and ochre, with prominent streaks and patches of red and purple. The brushwork is visible and expressive, creating a sense of movement and depth. The overall composition is non-representational, focusing on color and form.

artil·letres

Núm. 42 - Castellar del Vallès - Setembre 2007 - 10 €

E. P. R. 2

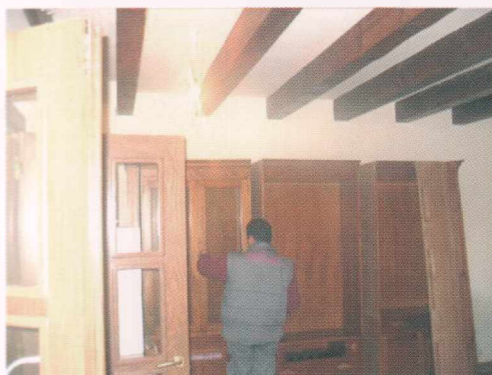
Mudanzas Pu^{ma}

ELS DESITJA UNA BONA FESTA MAJOR

El nostre equip de personal de contacte
resoldrà els seus dubtes
i l'assessorarà en qualsevol
problema que a vostè se li presenti

Oferim també experts operaris
en les feines de muntatge
i desmuntatge de tot tipus de mobles

L'embalatge també requereix
d'una extensa gamma
de mides en caixes, armaris,
rober portàtil,
caixes per a cristalleria...

Guardamobles
Mudances completes
Mudances econòmiques
Traslats a tot Espanya
Servei de fusteria
Servei d'elevador

Atenció al client: 902 076 391
Montsià, 87 - 08211 Castellar del Vallès

Tel. 93 747 30 66

www.mudanzaspuuma.com - info@mudanzaspuuma.com

Miquel DescLOT

QUATRE LLOCS "POÈTICS"

Monestir de Jarrois, comtat de Durham, Anglaterra
Gravat publicat el 23 de febrer de 1784 per S. Hooper
Signat pel gravador Sparrow Sculpt.

Festival de poesia del Mediterrani, 1997: una Turquíada

Informe per al PEN Club Català

Una setmana abans del festival, vaig aconseguir arreglar-me la vida i la feina per poder assistir, de començament a final, a les jornades organitzades pel PEN Club turc, a Bergama (l'hel·lènica Pèrgam), entre el 22 i el 25 de maig. Vaig agafar l'avió amb la magnífica *Ilíada* anglesa del poeta americà Robert Fagles, de 1990, sota el braç, i m'hi vaig submergir per entrar en matèria durant el llarg i sinuós viatge. En arribar a Izmir (l'antiga Esmirna), la calor era asfixiant, descoratjadora. En Jaume Pont, que hi havia estat l'any anterior, ja m'havia advertit que em vindrien a buscar amb un gros rètol amb el meu nom escrit fantasiosament. En efecte, em vaig haver d'identificar amb un Miquel Besclot que era sol·licitat per un noi escapat de *Les mil i una nits* que no sabia més de dues paraules en cap llengua que no fos el turc. Em va ficar en un taxi atrotinat, espremut entre un poeta macedonià i un científic vietnamita de l'Institut Pasteur que, gràcies a la *retraite*, es pot dedicar a la poesia, i vam emprendre un llarg viatge de més de cent quilòmetres, llançats a tota marxa per unes carreteres desmanegades i d'aparença malsegura, sota un sol enfollit impropï del maig. Finalment, el taxi ens va dipositar, xarbotats i xops de suor, en un hotelet polsós d'arran de carretera, davant per davant d'una mesquita de formigó a mig construir. Aquella mateixa tarda, ja ens vam reunir la majoria de participants. Una de les primeres notícies va ser que les jornades durarien un dia menys del que s'havia anunciat per fax (gran alegria per part de tots els ingenus que havíem fet mans i mànigues per no haver de marxar abans de la conclusió del programa). Una de les activitats sacrificades era justament la que a mi em feia més gràcia: la visita al Mont Ida, peanya dels déus. Definitivament, era ben clar que el signe d'identitat mediterrània del festival seria la improvisació. I no cal dir que la realitat no va decebre les expectatives.

A part les dues lectures públiques de poesia dels participants, les jornades pròpiament dites havien de consistir en tres o quatre sessions dedicades a debatre el tema més apropiat, o no, per a aquell escenari homèric: literatura i pau. La majoria de comunicacions van ser improvisades allà mateix, o entre sessions, i la veritat és que no van passar del previsible sostre del vol dels coloms. Només el poeta macedonià, que tot i acabar de viure una guerra des de la porta de casa tenia les idees clares sobre què és poesia i què és civisme, hi va posar la nota del seny desapassionat. Si mal no recordo, va ser ell mateix qui va demanar als organitzadors com era que, si havien assegut un poeta palestí al costat d'un

poeta jueu com a exemple de la convivència pacífica a la república dels poetes, no havien convidat també algun poeta kurd a seure al costat dels seus col·legues turcs. Les excuses turques, esquifides i primparades, no van convèncer ningú.

Més interessants van ser les lectures poètiques. Una va tenir lloc a la terrassa de l'hotel, arran de piscina (amb un aire inequívoc de final de festa de banquet de nocces), i l'altra a la sala d'actes de l'ajuntament. Jo hi havia enviat un poema vell de vint-i-set anys, escrit arran de l'assassinat d'una estudiant per part de la policia franquista, per la molt senzilla raó que en tenia una traducció anglesa del malaguanyat David Rosenthal. No va ser fins a l'hora de la primera lectura que vaig comprendre que el vell poema podia ressonar entre aquella gent com segurament ja no ressonaria entre nosaltres (només una estona abans del recital, els poetes turcs havien traduït els nostres poemes a la llengua dels otomans). A l'últim sopar, després de la segona lectura, l'alcalde de Bergama, l'il·lustrat Sefa Taskin, em va venir a trobar per dir-me que havia escoltat amb especial atenció el meu poema perquè sempre havia sentit una indefinible afinitat amb els poetes catalans que havien passat pel festival. Ja ho sabeu, col·legues: als peus de la venerable biblioteca de Pèrgam, avui reduïda als grans carreus dels murs, potser hi tenim més futur que a casa.

Com sol ocórrer en aquests casos, el més interessant i perdurable de la trobada van ser els contactes personals. Amb els amables i hospitalaris amfitrions turcs, i amb els convidats de llocs tan diversos com Sarajevo, Macedònia, Marroc, Israel o Palestina. Fixeu-vos que, en aquest festival de poesia mediterrània, no hi havia representants d'Itàlia, d'Espanya ni de Grècia (i el representant de França era el bon professor budista, que habitualment escriu els versos en la seva llengua asiàtica, i que va representar França sota la condició que no podia fer cap comunicació en anglès ni en cap altra llengua que no fos la de Lluís XIV). No és fàcil de creure que es tractés de pura casualitat: ja se sap que els rics no s'han volgut fer mai amb els pobres sinó per ensenyar que els feien caritat. Curiosament, jo era l'únic poeta que tenia per llengua materna una llengua filla del llatí (la que havia batejat notarialment aquest mar com a "*Nostrum*").

Durant el viatge de tornada, la *Ilíada* de Fagles em va compensar de la decepció de no haver fet el cim de l'Ida. Jo, llavors, no sabia que s'estava preparant l'edició d'una nova *Ilíada* en català. Qui hi vagi l'any que ve ja se'n podrà beneficiar.

Juny del 1997

Del viatge de dos poetes catalans al Quebec.

Informe informal per a la Institució de les Lletres

El dia 22 de setembre, a un quart de set del matí, ens trobàvem al Prat amb l'altre company d'empresa, l'Anna Montero, que — decebedorament — no sabia pas més coses que jo sobre l'objectiu final del nostre viatge. Tot el que en sabíem, doncs, era que ens havíem d'emportar uns quants poemes per llegir-los allà en català i dir-ne quatre coses en francès. No sabíem ben bé si en un teatre, a la ràdio o a la televisió, perquè les successives informacions esotèriques que havien arribat d'enllà l'Atlàntic semblaven boiroses i contradictòries. Quin panorama tan engrescador per embarcar-se en un viatge de tres avions i dotze hores de durada! A priori, no cal que ho amagui, l'aparatositat del viatge i els seus misteris m'havien cargolat els budells en un nus que encara no estic segur que se m'hagi desfet del tot. Un cop allà, finalment, a la ciutat de Québec, no vam trobar que les coses s'haguessin d'arreglar, perquè ningú semblava tenir en compte que per a nosaltres el dia ja portava tretze o catorze hores de rodatge. Per fortuna, el lloc on finalment ens van deixar caure perquè descanséssim i ens hi allotgéssim era una casa — "couette et café", en diuen, d'aquests establiments — molt agradable i relaxant. Però quan, finalment, vam haver dormit la borratxera d'airecel, us penseu que ens van deixar tranquils perquè passegéssim sense presses per la ciutat? I ca! Primer, un periodista educat i agradable — això sí — ens va venir a trobar i ens va interrogar durant una hora. En acabat, ens van ficar en un autobús per desfer, en tres hores d'autopista, el camí que havíem fet la tarda — o era el migdia? — del dia abans, entre Montréal i la ciutat de Québec! Què anàvem a fer a Montréal? Doncs hi anàvem per ser honorats — "agassatjats", que hauria dit en Pitarra — per l'associació d'escriptors quebequesos, que ens van oferir unes quantes copes de vi *ad libitum*, en un acte social que a mi em va semblar molt anglosaxó. Aquella gent, francament trempada i obsequiosa, van trobar que amb una tarda de marejar-nos no en tenien prou i van decidir de convidar-nos a sopar... en un restaurant vietnamès, on calia portar-se el vi de casa! Cap al vietnamès falta gent, doncs! Al final d'un sopar poc memorable i d'una conversa prou variada, sobretot si aconseguies esquivar el veí llauna, quan ja s'acostaven les deu, hora en què sortia l'autobús per tornar a la ciutat de Québec, ens vam adonar que la nostra guia quebequesa, la promotora que ens havia dut i ens havia de tornar, no era a cap dels dos extrems de la llarga taula del sopar! S'havia fos en l'aireprim! Què havíem de fer en aquella ciutat on no teníem ni un mocador de recanvi? Els escriptors de Montréal ens van dir que no ens inquietéssim,

que ens quedàvem a càrrec seu. Efectivament, ens van buscar un parell d'habitacions — "en un hotel senzill, no espereu gaires luxes, amb tan poc temps per organitzar-nos..." — i ens van oferir un raspall de dents a cadascun, amb la pasta corresponent (el meu tub de pasta més gros que el de l'Anna, no sé si per reflex sexista o perquè em van trobar bocasses)! L'hotelet en qüestió, un casalot inversemblantment tronat, desmarxat i trist, menat per negres haitians probablement practicants de vodú — el bar era farcit de símbols maçònics, màgics i esotèrics —, tenia tot l'aire d'una casa de cites de barri pobre. La nostra valenciana quasi no va dormir en aquella habitació amb quatre o cinc portes que no sabia on repunyetes donaven, convençuda que l'havien portada a l'escenari del crim que n'havia de passar els taps. Jo, pel meu cantó, provava de dormir entre els gemecs eròtics de la secretària de l'associació d'escriptors, una rosseta fràgil i esblanqueïda que s'ho feia en una habitació del mateix replà amb un novel·lista haitià instal·lat a la casa, un negràs alt, feixuc i cridaner que semblava que l'havia d'esclafar irremissiblement. L'endemà, miraculosament, ens vam llevar sans i estalvis. Vam anar a esmorzar pels voltants i vam tornar al bar esotèric de l'haitiana del cul enorme — que estudiava espanyol, en una taula del bar —, perquè la secretària rosseta i esblanqueïda ens havia promès que ens passaria a recollir per deixar-nos a l'estació d'autobusos per tal que poguéssim tornar a Québec sense més entrebancs. Tanmateix, la rosseta Nicole no apareixia per enlloc. Qui sí que corria per allà, fent el desentès, era el negràs morrut que la feia gemegar d'aquella manera tan expressiva que commovia les parets del replà. Ja començàvem a sospitar que l'havia esqueixada des de l'entreuix fins a la post del pit o, si molt convé, convertida en ala de gallina. A l'últim, ens vam decidir a trucar a tots els telèfons que ens havien donat la nit abans. Així, vam descobrir que la rosseta era viva i que, sense fer cap esment del retard, estava disposada a deixar-nos a l'estació... que va resultar que era a dues cantonades de l'hotelet! La rosseta, radiant i ben servida com anava, ens va fer els honors i ens va deixar a l'autobús amb la informació que la madame Cantin que s'havia volatilitzat la nit abans — o l'havien volatilitzada els "haïssiens" amb males arts? — ens esperaria a l'estació d'autobusos de Québec. Volia dir, allò, que les coses es començaven a normalitzar?

No us ho creguéssiu! A Québec, en efecte, la *madame* ja ens esperava, afligida i dolguda perquè aquells escriptorots tan estraforaris de Montréal ens havien "kidnappé"! Contra totes les aparences, aque-

seixantena de quilòmetres de perímetre! Allò ens feia conscients de debò de l'alteritat d'aquell continent immens d'espais tan dilatats i abundàncies tan extremoses: aquelles terres són en efecte un món a part, no un nou món, però sí un altre món. No assajaré ara de descriure-les, perquè em demanaria un esforç que potser es pot suplir amb alguna singladura per Internet.

L'endemà era el dia de la tornada. Però com que encara teníem temps de dinar, vam ser convidats per la madame de *lycée* que ens havia interrogat sobre els Jocs Florals i vam fer un àpat d'allò més agradable en un jardí d'arbres altíssims, sota un sol amable que, segons tots els indicis, els havíem portat nosaltres, perquè per aquelles dates els quebequesos estan acostumats als primers tastos d'una tardor de debò. En obsequi, vaig regalar a aquella família una separata de la revista *Artilletres*, amb una mostra de versos eròtics i un dibuix d'Enric Maass (l'home de la nostra col·lega Teresa d'Arenys). En van quedar tan impressionats que ja feien plans per emmarcar-la i penjar-la a la paret (i la casa estava parada amb bon gust). No va semblar que les "putes" i similars que hi van saber interpretar prou bé els molestessin gens.

Amb el dinar a mig pair, vam sortir cap a l'aeroport per emprendre la tornada dels tres avions, amb nit escamotejada entremig. Anàvem carregats de llibres i d'impressions contradictòries —entre les quals, tot s'ha de dir, havien acabat prevalent les falagueres—, i amb la convicció que un viatge com aquell no es pot fer en tan pocs dies. Però, si de cas, caldrà que traguem a la rifa o que alguna benemèrita institució torni a pensar en nosaltres per enviar-nos a algun altre festival de poesia, desgavellat o no.

Un cop a casa, i repassats els llibres que havíem comprat o ens havien regalat, jo vaig triar un llibre de proses del poeta Pierre Morency, *La vie entière*, unes atractives "Histoires naturelles du Nouveau Monde" que, a més de donar a conèixer un autor estimat pels quebequesos, fa conèixer petites o grans interioritats naturals del país, i el vaig portar a l'Isidor Cònsul perquè el considerés com a possible publicació "d'agermanament" amb aquell país que figura que a tots ens interessa tant. Ho vaig comunicar a la senyora Cantin, i em va fer saber que es preocuparia de buscar algun ajut de les institucions locals. De moment, no hi ha més novetats ni de Proa ni del Quebec. Caldrà esperar a veure com acaba, però no cal fer-se gaires il·lusions.

L'Anna, pel seu cantó, ja està donant voltes a la possibilitat de traduir una antologia de poetes quebequesos contemporànies.

En resum, doncs, cal dir que allò que al principi ens va fer una impressió lamentable, al final va acabar raonablement bé, i que sembla que del contacte en pot sortir alguna cosa positiva.

Octubre del 1999

Un lloc per viure-hi

Tots els colors del verd: amb aquestes breus paraules sintetitzava el nostre Raimon la seva experiència del País Basc, encara en temps de dictadura, en una cançó que va esdevenir un autèntic estendard de la lluita d'aquest poble per la pau i la llibertat tan llargament anhelades. En efecte, "tots els colors del verd" resumeix perfectament la primera impressió que deixa el País Basc a la retina d'un fill del Mediterrani, que hi arriba castigat tothora per un cel capritxós que sembla decidit a destruir la terra tan aviat per manca d'aigua com per sobreabundància torrencial. Al País Basc, en canvi, el cel hi sap ploure, i aquesta benaurança natural estén generosament damunt la terra una paleta riquíssima de verds, que deu ser amb tota probabilitat la paleta més propícia a la pau de l'esperit.

I pau d'esperit, justament, és el que es respira en arribar a una vila com Oinati, situada ben bé al cor del país, en una vall esbarjosa, al peu del mont Aizkorri. Una pau d'esperit que no es redueix a la impressió passatgera de l'entorn pastoral i que no es resol pas en formes de quietisme contemplatiu. Una pau d'esperit que es palpa en múltiples aspectes de l'aparença quotidiana de la vida de la vila.

Per a un català com jo, acostumat a unes viles de muntanya molt primàries, on no sol destacar res més que alguna església primitiva, per un cantó, i la devastació de la moderna indústria turística, per un altre, la primera sorpresa en arribar a la vall d'Oinati és precisament el refinat grau de civilització continuada de segles que s'hi fa evident a cada punt. Mentre que les nostres viles de muntanya semblen haver passat directament de l'Edat Mitjana al segle xx, sense cap mena de transició aparent, a Oinati es percep una evolució històrica d'una riquesa de matisos admirable. L'Edat Mitjana, per exemple, hi és ufanosament present amb l'església parroquial de sant Miquel, del segle xv, d'un gòtic auster però noble i d'unes dimensions literalment catedralícies. El Renaixement hi perviu en diversos edificis dignes de record, com ara el mateix claustre de l'església, alçat insòlitàment damunt el riu que voreja el temple, però s'afirma sobretot en aquell que més bé testimonia l'arrelament de l'Humanisme del Cinc-cents en aquestes terres allunyades dels grans centres culturals: la Universitat Sancti Spiritus, aixecada pel bisbe d'origen local Rodrigo Mercado de Zuazola, un edifici d'una bellesa tan sorprenent com la seva mateixa funció inicial, que havia de perdurar fins a primers del segle xx. El Barroc no deixa de ser present a l'església, amb un gran retaule a l'altar major, però sobretot es manifesta en l'esplendor civil de l'edifici de l'ajuntament, una magnífica peça rococó de proporcions harmòniques a la gran plaça de la vila. Al seu torn, el Neoclassicisme hi deixa empremta a la

lla dona estava convençuda que ens havien raptat per privar-la a ella de l'honor d'amfitrionar els "*deux poètes catalans*". Amb tot això, ja eren vora les tres de la tarda i nosaltres no havíem tastat res més que l'esmorzaret de Montréal. Ens crèiem amb dret d'anar al nostre allotjament, rentar-nos, canviar-nos, dinar —o similar— i descansar una bona estona. Que de cap manera! Era ben clar que havíem anat a petar en un altre continent. Calia de totes passades anar al teatre de la universitat Laval on al vespre havíem d'actuar, perquè ens mostressin el guió de l'acte, assagéssim una mica i sabéssim ben bé de quin mal havíem de morir. Hi havia una pianista de crommo, amb un pentinat d'aquells que fan perdre l'equilibri i que ja no surten ni a les pel·lícules, una soprano de pitrera sonora i un saxo (!) que havia de tocar *El cant dels ocells* i *Damunt de tu només les flors* (una delicadíssima cançó d'en Mompou passada per aquella gargamella d'aram!), tots ells presidits per una actriu —germana de la nostra àngela de la guarda— i una dama amb aparença de professora jubilada de *lycée* francès que ens havia d'entrevistar davant l'audiència sobre temes tan interessants per al públic quebequès com els Jocs Florals o la poesia de Verdaguer. Tot plegat semblava una suma impossible de despropòsits i, per torna, estava tan agafat amb agulles que no semblava sinó que havia d'acabar en fracàs estrepitos i ressonant. Estàvem persuadits de la folia d'aquella gent ("*ils sont fous, ces québécois*." ens deïem, estraient l'Astèrix i l'Obèlix). Finalment, després de molt fer-nos gabiejar, ens van tornar als Trois Balcons on residíem, amb un tall de formatge, un grapat de raïm i un suc de poma perquè ens reféssim. I amb l'amenaça que al cap de dues hores ens vindrien a recollir per desembarcar-nos a l'escenari del teatre. No ens van perdonar ni cinc minuts. Vam arribar a l'arena disposats a fer el ridícul més espantós de la nostra vida, amb l'únic consol de saber que no era fàcil que cap testimoni d'aquell acte delirant ho pogués venir a explicar entre la gent que ens importa. Vet aquí que ens fan asseure, doncs, en un parell de cadires, entregirats, de cara al públic. Enmig de la fosca de les butaques de l'amfiteatre de dues-centes places, ple a vessar, el primer que aconseguixo veure, a tercera fila, és la figura d'una antiga companya meua de la universitat, una biòloga, asseguda al costat del seu marit, un matemàtic. Era evident que els havien llogat perquè hi hagués testimonis de la nostra gesta a l'altra banda de l'Atlàntic. Però, contra tot pronòstic, l'acte es va anar descabdellant sense més incidents que els meus embarbussaments de "*poète catalan*" que no podia ni insinuar —si no volia caure anatematitzat— que el seu francès s'havia atrofiat en favor de l'anglès, davant una audiència d'un parell de centenars de quebequesos que, si no estaven molt interessats en els cinc poemes per barba que vam llegir, ho aparentaven amb l'aplom d'uns autèntics professionals. En acabat, ens van venir a saludar una pila de gent, des

de la cònsol d'Espanya, que venturosament parlava menys espanyol que nosaltres, fins a la indefectible colònia de catalans residents en aquella ciutat perduda, passant per un pintoresc personatge que s'havia fet famós entre els passejants de la Rambla de Barcelona repartint manuscrits poètics, disfressat amb robes del segle disset o divuit, i que va resultar ser quebequès. Mentre ho celebràvem amb xampany —no vaig saber si francès o català—, el germà del ramblista versallesc, un actor famós al país, em va explicar que aquella tarda mateix un creuer norueg havia "*échoué*" al riu Saint Laurent, davant per davant de la ciutat. Vaig pensar que allò ho explicava tot: el malaurat vaixell s'havia endut tota la mala estrella que amenaçava de fer-nos quedar com un drap brut. La moixiganga es va acabar en un restaurant italià, amb la colònia catalana i tots els herois de la vesprada. Res, un dia ensopegat.

L'endemà, quasi de bon matí, ja ens esperava la visita d'un editor local de poesia que, segons deia la *madame*, estava molt interessat a coneixe'ns. Devia ser perquè féssim propaganda dels seus llibres entre l'atractiu públic català, perquè va ser molt amable amb nosaltres —fins ens va passejar per la bella capital històrica d'aquell país—, però no ens va parlar de cap projecte, com ens havia insinuat la nostra peculiar amiga. Al migdia vam aconseguir que ens deixessin tranquils d'una vegada i ho vam aprofitar... per anar a dormir com uns socs! Perquè a la nit estàvem invitats al Teatre Nacional —un senyor teatre, amb tres enormes panys de paret decorats per Jordi Bonet, un català trasplantat anys ha en aquelles terres—, on vam assistir a una emotiva representació de *Les troyennes* d'Eurípides. El vespre va acabar en un altre restaurant italià, al carrer de la Claire Fontaine (un nom que em feia sentir com a casa).

L'endemà, per fi, la nostra enigmàtica madame Cantin, que es creia vagament descendent de rossellonesos de l'any de la picor, se'ns va oferir a mostrar-nos les belleses naturals del país. Amb un temps radiant, va ser el dia més relaxat i agradable de tota l'estada. Tant, que fins i tot vam començar a simpatitzar amb aquella dona que no s'entenia gaire bé per què havia muntat tota aquella disbauxa d'homenatge a Catalunya, quan ella mateixa no era capaç de llegir el seu admirat Feliu Formosa sinó en traducció francesa! De primer ens va portar a la Chute Montmorency, una cascada d'una vuitantena de metres d'alçada —més alta que la del Niàgara, però en un miserable riu com ara el nostre Ebre—, que aboca les aigües quasi directament al gran riu, el Saint Laurent (l'únic que mereix el nom de "*fleuve*", perquè els altres, tots com el nostre Ebre, si no més cabalosos i tot, no passen de tristes "*rivières*" de segon rengle). L'aigua i els arbres són els dons més generosos d'aquella natura luxuriant. Ho vam poder comprovar durant el pinyol de l'excursió, un passeig per l'illa d'Orléans, una illa al bell mig del riu d'una

torre del campanar de l'església de sant Miquel. El turmentat segle XIX es manifesta, per exemple, en la urbanització de la plaça dels Furs, entre l'ajuntament i l'església, construïda damunt el riu i els recs que hi conflueixen. El segell del segle XX, com és lògic, és encara pertot, però és especialment característic amb obres com ara l'aprofitament del dessacralitzat convent de santa Anna per a usos civils, en forma de teatre, cinema i escola. Ara bé, sense cap mena de dubte, allà on el segle XX afirma de veres el seu llegat millor és al veí santuari d'Arantzazu, el cor espiritual d'Euskadi, on l'església basca ha donat un impuls decidit a l'avantguarda artística del país, com en els temps més gloriosos de la història de l'església catòlica. En comptes d'anar afegint pegats damunt uns vells edificis degradats de poc interès, l'any 1951 es va decidir aixecar de nou el santuari sencer, en un ambiciós i agosarat projecte que no deu tenir parí a l'Europa catòlica del seu temps. El nou santuari d'Arantzazu, doncs, projectat per Francisco Javier Sáenz de Oiza i Luis Laorga, amb importants realitzacions escultòriques de Jorge de Oteiza, Eduardo Chillida i Lucio Muñoz, i pictòriques de Nestor Basterretxea i Xabier Egaña, és una de les fites creatives més indiscutibles del segle XX a tot el País Basc. Una altra fita no menys indiscutible del segle la trobaríem, en un altre ordre de coses, en l'experiència cooperativista de la comarca, més concentrada uns pocs quilòmetres més avall d'Oinati, a la vila veïna d'Arrasate, o Mondragón, erigida en bressol d'una iniciativa cooperativista única, que no tan sols ha donat vida a la indústria de la zona, sinó que s'ha convertit en un model universal a estudiar. I, per si tot això fos poc, el segle XX encara ha tingut aquí el rar bon gust d'abstenir-se de perpetrar els desgavells urbanístics i paisatgístics que el caracteritzen a tantes altres bandes (sense anar més lluny, al nostre Pirineu català). Malgrat ser un centre de pelegrinatge religiós i muntanyenc (les belleses naturals del parc d'Aitzkorri se sumen als atractius culturals i religiosos d'Arantzazu), la vall ha sabut esquivar la temptació del negoci fàcil de les urbanitzacions i els complexos turístics descontrolats, de manera que el visitant no hi té mai la sensació que el paradís s'hagi fet malbé per l'avidesa desaforada d'uns quants aprofitats, com ocorre a tants altres indrets de la geografia peninsular, o insular.

El rastre visible dels anys, doncs, ens parla d'una vitalitat continuada, i no estroncada, de segles, que revela d'una banda riquesa de recursos i de l'altra riquesa humana. Més enllà, per tant, de la primera impressió d'un edèn pastoral, una segona mirada més atenta a la vila i rodalia ens parla, en definitiva, d'un lloc veritablement privilegiat. Un lloc on la vida discorre, renovant-se, sense estancar-se. Ras i curt: el que en diem "un lloc per viure-hi".

Si m'atreveixo a fer una afirmació tan rodona és perquè, en la meua breu visita de mitjan setembre

del 2004, encara vaig tenir ocasió d'enfondir una mica més, en una tercera mirada que em va permetre d'entrar en la vida de la gent d'Oinati i ser-ne hoste agombolat. Tanmateix, no és únicament a la proverbial hospitalitat de la gent d'aquestes terres que em refereixo ara, sinó a indicis més reveladors de l'envejable salut de la vida social d'aquesta vall. En aquella ocasió, l'associació Laixan per a la promoció de la llengua i la cultura basques, en col·laboració amb la regidoria de cultura de la vila, havia organitzat un cap de setmana d'actes adreçats al coneixement de les altres cultures minoritzades de la península: un Galeusca de petit format, quinze dies abans de la festa major de Sant Miquel. La iniciativa es podia haver quedat en una mera exhibició folklòrica, amb castellers del Vendrell i pulpeiros gallecs (cosa que també hi va ser, en la cara més festiva dels actes), però els organitzadors volien anar més a fons i entrar una mica en les cultures literàries de Galícia i Catalunya. De manera que van convidar un poeta català i una poetessa gallega per a un parell d'actes. El primer, pulcrament preparat pels professors de llengua i literatura de l'institut, era un acte literari dels estudiants de secundària, íntegrament en euskera (la vall d'Oinati és una de les zones més purament bascoparlants del país), al qual els poetes convidats vam aportar la diferència de les nostres llengües romàniques. Malgrat la falta de pràctica en l'intercanvi amb les altres llengües ibèriques, l'atenció i l'interès d'aquell públic tan jove van ser excepcionals. Jo fins i tot em vaig permetre la francesilla de llegir-hi un poema meu en euskera, en traducció del meu amic Juan Kruz Igerabide: èxit assegurat.

L'endemà, dissabte cap al tard, els poetes convidats ens vam sumar a un grup de poetes bascos per fer una lectura per al públic en general, a l'antiga capella de santa Anna. Una lectura ben organitzada i mesurada, sempre en les nostres llengües, que va ser rebuda pel públic amb un respecte i una receptivitat exemplars, pròpies només d'un país altament civilitzat. A tots dos actes, el públic va rebre un breu vocabulari interlingüístic, editat per a l'ocasió, i un llibret amb els poemes llegits.

Finalment, encara, la jornada es va cloure a la nit amb una magna lectura de Bernardo Atxaga, acompanyat d'alguns músics amics, que va omplir el frontó de pilota basca de la localitat d'un públic fidel, àvid de les emocionants paraules del bruixot de la tribu.

No he dit que era un lloc per viure-hi?

Tardor del 2004

Ciutats del Nord: Durham, Edimburg, Saint Andrews.

Informe per a l'Associació d'Escriptors

Quan, arribats a Ourense, Jaume Pérez Montaner em va demanar d'improvisar una ponència sobre una ciutat important per a mi, per substituir Teresa Pascual, que finalment no havia pogut assistir a aquest encontre Galeusca, vaig pensar de seguida que hauria de parlar de la ciutat de Durham, al comtat del mateix nom, al nord-est d'Anglaterra. És clar que hi ha altres ciutats al món que m'han robat el cor d'una manera més immediata i on ara mateix tinc més ganes de tornar, però la petita ciutat provincial de Durham té la particularitat d'haver estat escenari de moments molt significatius per a mi, la qual cosa me la fa fins i tot més memorable que d'altres ciutats més afavorides amb atractius reconeguts. Tot i que d'atractius propis, a la meua ciutat anglesa no n'hi falten.

La ciutat de Durham és al nord-est d'Anglaterra, no gaire lluny de la costa, però prou terra endins per quedar a recer de les freqüents incursions vikingues de la remota edat mitjana (de fet, bona part d'Escòcia i del nord d'Anglaterra havien estat força temps sota el domini de la civilització escandinava). L'enclavament de la ciutat ve dictat pel riu Wear, que en aquell indret dolçament aturonat topa amb un gran promontori de roca i es veu forçat a circumdar-lo, dibuixant una voluta que gairebé arriba a tancar-se sobre ella mateixa com si el riu hagués concebut la fantasia de tornar enrere per visitar aquell indret pintoresc. Naturalment, però, la baga traçada pel curs del riu no fa tal cosa, sinó que acaba trobant una sortida pendent avall, després d'encloure una veritable península de roca en el seu arabesc en forma de crossa episcopal. Aquest promontori és conegut efectivament com "la península" i té tots els requisits que es podien exigir a una plaça forta medieval: de fet, només va caldre reforçar els contraforts de roca amb una muralla que en resseguís el perímetre per tenir una fortalesa protegida fins i tot amb un vall d'aigua corrent. La plaça així delimitada només era accessible a través de l'istme: una autèntica força natural.

Amb l'expansió normanda de Guillem el Conqueridor, després de la batalla de Hastings, l'any 1066, el promontori de Durham va ser escollit com un baluard idoni per contenir els escocesos. Es va bastir, doncs, un castell per protegir l'istme i es va procedir a aixecar la gran catedral que encara avui torreja al bell mig del planell del cim. El nou baluard de Durham va ser confiat als prínceps-bisbes que governarien la ciutat en nom del rei durant segles (una història semblant a la de la ciutat austríaca de Salzburg, que seria governada per prínceps-arquebisbes). Annex a la catedral, es va fundar encara un

monestir benedictí, que naturalment no va sobreviure a la reforma d'Enric VIII, però que gràcies al poder dels prínceps eclesiàstics no va ser destruït. Durham, doncs, s'havia convertit en un baluard militar i religiós alhora.

De fet, ja abans de la conquesta de Guillem de Normandia, la península del Wear era un venerat centre de pelegrinatge, al voltant de les despulles de sant Cuthbert, un sant local del segle VII, de manera que la gran catedral normanda es va aixecar justament per acollir-les. Aquesta catedral és una construcció excepcional, sens dubte el més grandios exemple d'art romànic a les illes Britàniques, que es pot trobar estudiada i reproduïda a qualsevol tractat d'arquitectura medieval. Al segle XII, el príncep-bisbe Hugh de Puiset hi va afegir la capella de Galilea, que acolliria la tomba del gran cronista de la història anglo-saxona Beda el Venerable. La situació de tot aquest massís conjunt catedralici, al cim del promontori, li confereix un aspecte de domini totpotderós, capaç encara avui d'intimidat fins el passavolant més descregut.

Els prínceps-bisbes van governar amb eficàcia la ciutat-baluard-santuari durant segles. El moment àlgid de la seva història es va viure durant el segle XVIII, en què la petita aristocràcia eclesiàstica local va arribar al màxim esplendor. Es va enderrocar parcialment la muralla i es van enjardinar —a la manera anglesa, naturalment— les ribes del riu. L'entorn del promontori de Durham va esdevenir així una d'aquelles raconades que els romàntics no podien deixar d'estimar i freqüentar. El gran J. M. W. Turner en va deixar una coneguda aquarel·la d'allò més característica.

Tanmateix, amb la revolució industrial, la relativa pobresa de l'entorn de la ciutat va engolir la petita glòria d'aquella economia de l'antic règim i va abocar l'aristocràcia episcopal a un autèntic cul de sac. Però, lluny d'encastellar-se en l'altura del seu poder, el príncep-bisbe va actuar amb preclara intel·ligència i visió de futur, i va oferir l'any 1832 les pròpies instal·lacions —castell inclòs— per a la fundació d'una nova universitat, que esdevindria la tercera d'Anglaterra, que fins aleshores encara només comptava amb Oxford i Cambridge. La vella ciutat-baluard-santuari esdevenia així una ciutat universitària moderna.

És per aquesta raó, doncs, que jo m'hi vaig relacionar. L'any 1980, quan ja en feia cinc que treballava com a professor no numerari a la Universitat Autònoma de Barcelona, m'hi vaig traslladar per ocupar el lectorat de castellà al departament d'hispaniques d'aquella universitat, durant dos cursos; amb l'en-

càrrec addicional d'ocupar-me de les assignatures de llengua i literatura catalanes. Així em vaig convertir en un dels molts habitants temporals d'una ciutat universitària anglesa.

Aquells dos anys d'estadaa Durham van ser particularment importants per a mi. D'entrada, per l'avitentesa de profunda ventilació mental i física que em brindava aquell estranyament, però sobretot per l'oportunitat de dedicar hores i més hores al coneixement de la literatura clàssica anglesa, que no ha deixat d'apassionar-me i estimular-me des d'aleshores. A la memòria hi guardo amb cura les múltiples lectures, les coneixences personals, els passejos per les vores del riu, el tritlleig de les campanes de la catedral, les freqüents escapades a la llibreria de vell on tants llibres venerables vaig comprar, els concerts a diferents sales de la ciutat o a Radio Three de la BBC, etcètera. Doncs bé, malgrat tot això i encara més, ara mateix, quan penso en la Gran Bretanya, no és pas a Durham que tinc ganes de tornar.

Perquè, fet i fet, allò que compta per a nosaltres d'una ciutat és la seva gent, la gent que ens l'ha feta sentir tal com l'hem coneguda. I justament s'escau que la major part de la gent que llavors hi vaig tractar ja no són ara a la ciutat. Uns perquè han mort, la majoria perquè s'han desplaçat a altres universitats del país (fins i tot, algun company de departament i més d'un exalumne viuen ara a Catalunya). Inclús la *landlady* que em llogava una habitació al barri de Neville's Cross viu ara a l'altre extrem de l'illa!

De manera que, avui, si una ciutat hagués de triar per perdre'm en aquelles terres del nord ja no podria ser Durham. Ara, per exemple, em decidiria per Edimburg. No pas perquè la conegui molt bé; mentre vaig viure a Durham la vaig visitar en una ocasió i vaig poder-ne experimentar l'enorme atractiu, però la veritat és que el contacte no va passar d'aquí. En canvi, ara hi tinc amics que me la fan propera com abans ho havia estat Durham. I el mateix podria dir de Saint Andrews, la vella ciutat universitària escocesa, al comtat de Fife, una mica més al nord d'Edimburg.

Heus-en aquí la història: entre els dies 5 i 8 de novembre de 1998, la Institució de les Lletres Catalanes va celebrar el seu primer Seminari de Traducció Poètica al poblet pirinenc de Farrera de Pallars, a quasi 1.500 metres d'altitud, a les instal·lacions del Centre d'Art i Natura que ha revifat l'activitat humana al llogarret. Ens hi vam reunir els dos poetes escocesos escollits per a aquella primera experiència, Stewart Conn (Glasgow, 1936) i Anna Crowe (Plymouth, 1945), i un grup de deu poetes i traductors catalans, per treballar plegats durant tres dies sobre la traducció d'una selecció de poesies dels dos poetes invitats. Els resultats literaris d'aquellencontre es van publicar dos anys més tard, a la col·lecció Óssa Menor de l'editorial Proa, sota el títol *L'ànima del teixidor*.

Però aquella trobada entre altíssimes muntanyes no tan sols va propiciar uns fruits literaris, sinó també una sintonia personal i una amistat que no han fet sinó créixer al llarg dels anys. L'any 2000, Anna Crowe ens invitava, a Anna Aguilar-Amat, Francesc Parcerisas i a mi mateix, al festival de poesia de StAnza, a la ciutat universitària de Saint Andrews. Arran d'aquest fet, Anna Crowe es va llançar amb entusiasme a traduir a l'anglès la nostra poesia, revifant els coneixements de català adquirits durant els seus anys d'estudi universitari a Saint Andrews. La seva feina va resultar tan feliçment reeixida que va facilitar una intensa comunicació amb el públic interessat en la poesia. Un dels fruits d'aquellencontre va ser la meva ulterior col·laboració amb una artista local, Jean Johnstone, afeccionada a produir llibres artístics, autèntiques edicions de bibliòfil artesans, de la qual en va resultar una bellíssima edició d'un d'aquells meus poemes que havia traduït Anna Crowe, en l'original català i en la versió anglesa. Al seu torn, doncs, aquesta col·laboració va comportar una amistat creixent amb Jean Johnstone i amb el seu marit, el poeta Brian Johnstone. Que finalment ha desembocat en una nova col·laboració bibliòfila, no menys engrescadora, aquest cop amb un poema escrit expressament per a l'ocasió i amb la traducció al gaèlic que en va fer el poeta Christopher Whyte.

Finalment, aquest estiu passat, Jean Johnstone va exposar les seves edicions artístiques de poesia a Edimburg, en un lloc de privilegi: la Scottish Poetry Library, una biblioteca pública enterament consagrada —en exclusiva— a la poesia, en qualsevol dels formats imaginables. Un indret de somni per als que toquem la corda lírica, a pocs metres de distància del Parlament Escocès, obra pòstuma del català Enric Miralles (que s'inaugurava a mitjan octubre passat). Per cloure la temporada d'exposició, doncs, la biblioteca va organitzar per al 23 de setembre una lectura dels poetes implicats en les edicions de Jean Johnstone. No cal dir si vaig viatjar de bon grat a Edimburg!

En aquesta ocasió, la visita a la capital escocesa, on viu el meu amic Stewart Conn, i a la ciutat universitària de Saint Andrews, on viuen la meva amiga Anna Crowe i els Johnstone, em va fer adonar que ara aquestes ciutats ja són una mica meves: perquè són dels meus amics. I justament perquè aquests amics em desvetllen una colla d'estímul literaris, les dues ciutats escoceses han esdevingut per a mi un paradigma de ciutats poètiques. Sé molt bé, però, que el dia que els meus amics decidissin traslladar-se a una altra banda, les dues belles ciutats esdevindrien postals a la memòria, com ja ho és la no menys bella Durham.

Novembre del 2004

FELIU FORMOSA

No havies d'haver vingut

No havies d'haver vingut

lla i ell a l'aeroport.

ELLA: No havies d'haver vingut. Havíem deixat ben clar que no vindries. Però tu, quan has vist que tenia les maletes a punt, has canviat de parer... Per què t'has entossudit a no deixar-me marxar sola? Jo hauria agafat un taxi... Però, és clar, a tu no et costava res acompanyar-me amb el cotxe, i has dit que m'ajudaries, que duia una pila d'equipatge i em podies ser útil un cop a l'aeroport. En fi, qualsevol excusa t'hauria servit per enganxar-te a mi. M'acompanyes com un amic, que és justament el que jo ja no volia. Tu saps que tot això és inútil, però t'agrada actuar així, i et negues a comprendre el que jo sento en aquest moment, t'hi resisteixes. Resulta que per última vegada m'impedeixes actuar d'acord amb una decisió exclusivament meva que tu semblaves haver acceptat. Em feia il·lusió sortir de casa sola, en llibertat. Ho havíem decidit... ahir, després de dinar, abans que te n'anessis a l'assaig, com cada tarda. Donava per fet que no et veuria més. Encara tinc una mica de ressaca del sopar d'ahir: l'última trobada amb els amics de sempre... pocs, com a mi m'agrada. Tenia por que t'hi presentessis, encara que fos a última hora, però no has acabat d'assajar fins a la matinada. Aquests dies, amb l'estrena que se't tira a sobre, gairebé no dorms, estàs cansat i excitat. Amb els amics, hem anat a sopar a aquell petit restaurant que hi ha darrere el teatre, en un carreró tranquil. Després hem passat un parell d'hores al bar on treballa la Clara quan no fa d'actriu, que és gairebé sempre. Hi hem fet unes copes. Jo ja me'n volia anar a dormir, però ells... "que no, que ja dormiràs a l'avió; ara ens aguantem fins que es faci clar... Estarem molt de temps sense veure't"... I la festa ha acabat a casa el Sergi, que ja saps que té corda per estona. Com que ell, a Nova York, hi va fer un curs l'any passat, s'ha atipat de donar-me consells i de fer-me encàrrecs per als amics que

té allà. Tampoc han faltat les bromes sobre el meu retorn triomfal d'aquí a un any, disposada a menjar-me el món. A les cinc del matí, quan he tornat a casa i m'he ficat al llit, tu encara no hi eres... I quan has arribat i has tingut l'humor de posar-te a escoltar música, després de dutxar-te, jo ja he renunciat a dormir el parell d'hores que em quedaven. De tota manera, he fet veure que dormia... He aguantat immòbil, quieta, una bona estona. Te n'has adonat? Bé... tant se val... Després, quan has vist que em llevava i que podíem esmorzar junts, has dit que m'acompanyaries... M'ha sorprès força que ho diguessis en aquell to segur, normal, com si es tractés d'una cosa natural i òbvia. I ara puc dir-te que m'ha fet ràbia..., que em fa ràbia aquesta manera que tens de fingir una sensació de normalitat. A mi em costa horrors fer cadascun d'aquests actes aparentment normals, propis d'una quotidianitat que, en el nostre cas, ja fa temps que no existeix. Per què has volgut venir? No t'adones que em fas sentir com aquell presoner que està a punt de sortir d'un penal militar americà, amb l'equipatge al costat i la porta de sortida al davant, mentre un parell de guardians, a banda i banda, el provoquen verbalment perquè els agradeixi i així tornar-lo a tancar? El presoner aguanta... aguanta... fins que sona l'hora de l'alliberament i arrenca a córrer d'una manera desaforada... Això passava en una obra que va representar a Barcelona aquella companyia americana... el Living Theater, oi? L'escena em va quedar gravada, no sé per què. Oh, que cansada estic! Espero ser a l'avió per dormir... Com un llarg parèntesi damunt els núvols! No és que em trobi malament, al contrari: em sento estranyament lleugera, com si tot ho veiés més clar, més nítid... Un aeroport, un lloc de pas, ple de gent que no la veus enlloc més..., un viatge llarg, set o vuit hores de vol..., trencar tants lligams... Oh, aquest cansament, aquests nervis, són en el fons com un

plaer completament inesperat i fan olor de canvi! La nit passada, amb els amics, ja em sentia com una estranya. El cap se me n'anava i em costava seguir la conversa, em sonava a cosa passada. Sentia que tot allò ja ho anava deixant enrere. La gent de teatre, ho saps prou bé, parlen molt de teatre. De vegades penso que, darrere les nostres converses, hi ha un gran amor a l'ofici, a la nostra feina, i que les possibles rivalitats, mesquineses i actituds falses són producte de la duresa de la professió i no són pitjors que les que hi ha en altres mitjans artístics, malgrat que ens acompanyi una certa mala fama. Però altres vegades em sembla que la gent, els companys, viuen en un món de falses aparences... Per exemple, la teva presència aquí. És evident que estàs en fals. Com a persona de teatre, et resulta difícil trobar el nivell de sinceritat que requereixen el moment i la persona amb qui parles. Potser m'embranco massa, no et sembla? És que tinc tantes coses al cap... Aquesta nit passada amb els amics... Pensava en tu i en mi, en aquest viatge meu, que acaba amb tantes coses, i després els observava a ells i m'adonava molt bé, amb la distància del qui se'n va, dels molts problemes de fons, que no surten mai a la superfície i que tenen al darrere tota mena de rivalitats i malentesos... Jo mateixa estic tipa de voler demostrar que tot em va bé, encara que estigui sense feina o que la feina que m'han donat no m'ompli en absolut i la faci només per subsistir. Tu ho has dit moltes vegades que, en aquest ambient nostre, allò que s'imposa no és sempre el talent. Quan et vaig dir que pensava anar a Nova York, vas començar a dir que a tot arreu passa igual i que si allà hi ha més teatre, també hi ha més competència. Cada vegada que hi penso, en aquest viatge, em ve una mena de calfred, i és que tinc ganes que em sigui útil..., almenys perquè quan torni no faci tantes coses sense convicció ni amb una rutina que de vegades confonem amb l'ofici... I ara podria dir que la rutina és una de les coses que ha anat omplint també la meva convivència amb tu, però no crec que sigui ben bé així. No es tracta de rutina sinó de constants malentesos que van passant en silenci, perquè al darrere hi ha uns acords, uns

principis, unes justificacions... I els sentiments? Hi són o no hi són? Que difícil, oi? Tot és tan relatiu! Volem defensar una situació en nom d'unes causes anteriors que ens justifiquen com a parella davant els altres, i en això també hi juga la nostra manera de veure el teatre, que és una mica especial. Sí, tu i jo, professionalment, som una mica excèntrics, estem una mica al marge d'una evolució professional que gairebé sempre imposa als actors unes condicions no del tot satisfactòries, perquè allò que es busca és tenir feina. I justament a partir de la nostra situació marginal, que tots dos teníem assumida, podíem haver fet moltes coses junts, vull dir moltes més coses de les que hem fet. Tu, amb el teu passat de teatre fet amb poc mitjans, amb la teva curiositat i la teva recerca desesperada d'un públic, amb la teva honestedat reconeguda i el teu innegable sentit de l'escenari, i jo, que he treballat tant en el teatre comercial com en companyies independents i que, en aquest sentit, també he anat trampejant la situació com he pogut..., semblava que ens podíem complementar. Recordo aquell dia, ara fa set anys, que em vas venir a veure en aquella comèdia que feia mesos i mesos que arrossegàvem per tota la Península, amb aquell actor còmic que improvisava constantment i que només em demanava que li donés la rèplica. Resulta que la meua interpretació et va agradar. Sembla que hi vas veure un fons d'autenticitat o una habilitat per ficar-me el públic a la butxaca, no ho sé... Després ens vam anar veient. Tu m'agradaves. Tenies per a mi un atractiu que després m'he anat explicant d'una manera més racional i que encara avui existeix. Però dir això, a què ens condueix en aquest moment? A res, em sembla. El cas és que entre nosaltres no hi havia d'haver cap lligam professional que no sorgís d'una necessitat conjunta. Vull dir que, si emprenies un treball de direcció, jo no hi anava inclosa inevitablement, cosa perfectament lògica. Jo, per la meua part, era ben lliure de continuar la meua lluita particular per imposar-me com a actriu. Així ho vam acordar, o potser ja ho donàvem per suposat. Figura que tu i jo ens vam triar d'una manera apassionada i desinteressada. Era in-

negable, però, que partíem d'unes certes coincidències i afinitats en les experiències teatrals viscudes. I potser això va ser justament el que va impedir que el nostre enamorament fos senzillament això: un enamorament. Aquesta és la qüestió. Tu, als quaranta anys llargs, encara ets un director "jove" (amb totes les cometes que vulguis). Oscil·les entre el muntatge d'un autor d'avantguarda on t'hi jugues molt per obtenir molt poc, i alguna direcció escènica per a algun teatre oficial, on sempre procures fer alguna aposta arriscada i molt sovint t'hi agafes els dits. Això està bé. Jo també he deixat enrere la meva primera joventut i, pel meu passat, he hagut de lluitar contra el perill de repetir-me constantment. He tingut feina, sí, però puc comptar amb els dits d'una mà les vegades que m'he sentit realment nova com a actriu i que he donat allò que crec que puc donar. En tu hi ha hagut sempre una mena de temor, una actitud de reserva, potser perquè en el fons em volies i em vols com em vas veure en aquella representació comercial de fa set anys, i després tampoc no has sabut o no has estat capaç de treure de mi res de nou. Per això, si alguna vegada m'has donat un paper, no has sabut tractar-me com a la resta dels actors i sempre he hagut d'espavilar-me tota sola. Així t'he facilitat a tu la feina de direcció, que sempre és prou complicada. Pel fet de viure amb tu, jo era sempre una col·laboradora teva, i això em diferenciava de la resta dels actors, també per aguantar-te les estones de mal humor i de tensió nerviosa. Sol passar quan es barregen les coses. I a mi m'ha passat amb tu. No volíem que el teatre s'interferís en la nostra vida. Però què passa quan la vida s'interfereix en el teatre? Em poso molt transcendent? Potser és perquè intento tocar de peus a terra. Per això me'n vaig. Vaig a Nova York a veure-les venir. Ara m'ho puc i m'ho vull permetre. I tu, en aquest moment, estàs ficat en aquest embolic de la direcció de la *Lulu*. Et falten tres dies per estrenar i no veus gens clar el resultat. Et desespera que, tan a prop de la fi, encara hi hagi tants dubtes sobre el personatge central, aquesta *femme fatale* omnipresent durant tota l'obra, i si ara ets aquí, és perquè jo, en el fons, t'inspiro

confiança. La meva presència es contraposa, per a tu, a tot el caos que t'espera al teatre. I és que no t'havia passat mai que una actriu, en un dels assaigs generals, encara et preguntis el per què de la reacció d'un personatge, o et diguis que una frase no li surt perquè tu no li has sabut comunicar allò que sent el personatge en aquell moment. Però també és cert que aquest conflicte amb algun actor et fa qüestionar constantment la teva capacitat professional, et fa dubtar fins i tot de la necessitat de la teva feina, perquè pot molt ben ser que, el dia de l'estrena, se salvi justament aquesta actriu que t'ha fet la vida impossible i ha posat constantment en evidència les teves inseguretats de director que no té cap formació d'escola, sinó que ve d'una pràctica més aviat accidentada. Tot això et fa patir, és clar, i jo he vist perfectament que tots aquests problemes teus arribarien a una situació límit amb el muntatge d'aquesta endimoniada *Lulu*. Espero que te'n surtis. Ho desitjo. Quan penso que en aquests dos últims mesos, la suma de tot el que et preocupa s'ha afegit a la tensió que ja existia entre nosaltres per altres confusions i malentesos acumulats, estic contenta de fer aquest viatge. Penso que m'hi jugo molt. I també crec que, en la teva situació actual, no puc fer res per tu. Hi ha masses implicacions personals. I si et trobes en una situació límit, te n'hauràs de sortir sol. La Marta Baster, la teva *Lulu*, no t'hi ajudarà mai. Per cert, què va ser primer, la Marta o la *Lulu*? Vull dir si vas decidir muntar l'obra de Wedekind perquè pensaves en la Marta com a protagonista, o bé aquest muntatge neix d'una necessitat teva, interna, de muntar la *Lulu*, i la Marta apareix després? Vas buscar la teva *Lulu* entre les actrius que coneixies o bé se't va acudir muntar l'obra quan se't va posar al davant la dona que podia ser la teva *Lulu*? En qualsevol cas, aquí tenim la *Lulu*, la nostra *Lulu*, no la que voldries oferir al públic d'aquí a tres dies, sinó la que encara portes dintre teu i mai no podràs treure a fora, perquè la Marta Baster, com a actriu —i com a dona, sens dubte— t'ha suposat una font de conflictes i poca cosa més. Però per a tu, aquests conflictes són importants, decisius, i per a mi també, en la

mesura que els has projectat sobre la meua persona i ens han dut a una ruptura clara. Perquè aquests conflictes són una de les causes del meu viatge, és a dir, són la causa que aquest viatge el faci ara, i no abans ni després que et fiquessis en el muntatge del text de Wedekind. Quan t'hi vas llançar, em va sorprendre que abandonessis el projecte de fer un Txèkhov, un projecte que anaves madurant feia temps i en el qual jo havia de tenir —segons tu— un paper a l'alçada de les meves possibilitats. I un dia, de sobte, vas canviar d'idea i vas parlar de la *Lulu*. I et vas posar a fer això que se'n diu una dramatúrgia, és a dir, a reduir d'acord amb les teves conveniències el llarg text original i a crear un espectacle molt condensat, amb unes cançons escrites per tu que servien de pont entre les escenes bàsiques. No volies que l'espectacle arribés a les dues hores de durada. Et vas fer enviar unes partitures dels cuplets que Wedekind va escriure al voltant del 1900, et vas comprar una gravació recent de l'òpera d'Alban Berg sobre la *Lulu*, vas buscar altres dramatúrgies estrangeres que et servissin de model i, finalment, no sé on, vas adquirir una reproducció d'un dibuix d'Erich Heckel, un dels expressionistes alemanys que més t'agraden: la "Noia del barret alt". Tenia tot l'atractiu ambigu i màgic de la *Lulu* i una semblança força notable amb la Marta. De moment, quan el vaig veure al teu estudi, no sabia a qui em recordava, però ben aviat, fins i tot abans que fessis el repartiment, vaig relacionar la Marta amb el dibuix de Heckel. Conec la fascinació que la Marta encara exerceix en molta gent de teatre. Aquesta noia va tenir la sort o la desgràcia que la contractés un teatre públic quan encara feia segon curs a l'Institut del Teatre, i després ha anat fent coses. I potser aquest ha estat el seu mal: després d'aquell primer "èxit", entre cometes, ha intervingut en un parell d'espectacles que no han tingut gaire ressò entre el públic i, és clar, ignora la normalitat, una normalitat que li permetria aprendre realment i progressivament l'ofici. En poques paraules, la Marta és una principiant i ella mateixa ho ignora. Suposo que tu sabies alguna cosa del seu caràcter conflictiu, però pot-

ser va ser justament això el que et va moure a donar-li el paper d'un personatge superconflictiu com la *Lulu*. Tu, per la teua banda, havies de materialitzar en una persona la teua necessitat de la *Lulu*. I ho havies de fer amb l'actriu i amb la dona que, segons tu, s'adequava millor a la teua idea del personatge. I no et vas adonar que la teua *Lulu* difícilment podia arribar a ser la *Lulu*. I no perquè es tractés de tu i la Marta. Parlo en general. La *Lulu* no és teua ni de ningú. Aquesta és la seva principal característica. Quan vaig veure al teu despatx la reproducció de Heckel, se'm van obrir els ulls i ho vaig intuir tot d'una manera vaga, però inequívoca. Aquell tercer personatge, aquella figura dibuixada on es fusionaven davant els teus ulls la *Lulu* i la Marta, era justament el que m'indicava com barrejaves els plans professional i humà, o potser professional i masculí, digue-li com vulguis. Però continuem parlant de la Marta com a actriu. Quan era encara a l'Institut va fer uns bons tallers d'interpretació, dins un marc pedagògic, no ho oblidis. Però és innegable que, mentre no es foti unes quantes hòsties, la Marta anirà per la vida amb un cervell atapeït d'idees mal digerides sobre la interpretació que va de dintre a fora i, per pura ignorància i falta de nivell cultural, veurà poquíssimes coses més enllà del seu nas. Vull dir fora d'ella mateixa. A part d'això, és una noia conscient del seu poder de seducció, i l'exerceix sempre que pot. Potser no saps que, abans que la Marta es llancés de cap, amb l'obstinació que la caracteritza, dins el treball de la *Lulu*, jo m'hi havia arribat a entendre. Fins i tot pensava que la podia fer canviar, ajudar-la a veure la realitat del món de l'espectacle a partir de la meua experiència quotidiana, que no em sembla gens menyspreable. I és que, a mi, la Marta més aviat m'entendria. O sigui que, si ella era la *Lulu*, jo hauria pogut fer l'altre gran personatge femení del text de Wedekind, la comtessa Geschwitz, la dona que s'enamora de la *Lulu* fins al propi sacrifici, l'única que realment l'estima i que acaba morint amb ella. Sí, jo hauria pogut fer aquest paper, però tal com vaig veure les coses, no l'hauria acceptat. I tu, és clar, tampoc no me'l vas oferir. Ja veus que puc par-

lar molt durament de la Marta i alhora sentir per ella un cert afecte. El teu cas és ben diferent. Tu tenies un desig fortíssim per la Marta i alhora et feia por establir amb ella qualsevol lligam. És una qüestió d'edat i de manera de veure la vida. L'atracció per una noia com la Marta és ben pròpia d'un home dels teus anys, que pretén tenir les coses molt clares en alguns aspectes, però que sent un atractiu punyent i dolorós per una dona molt jove, i això ja no sap com resoldre-ho sense comprometre's. Mira: una aventura trivial i efímera amb la Marta hauria estat una cosa natural, si ella hi hagués estat d'acord. Però tu no estaves disposat a donar el primer pas cap a aquesta situació tan clara i, en definitiva, tan normal, i ho vas resoldre donant a la Marta el paper de Lulu i establint amb ella un contacte de moltes hores amb la possibilitat de penetrar molt a fons dins un personatge femení que representa tantes coses. Entre tu i la Marta no hi ha sexe, però el tema del sexe presideix la vostra relació d'hores i hores d'assaig al voltant d'una protagonista que parla contínuament del sexe com a objecte de compra i venda, de xantatge, d'extorsió, de domini i, a la llarga, de destrucció i autodestrucció. A mi m'ha tocat viure la teva dependència de la Marta, una dependència que ella no pot arribar a entendre en tot el seu abast encara que jugui, com fa sempre, amb la seva capacitat seductora. I jo he hagut de viure aquesta dependència teva, i això sens dubte m'ha torturat, perquè aquest tema ha omplert les teves converses amb mi. Has pogut parlar-me contínuament de la Marta, perquè allò que comptava era la Lulu, no la Marta com a possible rival meva. Comprenc que hakis estat una víctima més de la Lulu, d'aquesta dona que tots els homes han buscat i busquen, d'aquest ésser difícil de definir i que tothom defineix sense parar. Hi ha una cosa ben sorprenent: l'obra es diu *Lulu*, el nom de la protagonista, i en canvi cap personatge li dona aquest nom. Li diuen Nelli, Mignon, Eva, és a dir, volen posseir-la, la posseeixen físicament, però ella és inabastable, proteica, i aquesta és la seva manera de ser lliure, ja que no és un home. Quan el doctor Schön, davant el caràcter mortífer de

la seva seducció, li diu: "vostè, probablement, no té idea del que fa", ella respon: "ho sé perfectament". Aquest personatge que els homes qualifiquen de pervers i impur perquè se sap objecte de canvi i vol triar-se ella mateixa les seves opcions vitals; aquesta dona que vol construir-se ella mateixa i sap que no pot fer-ho sense l'home, i destrueix els homes que pretenen anar-la definint; aquest superpersonatge evoluciona, i resulta que, quan més es degrada als ulls de tothom, quan ha de recórrer a la prostitució, és quan més la veiem amb capacitat de denúncia, amb més llibertat interior, una llibertat que, com a dona, la condueix a l'última de les seves opcions: fer-se assassinar per Jack l'Esbudellador a Londres, en una situació precària que ella mateixa s'ha buscat. Les ruptures dramàtiques que fa Wedekind amb el seu personatge són gairebé inversemblants, inhumanes, però tenen la grandesa fatídica de la tragèdia antiga. Allò que Wedekind devia pensar quan va escriure el seu text fa que també sigui comprensible la teva relació amb una dona que, dins el medi on ens movem, té un cert misteri i pot fer-te llançar a l'aventura d'aquest muntatge. Però jo penso que has oblidat una cosa: si la Lulu és inabastable i proteica, la Marta és intercanviable. Podria ser qualsevol altra actriu, justament per la manera de ser de la Lulu. Però hi ha un atractiu invencible que et fulmina, l'atractiu de la Lulu, i a tu t'ha fulminat a través de la Marta. I a partir d'aquest moment, jo he perdut tota possibilitat de ser la teva Lulu; és a dir, aquella dona de la qual sempre se t'escapa alguna cosa i que t'atreu justament per això. I quan passa una cosa així, l'home triga a explicar-se. Jo crec que, per fer de Lulu, es necessita una d'aquestes dues coses, o potser totes dues: una disponibilitat absoluta perquè el personatge se t'endugui, o una experiència interpretativa que difícilment pot tenir una noia com la Marta. Tu l'has triada per un altre motiu: perquè et pensaves que sabia ser la teva Lulu, i t'has equivocat. La meva posició ha estat, evidentment, deixar-te sol amb la teva Lulu. Tu ho vas intuir i has recorregut a unes argücies típicament masculines per no perdre-ho tot.

Em vas dir que anés a veure algun assaig. Et semblava que això era tan normal com el fet d'acompanyar-me avui a l'aeroport. I jo vaig accedir a venir un parell de vegades —seguir el procés més de prop hauria estat masoquisme—. Ho vaig fer per curiositat, és clar. En l'últim dels assaigs que vaig veure, estaves treballant aquella escena que m'havies comentat més d'una vegada: quan la Lulu impedeix que el doctor Schön, el seu protector i amant, es casi amb una noia noble. El doctor vol trencar la relació amb la Marta... vull dir, amb la Lulu, perquè se sent massa dominat per ella. I ella es troba en un moment crucial: ha perdut els dos marits anteriors i necessita mantenir el doctor sota el seu domini perquè en depèn econòmicament. Tu volies aconseguir de la Marta una impassibilitat, una actitud neutra, una fredor desesperant, que s'imposés als espectadors. Pensant en el conjunt de l'obra, volies partir d'un joc de ritmes, amb pauses significatives, i omplir aquest joc dels continguts que el text aportava per si sol. El ritme era la teva obsessió per fer progressar l'escena. I l'escena no progressava gens, perquè la Marta tenia al cap una altra pel·lícula. Ella volia aturar-se a cada frase, volia discutir-ho tot, rèplica per rèplica, volia acostar-se al text a través d'improvisacions, volia saber com era exactament el personatge en aquell moment, etc... La veritat és que jo estava a favor teu, però no volia ni podia ni era la meva funció pronunciar-me. Perquè tenia massa clar que el meu acord amb tu en una qüestió de detall pesava molt menys que el meu desacord absolut amb la teva falta de perspectiva quan vas emprendre la feina. Aquesta falta de perspectiva, jo l'entenc, perquè et conec i sé quina és la teva situació com a home i com a professional. Però hi ha una cosa que m'aparta de tots aquests problemes teus. I és que, per primera vegada d'ençà que estic amb tu, el meu paper canviava i tu em deixaves de banda, però m'hi deixaves —i això és el més greu— sense acabar de deixar-m'hi del tot. Aquell assaig va ser per a mi revelador. La Marta va acabar plorant, tu vas acabar vociferant, i jo vaig adonar-me que el Francesc Bruguera, el teu abandonat doctor

Schön, ho veia tot tan clar com jo i volia posar pau tallant l'assaig, tot mirant-me a mi de tant en tant d'una manera molt significativa. La Marta i tu éreu un director i una actriu que no se'n surten i acaben agredint-se amb tota la crispació perquè no ha passat tot allò que podia esperar-se. La cosa em va semblar força lamentable, i vaig pensar: tant de bo que l'estrena de l'obra tapi tot això, tant de bo que funcioni. De vegades passa, ja ho saps. I si de sobte, acabada l'estrena, es produeix una situació d'eufòria inesperada, pot molt ben ser que la Marta i tu, alliberats d'aquesta Lulu omnipresent, us abraceu fets un mar de llàgrimes. Però aleshores, jo ja no hi seré. ¿T'adones que me'n vaig tres dies abans d'una estrena teva? És la primera vegada que passa i ni tu ni jo ho hem comentat. De fet, hem parlat poquíssim durant les últimes setmanes. No hi vull pensar, vull esborrar-ho... Veig que ja és l'hora... Deuen estar a punt de donar l'ordre d'embarcament. (*S'alça, disposada a agafar l'equipatge de mà, quan per un altaveu, sona el següent avís: "Passatgers del vol Panamerican 4108 amb destí a Nova York: la companyia els comunica que el vol anunciat per a les 11.40 ha sofert un retard de tres quarts d'hora. Preguem als senyors passatgers que disculpin la molèstia i estiguin atents al nou avís d'embarcament."* Ella torna a seure. *Llarg silenci.*) Bé, ara parla tu.

Fosc lent.

N. de la R.

Aquest monòleg va ser estrenat per l'actriu Imma Colomer al Teatre Romea el 1991. L'autor l'ha refet per a aquesta edició d'ARTILLETRES.

ALBERT JANÉ

Del "Quadern de Barcelona" (3)

(gener-març 2004)

Dijous, Cap d'Any de 2004

Ahir no em vaig moure del meu alcàsser fins a quarats d'una. M'havia menjat dos panets amb uns alls tendres. I una mica de whisky. Se sentia molt de brogit a la plaça. Però no era pas un brogit gaire temptador. I el metro funcionava. El metro, doncs. He dormit bé. Esmorzo a casa.

A primera hora fa un sol esplèndid. Surto de casa i tiro amunt. Des del mig del carrer (Roger de Flor), com que no passen cotxes, puc veure bé la torre del Gas. Des de davant de casa només se'n veu la teulada. Però més amunt del carrer, la perspectiva me'n deixa veure més tros. I al fons, el mar, que sembla "l'escata d'un déntol lluent".

El parc Güell. Les Tres Creus. Ja feia una colla de mesos que no hi pujava, potser més d'un any. El temps passa molt de pressa, és veritat. Visió de la ciutat. Estrangers. Generalment s'hi estan poca estona. Aviat ho tenen vist. Deuen dir que totes les ciutats són si fa no fa. Un parell de noietes franceses em pregunten on és el parc d'En Gaudí. Deuen haver pujat des dels Josepets i, és clar, s'esperaven una altra cosa. Les oriento. Posats a fer, els assenyalo la Sagrada Família, que també és de Gaudí, però em fa l'efecte que no m'entenen.

Baixo pels Josepets. Hi fan obres. A veure què en sortirà. Pel carrer Gran i el passeig de Gràcia faig cap al meu despatx. Admiro la casa, amb les tribunes magnífiques, que hi ha a la cantonada del carrer Gran i la Travessera. No ens les haurem mirades mai totes, les cases de Barcelona. Un cafè a la guingueta d'en Fontenelle. Al meu vell casalot.

S'ha ben ennuvolat. El temps no solament passa de pressa sinó que canvia de cop i volta. No és el mateix temps, ja ho sabia. Vaig a dinar al Mus-sol. Hi vaig molt d'hora, per trobar lloc. Quan hi arribo amb prou feines hi ha ningú. Però em diuen que ho tenen tot reservat. Si ells ho diuen. Dino al Glop. No és gens barat, no. També acaben omplint.

La tarda és ben bé d'hivern. Tothom passa com si anés per feina, ben abrigat. Que no nevi.

Avui no vaig a sopar. Només a prendre un cafè a la guingueta d'en Fontenelle.

Fa fred però s'ha tornat a asserenar. La lluna.

Diumenge, 4 de gener de 2004

Fa sol. Coses de l'anticicló. S'està esperant d'un moment a l'altre que els talibans en facin una

de les seves, una de grossa. On? A Amèrica, on ja hi tenen la mà trencada? A París, a Londres? En tot cas, sembla que ha de ser amb un avió. Aviat no podrem anar a Amèrica volant, amb tantes precaucions que han de prendre. Potser sí que tenia raó, jo, quan deia que Amèrica no existeix. En tot cas, penso en la de personal destinat a vigilar els avions i els aeroports: milers i milers de persones. Com deia Ruyra, hem d'esperar a veure com peta, tot plegat.

Hi ha les botigues obertes, i tothom compra. Sí, la gent compra. Hi havia èpoques en què, per estranys motius ideològics, algú es feia la il·lusió que el país travessava una crisi gravíssima (consequència, naturalment, de la ineptitud del govern), cosa que es notava a les botigues: de gent a mirar, molta. Ara: comprar, pocs. Fixa-t'hi, fixa-t'hi, a veure quants en veuràs, que vagin amb paquets. I a Rússia? Allí sí que no se'n veu gaire, de gent amb paquets, pel carrer! Sí, però a Rússia no s'han de preocupar ni pels hospitals ni per l'ensenyament, són serveis públics que van a càrrec del govern i tots els ciutadans els tenen assegurats. Diuen això.

Esmorzo a la granja Verdaguer. Han canviat. Ara hi ha dos ànecs, dos ànecs muts. No es quedaran sense saliva, no. Davant el meu casalot, els preparatius dels monarques orientals. Ara n'hi ha que diuen que eren terratinents, o, uns altres, que eren doctors en filosofia i lletres, o astròlegs. De moment no diu ningú que fossin d'Al-Qaida, però tot arribarà.

Dino a casa. Ara resulta que l'enamorada del comte de Montecristo era de Renillars i es deia Mercè. És qüestió de controlar el temps entre les sis i un quart de set, a fi d'observar la progressió de la creixença del dia.

L'edat de ferro. El rem de trenta-quatre. Realment, Ruyra era un prosista de primera. Aquest sí que en sabia. Feia servir l'*ell* emfàtic? Devia ser un *ell* que quedava entremig de l'anàfora i de l'èmfasi. Com és que no s'hi havia fixat mai ningú, ni en Coromines?

No vaig a sopar. Però menjo: un panet amb embotit i un all tendre, un altre panet amb torrons de massapà i una bona ració de whisky. Després, un poc abans de les deu, me'n vaig a fer un cafè a la guingueta del gran Fontenelle; avui pensava anar a dormir tard, però, per què? Hi vaig, això sí, amb l'autobús, i així puc veure un altre cop l'avet de les aigües. Potser ja no el veuré més,

enguany. Les festes s'acaben. No sé on, en alguna botiga, avui o ahir, sentia l'*Adeste fidelis*. Deu ser l'única cançó de Nadal que he sentit. Els post-moderns, amb la seva fúria talibànica les han matades, les cançons de Nadal.

Divendres, 9 de gener de 2004

A la tarda em truca la Lluïsa, de la Filològica. El president m'ha designat perquè, amb els dos Vallverdús, formi la ponència que ha de decidir, o proposar, el premi Nicolau d'Olwer. I que dijous hi ha la taula rodona, a la Universitat, sobre les *Regles d'esquivar vocables...* Sí, hi voldria anar, però justament aquell dia tenim reunió de la comissió dels lexicògrafs, i ens haurien de donar permís per a plegar abans. La Lluïsa diu que en parlarà amb el president Miralles. Amb bona voluntat, en aquest món, tot s'arregla. Avui no em truca ningú més.

Lectures. Cap a les deu tinc gana. Avui, no sopar em ve costa amunt. Es pot ser sobri, però no tant. Saps què? Me'n vaig a fer un mos a Can Poca Fe. Poca fe, val més això que re.

N'hi ha amb qui has d'anar molt amb compte a fer-los preguntes òbvies, o que ells consideren òbvies. Com s'hi abonen, com s'hi esbraven, com agafen l'ocasió, i tan senzill com seria, només dient sí o no.

Dissabte, 17 de gener de 2004

Sant Antoni, el de gener, la primera fita de l'hivern post-nadalenc. Record obligat del meu pare, que aviat farà vint anys que ens va deixar, de qui he heretat el gust per les efemèrides astronòmiques, i dels famosos versos del *Trobador català*. A primera hora fa bon temps. Després sembla que s'espantilla.

Ahir, mentre dinàvem, l'Isidor Marí ens explicava que amb el president d'Òmnium Cultural van anar a visitar el nou president de la Generalitat, el qual no els va saber dir sinó que el catalanisme havia d'assumir el castellà. El Sabater de Madrid podia exultar amb goig: ja tenim un president que no és nacionalista, és a dir, que és espanyolista.

Quan la rosa mana el clavell diu que sí.

Sigueu tan transgressor i tan rupturista com us sembli, però no confongueu els cistells amb les senalles.

A primera hora, que feia tant de sol, he vist, al fons del carrer, la torre del Gas, emergint superbament entre les cases.

Els qui es complauen en els disbarats més descomunals volen, a més, que els avalem amb la nostra complicitat. I són prou llestos per a aconseguir, si badem una mica, que sembli que sí que estem d'acord amb tot el cúmul de bajanades que deixen anar sense engaltar.

Els meus amics Baulenas i Agut parlaven al diari de l'escriptor americà Stephen King. Baulenas parla de dos-cents milions d'exemplars venuts (dels seus llibres), Agut de tres-cents milions. No ve, doncs, de cent milions. En tot cas, són molts. Jo, amb la meitat (de tres-cents milions) ja m'hi conformaria. Ara: val la pena, llegir-lo?

Hac Mor parla també del llibre de Sunyol, el poeta de Vic, amb els seus intents de paradoxa habituals, delirants. No sé si val la pena, també, de llegir-lo, considerant, especialment, que no es pot llegir tot.

Vegem, també, què diu Josep Maria Ripoll. "La narrativa catalana està donant, d'uns anys ençà, força sorpreses, gràcies a un conjunt, ben heterogeni, d'autors que creen universos veritablement personals, lluny de modes i mimetismes, fidels només al rigor i al seu món propi. Ens referim, per exemple, a Maurici Pla, Martí Rosselló, Julià de Jòdar, Pasqual Farràs, Pere Guixa —descoberts per Quaderns Crema—, Imma Monsó i Marc Romera, per enumerar-ne uns quants". No es pot pas negar que és un punt de vista prou falaguer sobre la nostra narrativa. Hi afegeix (Ripoll): "A aquest conjunt heterogeni i inclassificable cal sumar-hi el nom de Francesc Serés..." Serés acaba de publicar *De fems i de marbre. Trilogia*. Ripoll esmenta, com a llibres (recents) que l'han interessat molt, *El trànsit de les fades*, de Julià de Jòdar, *Una casa per compondre*, de Núria Perpinyà i *Purgatori*, de Francesc Mira. Quanta literatura. Realment, no es pot pas estar al dia.

Un dietari es pot escriure pensant que no l'ha de llegir ningú o pensant que sí, que algú, qui sap qui, el llegirà, que el llegirà i que, segons què hi llegeixi, que reaccionarà i tot. Qui sap.

Aquesta colla de desventurats del diari dediquen tota una pàgina al centenari d'un cantant cubà de pa sucats amb oli, que glorifiquen sense vergonya. Ja les recordo, les seves cançons: ensucrades i sense fibra, sense ànima, talment com els croissants d'avui, coberts d'una capa de sucre caramel·litzat destinada a dissimular que no valen res.

Al Teatre Lliure ara fan els *Sis personatges en*

busca d'autor. Hi ha un dia amb subtítols en castellà i anglès. Volen dir? Es comença així i s'acaba traslladant la fàbrica a l'est, on la mà d'obra és més barata.

Dijous, 22 de gener de 2004

Dino al Bon Bar de la deu petita. Un poc de migdiada. Cap a un quart de cinc, encara no, surto. Passo a fer un cafè a l'Ateneu. Institut d'Estudis Catalans. Reunió de la comissió dels lexicògrafs. La Lluïsa ens informa que avui operen, o han operat, de la vista, el president de la nostra Secció, en Joan Martí. Si divendres passat va abandonar precipitadament la reunió de la comissió dels gramàtics, no va ser, com vam creure, perquè un afer urgent el reclamés, sinó perquè va notar que la vista se li enterbolia: un despreniment de retina. Déu n'hi do, la nostra Secció: en Mallafrè, en Sarsanedas, en Solà, en Martí... Però avui ja tornem a tenir en Rafel, que havia tingut la grip. Avui ens les tenim amb la música. Quina diferència hi ha, entre un instrument alt i un instrument baix? Un violí (o un contrabaix!) pot ser un instrument alt? Tots els instruments que no són alts són baixos i tots els que no són baixos són alts o bé hi ha els que no són ni alts ni baixos, és a dir, normals? Això ens duu a considerar l'ús de l'adjectiu *alt* amb el sentit de *fort*: *la ràdio massa alta*. I ara vindrà la religió, que diu que és complicadíssim. L'especialista es diu Lluís. Segons en Miralles és un home d'una gran competència, un estudiós de primera, molt rigorós i primmirat, que voldrà precisar en quina tradició religiosa s'emmarca la definició de cada mot. Els àngels, per exemple. A més dels àngels més o menys genèrics, hi ha els arcàngels, com el general Friant, o el mariscal Lannes, o l'almirall Collinwood, i els serafins i els querubins, que es veu que són tots plegats una colla d'infeliços, i encara tots uns altres que tenen unes designacions que semblen provenir d'altres camps semàntics, com les potestats, les dominacions, els apoderats amb mitja firma i amb firma única, les facultats, les ordenances, els interventors, les influències, les prerrogatives, les institucions, els departaments i no sé quants més. Es veu que sí, que riurem, doncs.

Avui també parlem del tema de les valoracions literàries. Dic que a vegades es parla del desert de la poesia catalana actual, però que hi ha una seixantena de poetes catalans vivents de cada un dels quals, en un moment o altre, un crític solvent

ha dit que era un gran poeta, però aquestes valoracions solen ser individuals, vull dir que quan s'afirma d'un poeta que és realment un gran poeta es fa posant en relleu que, de fet, és l'únic digne de consideració. I això val per a tot el que es refereix al camp de les lletres. Avui mateix, per exemple, al suplement literari de l'*Avui*, un pobre beneitó, escapat, probablement, d'un relat de Raimon Caselles o de Víctor Català, encarregat de fer l'elogi del senyor Moll, diu que el *Diccionari català-valencià-balear* "és segurament l'únic diccionari que, si es cremés, perdriem una part importantíssima i irrecuperable de la nostra saviesa com a poble, a diferència de la majoria dels altres diccionaris, els quals si es cremessin, no seria cap drama ni cap pèrdua irreparable." D'això se'n diu deixar-les anar sense engaltar. En Miralles diu que això respon a una mena de moviment pendular que hom ha establert entre el Moll i el Coromines. De qui hem de parlar? Del Coromines? L'Alcover-Moll és l'obra d'uns amateurs que treballaven sense rigor. Ara hem de parlar del Moll? Una obra insuperable, incomparablement superior al Coromines. Amb el Curial i el Tirant, segons en Miralles, ha passat i passa igual. No es pot fer l'elogi de l'un sense menystenir l'altre...

En Veny m'ha demanat si jo, com a barceloní, deia, de petit, *melic* o *llombrígol*. Li explico que aquesta pregunta me l'he feta a mi mateix moltes vegades i no l'he sabuda respondre mai. Això deu voler dir que a Barcelona devien coexistir totes dues formes. No he tingut mai consciència que cap de les dues formes l'hagués adquirida de gran, en les meves lectures o freqüentant altres àmbits (com és el cas de tantes i tantes formes: *aleshores*, *enguany*, *espill*...). En Veny em diu que entre els joves ara és majoritari *melic* i que a Mallorca sempre s'ha dit exclusivament *llombrígol*, amb la *l* final ben clara.

Divendres, 23 de gener de 2004

Avui dino a Cal Lluís, el de les Moles. Mentre jo hi sóc, no omplen pas. Hi ha una cosa que no entenc, que sóc incapaç d'entendre: com és que hi ha gent que podent parlar en català parla en castellà? Ja sé que en aquest món hi ha moltes coses estranyes, difícils d'entendre, però com aquesta...

S'ha anat enfosquint, com si volgués ploure i tot. Deu ser l'anticicló, que es deu haver atipat de fer el pallaso i se'n deu haver anat a escampar la

boira cap a uns altres tocoms. Uns altres tocoms? Sí, uns altres tocoms. En primer lloc, Moll no diu que *tocom* fos una greu badada del Fabra, tal com asseguruen un esbarticle (<llatí tardà esbarticulum) d'indocumentats, sinó que diu que és un mot inexistent, usat, a causa d'una mala interpretació, per Carner, Ruyra...). I Coromines confirma el que diu Moll. Molt bé. Però, que no tinc el dret de parlar, o d'escriure, com em dóna la gana, jo? Els mateixos que, sense envermellir, admeten el culebron, el merendero, el chiringuito, el xarrup de llimó, el marc de cava, el vinillo i el suquillo, el vale, vale! (mil cops el dia, d'ençà que tenen telèfon mòbil), una cervesa o algo, el posar trenta i treure quaranta, la benzinera, el cafè sol, la poeta, es va morir amb vint anys, el xulo i el xou, el no tinc cap i l'aniré demà, l'aquí té, els pals, el barrejar i el tallar, la nit bona i els Nadals, el zulo i el xapapote, el posar la taula i treure la taula, el carinyo i l'ens veiem; aquests mateixos, per un cop més puristes i primmirats que ningú, em volen privar de dir *tocom*! Em diuen, però, que no es pot ser tan intolerant, tan inflexible, que cal buscar el consens. Molt bé. Fem un pacte. Prescindiu rigorosament del vale, vale, de la copa de cava i de la benzinera, i em comprometo a esborrar el tocom del meu cervell. Com deia aquell, o tots magrebins o tots europeus. O tots nyerros o tots cadells. O tots güelfs o tots gibbel-lins. O tots iroquesos o tots mohicans.

No es pot llegir tot. Surten molts llibres i cal seleccionar. D'altra banda, hi ha els clàssics. Hi ha la Bíblia, els sufís, els etnotextos. I els llibres d'erudició, els llibres de llenguatge. Hi ha de tot.

Què deuen dir, els canonistes, de Carles Hac Mor? L'hem de llegir, també? O potser, en lloc de llegir-lo, el que cal fer és desllegir-lo, parallegir-lo, allegir-lo, nollegir-lo, subllegir-lo o inllegir-lo. Ara: segons Roger Costa-Pau, l'obra hacmoriana és "una de les (nombroses) apostes literàries, artístiques i humanes més singulars i de més alt ribatge, en l'àmbit de la creació contemporània al país". No l'hem pas de contradir.

Dissabte, 24 de gener de 2004

Avui plou. Justament avui que és dissabte. I al matí. Al migdia s'asserena. Un quart creixent esmolat com una falç al costat d'una estrella de la tarda que hem de creure que és el planeta Venus. Ja fan efecte, ja, tots dos junts.

Però tornem als poetes. Si Costa-Pau parla d'H

Mor, Andreu Gomila parla de Mireia Companys, una poetessa (Gomila li diu paleta) que ha publicat *Perfils de la inconsistència*. Segons Gomila, Mireia Companys, segueix la sendera traçada per Ferrater, i "a diferència d'altres poetes més grans, fa una sèrie d'aportacions força interessants, com la violència verbal". També parla del seu "gust per la paraula justa, per la força expressiva que destil·len els seus mots sense caure en el barroquisme innecessari que sol caracteritzar molts poetes novells, els quals, massa cops, tenen més ganes de lluir-se verbalment que no pas de dir".

Dimecres, 28 de gener de 2004

Diu que han apedaçat la crisi, i que el senyor Carod continua formant part del govern, com a conseller sense competències. I es presentarà a les eleccions del mes de març. No sé pas què hi ha d'anar fer, a Madrid. De moment, fa de mal dir qui n'ha sortit més tocat. Per a nosaltres, els catalans, és humiliant que el president de la Generalitat hagi hagut de fer el que li manaven. Ara, els del servei d'espionatge, que van controlar l'entrevista de Carod amb els de l'ETA, ho van fer saber, als del seu govern? No ho explicaran pas.

Fa un dia clar, ventat.

Qui s'ha mort és el senyor Arthur Terry, un gran catalanòfil anglès. Diu que coneixia com ningú més la poesia de Joan Maragall. Jo no l'havia tractat mai.

Demà tinc reunió de la comissió dels lexicòlegs. Haurem de determinar, finalment, si ens decidim per *haiku* o *haikú*. Si en Joan Veny creu que hauria de ser *haiku* jo acceptaria la seva proposta i no m'hi pensaria més. Com que els haikus són curts, proposaré que com a exemple en reproduïxin un de meu: *Les fulles mortes/ que l'hivern negligeixen / no volen caure*. Quina cara que farien, els de la comissió, si els ho proposava de debò!

Parlem de les plantes superiors i les plantes inferiors. Però no sé veure aquests termes al Diccionari. Demà ho plantejaré.

Dijous, 29 de gener de 2004

Continua fent vent. No tant com ahir. Carod i Maragall ja tornen a riure. A veure si els dura gaire.

Rebo els treballs que aspiren al premi Nicolau d'Olwer. Tots junts, fan gairebé tant de gruix com la Gran Enciclopèdia. Tot això, he de llegir? Un

dels treballs és una edició crítica, en grec!, d'una obra d'Eratòstenes. Una altra, sobre fonètica balear, que es veu que és peculiar. La primera notícia. Quines coses més rares! Si sembla que no pugui ser.

Ateneu. Presentació d'un llibre sobre l'autoestima dels catalans. Víctor Pallàs presideix l'acte. És un llibre editat per la Busca de la Marillu. El presentador és justament l'altre Víctor, l'Alexandre. És molt clar i categòric, però potser fa servir un to massa alligonador. Em sobta que digui (diverses vegades) "Faltaria més", que em sembla que desdiu de qui predica l'autoestima. Ep! Dic em sembla. Els altres que intervenen en l'acte són en Marc Adell i en Quim Gibert. Finalment, en Pallàs anuncia una mica de col·loqui. La primera persona a qui es dona la paraula comença a explicar aquella anècdota de comportament lingüístic. La de sempre. La que explicaven el digne senyor Òdena i els altres a les assemblees d'Òmnium Cultural. Com que ja són les nou, m'alço i me'n vaig.

I què diuen, els de les lletres? Com anem, d'oblits i marginacions? A veure qui rescatem de l'oblit, avui. Això. Som-hi? Som-hi. No cal escarassar-se gaire, com hi ha món. Vet ací els titulars de la primera pàgina del suplement:

"Edicions de 1984 publica *La xava*, novel·la de Juli Vallmitjana, un autor oblidat que va recrear..." Després, Castillo, havent dit que ell i els seus no han entès l'ostracisme de Vallmitjana, diu que ell (Vallmitjana) i altres oblidats de la llarga llista, com Plàcid Vidal —que el va evocar magistralment a *Els singulars anecdòtics*— i Pere Coromines, pertanyen a una generació que cal revisar amb atenció..." Endavant. Aquest darrer, si més no, és sovint evocat pel seu fill, el gran filòleg... A continuació, Riambau broda el tema, barrejant-hi Nonell. Després, Susanna Rafart afirma que el text cabdal de Joan Sales, *Incerta glòria*, no ha tingut l'atenció ni els estudis que l'obra mereixia. Però el meu amic Solà ens torna l'honor perdut. Parla de l'edició de les obres completes de Moll i d'Alcover. Diu: "Tenim, tindrem a les mans quatre *corpus* transcendents de la filologia catalana del segle xx. Almenys ningú no podrà dir que no vetllem atentament per posar al dia la nostra llengua i per aprofitar les més modernes tecnologies al seu servei". Bravo, Solà! Que n'aprenuin, aquesta colla de mastegatxes. Com deia Picasso, encara hi ha classes.

L'odi dels espanyols contra Catalunya és massa fort, massa cec i rabiós, massa ajudat i afavorit pel poder i les circumstàncies, perquè ens en puguem sortir. Si un daltabaix còsmic, una gran catàstrofe sísmica engolia tota la Península Ibèrica, potser seria un motiu d'alegria. Tant per tant, que s'ensorri el món i fora parlar-ne més.

Em sembla que és en Quim Gibert que deia que Catalunya és el país on hi ha més ONGs de tot el món. Sempre m'ho havia semblat. Més: sempre ho he dit. Totes les desgràcies i misèries de les cinc parts del món, i més que n'hi hagués, obtenen la nostra solidaritat. Jo crec que l'únic país del món que no ha reeixit a obtenir la solidaritat dels catalans és precisament Catalunya. Què hi farem.

Diumenge, 1 de febrer de 2004

Els de l'*Avui* (suplement del diumenge) fan una entrevista a un senyor que es dedica a fer teatre en castellà i tenen la barra de dir que ha contribuït poderosament al desenvolupament del teatre català. Van per aquí. Després poden anar dient del de Mallorca. La nova consellera ja ha dit que la cultura no té res a veure amb la llengua. Ja ho veieu, senyor Carod, com ho pelen, mentre vós us entrevisteu amb els de l'ETA.

Dilluns, 2 de febrer de 2004

A primera hora de la tarda, al meu refugi, em truca la Rosa Pinyol de *La Vanguardia* (que havia estat secretària meva). M'aclapara amb la notícia: s'ha mort en Madorell. Aquest matí l'han trobat mort davant el televisor. Suposo que al matí m'han trucat i no m'han trobat. Dic a la Rosa que en Madorell haurà estat l'únic que ha col·laborat en tots els números de *Cavall Fort*, sense cap llacuna, des del número 1 fins al número 1.000, que sortirà el mes que ve. La Rosa l'havia conegut, per força, a en Madorell, perquè quan ella treballava a *Cavall Fort* ell encara venia. Però el record que en té ja no correspon a la realitat.

Tot seguit parlo amb en Subirà, la Victòria, la Mercè i en Carbó. Li posarem una esquila al diari, que redactarà en Subirà. La Victòria ja s'anticipa a pensar què hi posarem, a l'última pàgina, en lloc del Jep. En Carbó ja sabia la notícia. Es veu que els de la televisió i de la ràdio hi han dedicat uns bons comentaris. Però en Carbó, que té el televisor espatllat, ho sap a través de l'Aloy. Quedem que demà jo i en Subirà anirem a Molins de Rei amb el cotxe de la Mercè. També em truca

la Mercè Mach. Ens veurem demà a l'enterrament. I en Miquel Armengol, de la Ràdio de Molins de Rei, que em fa una entrevista.

La gent se'n va anant. Els qui quedem hem de continuar vivint.

Dimarts, 3 de febrer de 2004

Fa sol. Però hi ha molta calitja. Al diari *Avui* hi ha dues esqueles d'en Madorell. I mitja pàgina a la secció de cultura.

Ens vam conèixer, amb en Madorell, l'any 1963, quan jo vaig entrar a *Cavall Fort*. Era pèrit tèxtil i treballava en el disseny de les mostres, em semblava, d'una casa que tenia l'oficina en una cantonada del carrer de Trafalgar, on l'havia anat a veure algunes vegades. Però solia venir al despatx de *Cavall Fort*, a dur les seves pàgines, que lliurava regularment, sense fer patir. Era un mestre en el dibuix de les línies del cos en moviment: caminant, corrent, escalant, esquiant, jugant a pilota. No he sabut de cap altre dibuixant humorístic que hagi representat d'una manera tan fidel i tan exacta els moviments d'un que fa una escalada de roca. I excel·lia també en la representació del paisatge del nostre país. Ara: com que va arribar un moment en què va abandonar el tèxtil (o el tèxtil el va abandonar a ell) i va decidir dedicar-se només al dibuix, i va haver de fer una feina no prou ben recompensada, era avar del seu treball, o del seu temps, i les seves vinyetes resultaven lamentablement pobres. Ben pagat, hauria estat l'Hergé català. Oferia una gran resistència a repetir un dibuix, perquè tenia la seva producció perfectament programada. La realització dels episodis d'en Massagran li va ser un gran ajut. De fet, així va poder viure —de *Cavall Fort* i de Casals (Massagran). Qui fallava, aleshores, era el guionista, en Ramon Folch, a qui, de fet, els guions del Massagran venien molt costa amunt. D'altra banda, en Madorell es va negar sempre, sistemàticament, a assistir a qualsevol mena d'acte: no va anar mai a cap escola, a parlar amb els nens, ni a la presentació de cap llibre seu. Fins i tot va deixar de venir a *Cavall Fort*: el contacte era per telèfon o amb missatgers. Quants anys feia que no l'havia vist, jo? Si fossin vint, no m'estranyaria pas gens.

Ens trobem davant el Palau del Rei amb la Mercè i en Subirà. Hi he anat amb metro, patint perquè feia tard. Potser si hagués agafat un taxi... La Mercè em diu que no, que he fet ben fet d'agafar el metro, que amb taxi hauria estat pitjor. Ens

plantem amb poca estona a Molins de Rei i aparcuem davant l'església. Arriben els altres de *Cavall Fort*. D'una banda la Victòria, i de l'altra en Carbó, la Fina i la Rosamaria. Encara que no fan missa, hi ha quatre capellans. Es veu que en Madorell era molt estimat a la parròquia. Un dels capellans és mossèn Nicolau, gran col·laborador de *Cavall Fort*. Eren molt amics amb en Madorell, eren veïns i es coneixien de tota la vida i en Madorell era el principal il·lustrador dels seus articles. Un bon senyor, que deu ser una mena de sagristà, ens explica el programa de la cerimònia. Jo no dubto que en Madorell s'ha fet mereixedor d'un premi etern, que no hi ha res a retreure-li i que, d'altra banda, no li manca o no li ha mancat res. En el seu cas les coses han anat com és desitjable que anessin. En Madorell ha abandonat aquesta vida com l'hauríem d'abandonar tots. Però quan sento que els fidels van dient: "El senyor és el meu pastor, no em manca res!", jo no em sé estar de pensar en la llarga, trista i cruel agonia de tots aquells que no han estat cridats en el moment adequat. Aquests no ho poden dir, que no els manca res. Penso, especialment, en el meu amic Josep i en la Maria Eugènia. El Virolai.

Hi ha en Ramon Casals, pare, en Manel Ferrer (el dels Cepats), que ara viu a Molins i s'havia fet amic d'en Madorell. I la Mercè Mach, que s'ha decidit a venir. Hi ha els de la televisió, que fan una breu entrevista a la Mercè Canela. Grups i converses davant l'església. El cotxe funerari, amb la caixa que conté la despulla d'en Madorell. Els familiars atenen les amistats. Finalment se'n van cap al cementiri. Saludo mossèn Nicolau, molt envellit, i el presento a la Mercè Canela, i parlen de reprendre la col·laboració. En Ramon Casals em diu que en Ramon Folch sol tenir unes depressions molt fortes, que cau dins d'un pou. Tan sòlid que se'l sol veure, sempre.

La Victòria se'n va. Els altres anem a prendre un cafè. Torno a Barcelona amb la Mercè Mach, que em deixa a la plaça de Sarrià.

Dijous, 19 de febrer de 2004

Efectivament, això dels de l'ETA s'ho han pres tots molt malament. Tohom convé que el senyor Haixnharkhan i companyia es freguen les mans de contents. Ja no tenen cap dubte que en les eleccions del mes entrant tornaran a tenir la majoria absoluta. Al diari, a més de la "treva enverinada" hi ha altres notícies que ens afecten:

l'economia, la immigració... Totes són, certament, la mar de falagueres.

Jo continuo amb la meua fal·lera del pronom *hi*. Què s'ha de fer? Ja hi estic posat. Malgrat els folls de l'ETA i les hienes dels espanyols, no veig pas que pugui fer altra cosa. Verdaguer també va ser un gran viatger. Va anar, per exemple, a Terra Santa. A veure els llocs on va viure Jesucrist o a veure-hi els llocs on va viure Jesucrist?

Avui vaig a dinar a Ca la Laia. Aquests tampoc no semblen gaire decidits a variar la carta. No cridem el mal temps.

A les cinc em fan una altra entrevista, per tel·lèfon, de no sé quina ràdio, a propòsit d'en Madorell. La senyoreta, pobreta, no sabia pas quines preguntes fer-me. No, senyoreta, jo em vaig incorporar a la revista quan ja anava vent en popa. Qui va fitxar en Madorell devia ser en Tremole-da, el principal impulsor de la revista, però malauradament ja és mort. Sí, en Madorell era un home simpàtic, de la broma, i ens aveníem molt.

Dijous, 26 de febrer de 2004

Avui sí que ha plogut tot el dia, sense parar. Una pluja ben bonica.

Institut d'Estudis Catalans. Fa goig, la pluja, en un pati antic. Comissió dels lexicògrafs. Avui hi som tots.

Ens atipem de rebutjar mots proposats pels botànics, voraços i insaciabls. La descripció científica, minuciosa i detalladíssima, de les algues, per exemple, exigeix una quantitat increïble de mots tècnics, que diuen que són imprescindibles, i amb els quals volen convertir el diccionari en una mena de summa. I ara ens espera el vocabulari de la fusta, amb les propostes del meu vell amic Joaquim Cabeza, sens dubte el millor coneixedor de la matèria, potser l'únic que sap la diferència entre un serjant i un cargol d'estrènyer, a part de jo mateix, és clar —perquè m'ho va ensenyar ell.

La Carolina diu que encara ens falta revisar una trentena de llistes de mots de llenguatge d'especialitat.

A les vuit pleguem. No ha parat de ploure. D'això sí que se'n diu una bona pluja. M'arribo a la universitat, a veure l'exposició dedicada a la revista *En Patufet*. No som pas gaire colla, a mirarse-la. En el moment en què som més som dos. L'exposició consta d'una sèrie de plafons amb acudits d'en Cornet (el més ben representat), Junc-

da, Mallol, etc., i dues o tres "pàgines viscudes". I una vitrina amb exemplars relligats. Poca cosa més. Val més això que res.

A l'Institut m'han regalat un exemplar del llibre que commemora el centenari de la publicació de *Marines i boscatges*, de Ruyra. És un llibre molt bonic, amb unes magnífiques il·lustracions (pintures i material documental). Està molt ben dissenyat, amb grans espais en blanc, perquè la pàgina respiri, i uns textos en lletra petita, minúscula, diminuta, microscòpica, lil·liputenca, molt difícil de llegir. Si no es vol tant, que exigeix un gran esforç, que no convida a la lectura. Potser ja pensaven que no és un llibre per a ésser llegit. De fet, quan diu, al principi, que recuperen un autor que havia caigut en un oblit injust, ja no convida a continuar la lectura. Tampoc no diu (no ho diu enlloc) quins són els relats que formen els tres grans reculls de Ruyra: *Pinya de Rosa* (reedició ampliada de *Marines i boscatges*), *La parada* i *Entre flames*. No és enlloc.

Dilluns, 1 de març de 2004

Fa un bon sol, però fa fred. És qüestió d'anar resistent.

L'any dels francs, d'Albert Villaró. Si no ho recordo malament, Villaró, que és de la Seu, tenia la pretensió d'haver recuperat la parla del seu rodal. Em sembla, si és que ho vaig entendre bé. Si és així, n'hauríem de parlar. Cal suposar que a la Seu, tradicionalment, dirien més aviat *em fa l'efecte* que no pas *tinc la sensació*, és *veritat* en lloc de *és cert*, no *facis aquesta cara* en lloc de *no posis aquesta cara*... I, certament, *traçut* en lloc de *habilitós*, que és un castellanisme infecte que no havien fet servir mai ni sant Ermengol ni sant Ot.

Sessió plenària de l'Institut d'Estudis Catalans. De la Filològica hi ha en Marí, l'Argenter, en Carles Miralles, en Moran i en Carbonell, que jo hagi vist. En total, no som pas gaire colla. El senyor Reguant llegeix una glossa biogràfica de mossèn Bataller, eminent geòleg i paleontòleg, successor del canonge Almera. La sessió acaba aviat.

Fa fred. He de cremar esperit. Esperit de cremar, òbviament. Per cert, la botiga on me'n proveïa ha plegat. La botiga del carrer de les Moles, on va anar a viure la senyoreta de Casa Just, quan la seva família es va arruïnar. No hi ha res que duri sempre.

Dimarts, 2 de març de 2004

Avui fa sol i molt fred. El meu casalot de la fontanella fresquívol ha recuperat la seva antiga condició de sucursal del pol. Sort que demà és Sant Medir.

La casa de nines. La protagonista es diu Nora. Però a vegades algunes notícies biogràfiques assenyalen una obra d'Ibsen que es diu *Nora*. És la mateixa o no és la mateixa? Jo sostinc que el cop de porta de la Nora, que se'n va de casa i deixa la llar, el marit i els fills, perquè no vol viure més en la falsedat i la mentida, ja no fa tant d'efecte com pretenen. Ho hem vist tot, en el teatre. Fins i tot hem vist les obres de Palau Fabre, paradigma de la transgressió i el rupturisme. Però potser estic equivocant, potser sí que encara n'hi ha que s'escandalitzen i no han prescindit del vestit de la primera comunió del noucentisme —en tot cas, posterior a Ibsen, que ja va ser traduït, fa cent anys, per Palau Fabre... No, vull dir per Pompeu Fabra. (No em digueu que no són noms que no es prestin a la confusió.) Al Liceu feien *Pere i el llop*. A la Nora —no la d'Ibsen, l'altra— li va agradar molt. Van trencar els motlles. Sí, ja es van trencar fa temps, quan van decidir que no calia que les obres tinguessin sempre tres actes, amb dos entreactes que s'aprofitaven per a canviar la decoració amb el teló abaixat. Ara es fa el teatre dins el teatre, i no sempre se sap allò que forma part de la funció i allò que són els preparatius. I no se sap mai si aquell espectador que protesta ho fa de debò o ja està convingut perquè els de la comèdia li puguin donar una rèplica.

Dilluns, 8 de març de 2004

La mestressa de La Canela m'ha dit que té ganes que passin les eleccions perquè ja no haurà de suportar més la xerrameca dels candidats. Es veu que sí, que diuen que pel que es veu la televisió té aquests inconvenients. Sí, tot té els seus inconvenients, és veritat. I quan seran, les eleccions? Diumenge que ve. Ah, aquest diumenge. Sí, ja no es diu, diumenge que ve, ni diumenge vinent: es diu aquest diumenge. Ho han disposat així. Es veu que va sortir al BOE i al DOGC, passa que jo visc a la Lluna.

S'ha mort el filòleg Lázaro Carreter. Dels seus llibres de llenguatge en va vendre centenars de milers d'exemplars. Jo en vaig vendre quatre. Però no ens hem de deixar dominar per l'enveja. D'altra banda, ell era un filòleg de debò, i jo no

sóc sinó un pobre infiltrat. Si ho tingués tot al dia no em sabia gens de greu.

Dimarts, 9 de març de 2004

Avui fa sol. Fotocòpies del carnet d'identitat —l'IBM, que ens en fan dir.

Em telefona en Josep Vallverdú, que em comenta els treballs que aspiren al premi Nicolau. No em veig amb cor, com em proposa, d'haver-ho llegit tot (tot el que he de llegir) abans de divendres i d'anar-hi més d'hora. Després em telefona l'altre Vallverdú, per parlar-me del mateix. Amb la baixa del president Martí, en Francesc Vallverdú haurà de presidir la sessió de divendres.

Vaig a dinar al col·legi d'arquitectes. Passo la tarda llegint el treball sobre Milà i Fontanals (que és, realment, el primer que va estudiar el català científicament). El treball està molt bé. Tinc l'estranya sensació d'haver de jutjar l'obra d'un erudit molt més preparat que no pas jo. De moment, sembla que la cosa és clara: els tres treballs a considerar per a la decisió final són el Milà, l'Eratòstenes i Triandafil·lidis.

Hi ha una bona senyora que es diu Nadal, del partit dels haixnharites, que diu que això que a Madrid no ens estimen és un mite. Senyora Nadal, que no som criatures. No es tracta de Madrid sinó d'Espanya. I no es tracta que no ens estimin, és que ens odien i ens fan tot el mal que poden. Com és possible, senyora Nadal, de ser tan mala bèstia i tan desvergonyida de negar un fet tan evident?

No deixa de sorprendre que l'autor de l'extraordinari treball sobre Milà i Fontanals i el parlar de les Balears faci servir la paraula *l·listat*. Es refereix a les llistes de paraules escrites a mà per Milà, amb llapis o amb tinta, en uns fulls de paper guardats en una carpeta. Se'n pot dir llistats, de debò, d'això?

Aquesta tarda, que era una tarda clara, el sol ja s'ha estat més d'una hora al meu despatx. I els arbres ja deuen estar a punt, a punt, de borronar. Però no cal pas que tinguin pressa.

Dijous, 11 de març de 2004

Jornada filològica organitzada per l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit. "Els mètodes en dialectologia: continuïtat o alternativa?"

Sala Prat de la Riba. El doctor Laporte presideix l'acte. Ens comunica que a Madrid hi ha hagut, no fa gaire, un atemptat que ha causat més

de cent morts i no sé quants centenars de ferits. Proposa que guardem un minut de silenci. Així ho fem, a peu dret.

Després parla la Maria Teresa Cabré, que es refereix a l'orientació competitiva que van agafant les universitats, que més que no pas estudiants tenen clients. Cursos com els de filologia romànica van quedant arraconats.

El doctor Badia, que al principi semblava que s'expressava amb certa dificultat de paraula, després, progressivament, va millorant. Ens explica la seva trajectòria com a dialectòleg. De molt jove, havia fet investigació de camp, amb la motxilla a l'esquena, pels pobles de l'Alt Aragó. La dialectologia és molt interessant però ens acaba dient, al capdavant, que les recerques minucioses sobre els parlars dialectals no han de fer oblidar que som, tots plegats, parlants d'una llengua amenaçada. Després parla la Lídia Pons. La seva ponència es diu "Qüestions de morfologia derivativa segons els materials de l'Atles Lingüístic del Domini Català". De fet, ens parla dels gentilicis, sintètics, com *badaloní* o *terrassenc*, o analítics, com *els de Banyuls*. Alguns informants, com el de Castellfollit de Riubregós i el d'Alp, que era molt loquaç, no van contestar res.

Fem una pausa i prenem un cafè.

Hi ha una nodrida representació de la Filològica: el president Martí, Veny, Rafel, els dos Miralles, Sistac, Moran, Gemma Rigau, Aina Moll, Montoya, Francesc Vallverdú, Pérez Saldanya. La Gemma em regala un llibre del seu pare.

A les dotze sortim. Sembla que totes les activitats s'han aturat com a protesta pels atemptats de Madrid.

Ara el dialectòleg mallorquí Cosme Aguiló llegeix la seva ponència "L'Atles ornitonímic de les illes Balears". Parla sempre de les Balears, però un cop aclareix *lato sensu*. (Abans, el doctor Badia també ens ha parlat de l'Empordà i el Rosselló, i encara que no ho ha aclarit hem entès perfectament el Rosselló *lato sensu*). Aguiló, que diu sovint *les aus* en lloc de *els ocells*, ens explica que per a unes cent trenta espècies hi ha més de mil noms. No sempre són fàcils d'obtenir, perquè hi ha pagesos o caçadors que no es fien dels enquestadors, com si fossin inspectors d'hisenda i tinguessin por que els haguessin de posar una multa. Al col·loqui li demano si el mot *au* és viu a les Balears. No, no el diu ningú. És un mot de la llengua literària. Després ve una conferència del

senyor Michel Contini, professor emèrit de la universitat de Grenoble, però que és sard. Parla de l'*Atlas linguistique Roman* (AliR). Ho fa en italià. Diu que procurarà parlar a poc a poc, perquè l'entenguem, però que no ens assegura que ho aconsegueixi. Però podem seguir molt bé la seva exposició, que és molt densa. Ens parla de les zones on abunden els noms de formació expressiva, com és ara, per exemple, Sardenya. També ens diu alguna cosa de l'associació que s'estableix entre el so d'algunes vocals i certes idees o conceptes. Per exemple, si havíem d'associar el so d'una vocal a la idea de gran, i havíem de triar entre la *a* i la *i*, sempre triaríem la *a*.

Segons el professor Contini, en alguns casos la dialectologia ja és arqueologia lingüística, per exemple, per al franco-provençal a França. El jacobinisme francès va eliminar totes les diferències lingüístiques, de les altres llengües i dels seus propis dialectes. Els enquestadors del franco-provençal al departament de l'Iser havien de preguntar a uns vellets, ancians venerables, vellets, vellets, que havien de fer memòria per a recordar com en deien d'allò que els preguntava l'enquestador. Recordar-ho, perquè eren formes de llenguatge que ja no feien servir.

Tot plegat, la coneixença aprofundida dels dialectes, va a favor de la llengua estàndard o bé la perjudica? Potser volem i dolem. Amb tanta varietat, aviat no sabrem com haurem d'escriure. Les paraules del doctor Badia han estat un toc d'atenció, al qual s'ha referit Francesc Vallverdú. Anem a dinar. Em sembla que és en Pradilla que ens informa que es diu que l'atemptat de Madrid no l'han fet els de l'ETA sinó els moros, els talibans. Dinem en un restaurant que hi ha a l'altra banda del carrer Hospital. Tinc a la dreta l'ornitonímic Aguiló, però passa mig dinar girat perquè té un gran interès a canviar informació amb el professor Contini, que seu a l'altra taula.

A la tarda hi ha una taula rodona coordinada per en Ramon Sistac, "Sobre els mètodes en la dialectologia actual", en la qual intervenen en Manuel Garcia, un gallec jovial, de Sant Jaume de Galícia, en Pradilla, de la Universitat Rovira i Virgili, i el professor Viaplana, de la Universitat de Barcelona. Aquestes taules rodones sempre es resolen igual: falta temps. Cap dels tres ponents no té prou temps per a dir el que volia, tant més que cap no se sap estar dels preludis que sembla que la cortesia fa inevitables. El pre-

sident Martí (el president Laporte, a mig matí s'ha esvaït i no l'hem vist més ni en forat ni en finestra) diu que qui li sembla que ha anat més al gra és Pradilla. El temps se'ns menja. Ara el professor Casanova llegeix una ponència, "El Dr. Badia, dialectòleg", i malgrat la pressa ho fa molt bé. També cal dir el mateix del meu amic Joan Veny, que, esperonat per Carles Miralles, que el presenta, fa una conferència sobre "Alguns ensenyaments de la geolingüística". Veny diu (per exemple, només és un exemple) que el mot *gallimó*, que designa, es veu, el verat quan és petit, no deriva de *gall*, com diu Coromines, sinó que derivaria, segons la informació dialectològica, del nom propi *Guillemó*, diminutiu de *Guillem*. Veny també ha d'implorar la clemència cronològica de Miralles per a acabar la seva exposició. És el mateix Miralles qui clou aquesta sessió en honor del mestre Badia i Margarit.

M'arribo un moment a l'Ateneu. L'Espunyes. Les dues Roses. Els comentaris obligats del fet del dia. Després, més tard, vaig a fer un mos a Can Poca Fe. Veig, a la televisió, el rei i el president del govern, que coincideixen, em sembla (no se senten gaire), a condemnar l'atemptat. També em sembla (no se senten gaire) que parlen del terrorisme, genèricament, sense al·ludir als autors de l'atemptat. Potser no saben ben bé qui són.

Divendres, 12 de març de 2004

Dia gris, molt gris, però no plou. De moment. Els talibans diuen que ho han fet ells, però hi ha qui considera que el seu comunicat és poc creïble. Els del govern no saben amb quina carta quedar-se. Un dels més pinxos defensava, a peu i a cavall, l'autoria dels de l'ETA, i insultava els qui no ho creguessin així. Però ara ja és més prudent. És clar. Hi ha qui creu que si ho han fet els talibans, els del govern no ho diran fins dilluns: les urnes són les urnes. Però tothom ha de fer com els del govern. Protestar contra el terrorisme. Pels carrers de Barcelona hi ha, als balcons, alguns senyals de dol, llaços negres, sobre trosos de llençol blanc, o sobre banderes. Els del disseny han reeixit a imposar un llaç, un llaç de disseny, que val per a tot, segons el color: a favor dels de la sida, a favor dels homosexuals, a favor de les dones treballadores, de dol, etc. Molt bé.

Hi ha una manifestació d'estudiants que, teòricament, protesten contra l'atemptat de Madrid. Veig que es diverteixen molt. Van pel carrer ba-

llant. Això m'indigna i m'estristeix. No puc evitar de pensar que el que volen és sortir al carrer i divertir-se arramadament, que això els encanta, tal com diuen ells, i que el motiu els és igual, aprofiten el que sigui.

Vaig a dinar al col·legi dels arquitectes. Havent dinat, m'arribo a la plaça de Sant Jaume. Residus, romanalles i deixalles de la manifestació. Espelmes, papers, pancartes trencades, nois que seuen a terra... I tanta gent estranya. Jo condemno l'atemptat de Madrid però ploro la decadència i la degradació de la meua ciutat.

La tarda continua essent grisa. Avui hi ha d'haver una manifestació però no tinc pas gens de ganes de participar-hi. Jo no vull anar al costat de ningú que toqui el tam-tam. És molt difícil de dir com aniran les coses, en el futur, però no crec pas que d'aquí a cinquanta anys hi hagi pau al món. D'aquí a deu anys, per exemple, ni parlar-ne. Aquella que deia que parlant la gent s'entén i a mi, assegut al seu davant, ni em sentia, ni m'escoltava, ni em feia cas.

En Martí, ahir, em va dir una altra notícia trista: l'estat de salut del nostre amic Jordi Sarsanedas. Ja no es tracta dels efectes de la seva caiguda, solament. Es veu que ara té un càncer.

Quan Veny deia *toponímia baleàrica* volia dir de les Balears i les Pitiüses. Les illes Balears formen dos grups: les Pitiüses i les no Pitiüses. Aguiló també parlava de les quatre illes baleàriques. El mateix Aguiló alternava els ocells, les aus i els animals de ploma. I deia que l'aigua s'ha d'arreglar quan plou. En Martí va dir que no creu que desapareguin els dialectes. Ja en parlarem: el que potser desapareixerà és la llengua. L'Àngels Massip també va fer una intervenció però he de reconèixer que no vaig entendre què volia dir.

Em diuen que encara no se sap si ho han fet els de l'ETA o els talibans, i que no gosen dir res ni dels uns ni dels altres. Parlen dels terroristes, del terrorisme. Però també em diuen que els dropos de la Conferència Episcopal Espanyola han manat que es facin pregueres públiques i que s'encenguin espelmes a tots els sants perquè al capdavall es demostrï que ho han fet els de l'ETA. Com diuen les persones equànimes, s'han de respectar tots els punts de vista.

A entrada de fosc comença a veure's molta gent pel carrer. Molts surten de la boca del metro i tiren carrer Claris amunt. Alguns establiments tanquen. Però al cap de poc, veig que hi ha

molta gent que baixa Claris avall. Sembla que hi hagi un cert desconcert. Pel carrer de la Fontanella hi ha grups en totes dues direccions, cap a la plaça de Catalunya i cap a la plaça del bisbe U. També n'hi ha que se'n van cap al barri del cotó. Cal reconèixer que la gent es comporta d'una manera digna i civilitzada, amb alguna excepció, com el d'aquest esbart que pica de mans, rítmicament. En vénen uns de la guàrdia urbana a qui sembla que l'afluència de públic hagi agafat per sorpresa, i improvisen una parada a la sortida del carrer de la Fontanella, perquè, poc o molt, continuen venint cotxes. Hi ha moments en què deixa de venir gent però després en torna a venir. Ara pel carrer ve una caravana motoritzada: fa tot l'efecte que en un dels cotxes hi ha d'anar alguna autoritat. Alguns insults. Jo he sortit un moment, i tot plegat m'ha fet un efecte estrany: molta gent, els uns parats, els altres mirant, els altres anant, com si fossin realment una manifestació, cap a un cantó o cap a l'altre.

He fet un mos al meu local: pa amb xocolata. I cap a quarts de deu he anat a prendre un cafè a la guingueta d'en Fontenelle. Tots els bars oberts i amb molta clientela. Manifestar-se fa venir gana i set. Al passeig de Gràcia encara hi havia alguns grups més o menys cohesionats. Són aquells que no en tenen mai prou, que es volen manifestar de debò. Són els manifestants cercavilers.

Jo he tornat al meu casalot. De fet, tinc molta feina. I poques ganes de fer-la. Ja és trist, ja, que a una persona com ara jo, amb fama de treballador incansable, li vingui tan costa amunt posar-se a treballar.

L'esbart infecte dels mimètics del llenguatge ara diuen, a cada moment, *en clau: en clau contemporània, en clau lingüística...* Suposo que hauríem de dir que *en clau* s'ha d'analitzar com una locució adverbial.

I l'home del Vaticà, no ha dit res, encara, dels fets de març? Cal esperar que dirà alguna cosa, suposant que les potències encara li ho permetin.

La plebeïtzació dels exemples gramaticals. Potser se'n podria fer un article, amb exemples del diccionari de locucions llatines de 62, de la GCC i, també, del llibre que avui he rebut, *Tipotext*.

Continuo escoltant Mozart. Quan vingui el bon temps i els arbres ja hagin borronat, canviaré.

Treballa corregint les compaginades del meu

llibre *Els dies i els llocs*. Hi ha moments en què penso en el goig que n'hauré, un cop el vegi imprès, però hi ha moments en què em fa una mica de vergonya i tot. Potser sí que hauria d'escriure pensant en el públic lector.

La gent, al capdavant, s'ha dispersat. A mitja nit agafo el metro, cap a casa.

Dissabte, 13 de març de 2004

Fa un dia gris. Gris, però no plou. No plou però el dia és gris.

Es veu que sí, que eren colla, ahir, els de la manifestació. Quan són tanta colla, passa que no saben què han de fer, ni cap on han d'anar, ni quan la manifestació ja s'ha acabat. Els del diari diuen que hi havia un ministre de Madrid i tot. Quan el van veure, els manifestants, el volien afaitar sense remullar. La feina va ser seva. Són coses que no s'acaben d'entendre. Es creuen que s'ho poden permetre tot, aquests. Que, al capdavant, en sortís indemne, ens ha de satisfer. Ara: que s'hagués embrutat als pantalons, és un fet positiu. A veure si aprenen, d'una vegada, que no es pot ser tan provocador.

Sembla que sí que, al capdavant, ho han fet els moros. Però els de Madrid no ho acaben d'admetre, que no ho hagin fet els de l'ETA. I diu que hi tornaran. I tant, si hi tornaran: de parella en parella, hi tornaran.

Els dies i els llocs. No sé pas si em vaig equivocar. El premi Nicolau d'Olwer. El llibre d'Eratòstenes, que era un savi que ho sabia tot, el llibre del manuscrit sobre el parlar de les Balears, de Milà i Fontanals, i el del paral·lelisme entre el nostre Fabra i el grec Manolis Triandafilidis.

Quina gentada, pel carrer. Molts, més valdria que es quedessin a casa. A les deu hi ha una esquellotada. Contra els del govern, que no acaben de voler dir qui ho ha fet. El de les cebes té la ceba dels de l'ETA i no li ho poden treure del cap. I això que els de fora, els francesos, i els italians, els anglesos, els jueus, ja li ho diuen, que ho han fet els moros, però l'home, amb la seva ETA, n'ha fet una qüestió de principi. Tothom té els seus tics. Passa que n'hi ha que són inofensius. Ara, dels esquellots en diuen una cassolada. Tots fem el que podem. I encara no ho sabem tot —els uns dels altres. Qui sap si un dia ho pagarem molt car —el que hem fet i el que no hem fet.

Josefina Llauradó

En Pau, l'àvia Rita i la fada Marialluïsa

li ha demanat els dibuixos per fer els contes, i a la fada Marialluïsa se li han esborrat. L'editor és aquell senyor que té la màquina de fer contes: hi posa els dibuixos de l'àvia Rita, tinta de colors i fulls de paper en blanc; engega la màquina i tot comença a giravoltar. I és així com fa els contes.

L'àvia Rita ha tornat a dibuixar la fada Marialluïsa, però se li ha esborrat. I cada vegada que la dibuixava, se li esborrava del paper. L'àvia Rita està molt amoïnada perquè no sap què passa. Diu que és com si el llapis, en comptes de ser un llapis, fos una goma d'esborrar.

L'àvia Rita està amoïnada i a mi no m'agrada que estigui amoïnada. A mitjanit, he anat a les golfes i li he dit a la fada Marialluïsa que havíem d'anar a parlar amb l'àvia Rita. La fada Marialluïsa és molt bona minyona, m'ha donat la mà i tots dos hem passat pel túnel per anar a parlar amb l'àvia Rita, que ja dormia.

L'àvia Rita s'ha despertat i s'ha fregat els ulls amb les dues mans. La fada Marialluïsa li ha fet un petó a la galta. Jo li he dit que havia estat jo qui havia ajudat la fada Marialluïsa a sortir del conte. L'àvia Rita ha fet aquella cara que fa quan no es pot creure una cosa que sap què és veritat.

L'àvia Rita no sabia què havia de fer i s'ha posat a rumiar. Mentre rumiava li he preguntat si podíem dormir al seu llit. I com que rumiava no m'ha respost. I com que l'àvia Rita no em responia ens hem ficat al llit la fada Marialluïsa i jo. I hem dormit plegats: la fada Marialluïsa, l'àvia Rita i jo.

L'àvia Rita, al matí, estava contenta perquè ja tenia un pla. Es veu que el cuc de l'orella li havia dit què havia de fer. L'àvia Rita té un cuc dins l'orella. No és que l'àvia Rita tingui les orelles brutes i se li hagi fet un cuc de no rentar-se-les. No, l'àvia Rita es renta, fins i tot té una banyera amb potes!

L'àvia Rita, a vegades omple la banyera amb aigua i bombolles, i tots dos ens hi fem i fem veure que som al balneari: el balneari és un lloc on van els papas quan estan cansats, i que té moltes banyeres.

L'àvia Rita volia explicar-nos el pla que li havia xiuxiuejat el cuc de l'orella. Però ja era de dia i la fada Marialluïsa, ara, era un dibuixet de cartolina repenjat al coixí. L'hem agafada i l'hem amagada a les golfes.

L'àvia Rita, a les 12 de la nit, m'ha vingut a despertat per anar a parlar amb la fada Marialluïsa. L'àvia Rita i jo hem passat pel túnel. Jo anava amb pijama i l'àvia Rita amb camisa de dormir. Ens donàvem la mà i rèiem sense fer gaire soroll. Hem trobat la fada Marialluïsa asseguda a terra, parlant amb les nines.

L'àvia Rita ens ha explicat el seu pla. L'àvia Rita ha dit a la fada Marialluïsa que hauria de tornar a ficar-se dins del conte i que, quan ja fos dins del conte, canviaria la làmina del pinyol d'oliva farcit amb fada, per una làmina amb un pinyol d'oliva buit.

L'àvia Rita ha dit que el pinyol d'oliva farcit

L'Àvia Rita és la meua àvia. Jo em dic Pau i faig natació sincronitzada. Això de la natació sincronitzada, l'Àvia Rita sempre ho explica. I quan dic: "En Pau fa natació sincronitzada", l'Àvia Rita fa cara de lluna contenta. I fa cara de lluna contenta perquè faig figures dins de l'aigua.

L'Àvia Rita viu a la casa del jardí de casa els papes. Els meus papes tenen una casa molt gran i un jardí molt gran. Al jardí de casa els papes hi ha la casa de l'Àvia Rita.

L'Àvia Rita té unes golfes plenes de nines i d'altres joguines màgiques. Les nines i les joguines de les golfes són màgiques perquè a mitjanit són de veritat i quan surt el sol tornen a ser de mentida. Jo sé que és mitjanit perquè a fora és fosc i perquè el cu-cut de ca l'Àvia Rita fa: cu-cut, cu-cut, cu-cut... Fa "cu-cut" dotze vegades i ja és mitjanit.

L'Àvia Rita té les golfes a dalt de tot de casa dels papes. Per anar de la casa del jardí de l'Àvia Rita a les golfes, hem de passar per un túnel i unes escales. L'Àvia Rita diu que no és un túnel, que és una galeria. Però a mi m'agrada més de dir que és un túnel perquè quan dic que, per anar a les golfes de l'Àvia Rita, passo per un túnel, els altres meus fan uns ulls com unes taronges.

L'Àvia Rita és il·lustradora. "Il·lustradora" és una paraula que m'ha costat molt d'aprendre, i, tot plegat, només vol dir que fa dibuixets i els pinta. Els dibuixets els fa per a un senyor que té una màquina de fer contes. L'Àvia Rita diu que el senyor que té la màquina de fer contes és l'editor. L'Àvia Rita sempre s'empesca paraules noves!

L'Àvia Rita, sempre que acaba els dibuixos d'un conte, em convida a sopar a la casa del jardí. Després de sopar m'ensenya els dibuixos que ha fet i me n'explica el conte. Aquesta vegada m'ha explicat *El conte de la fada que vivia dins d'un pinyol*

d'oliva. El conte acaba quan la reina de les fades fa un encanteri i fica la fada Marialluïsa dins d'un pinyol d'oliva.

L'Àvia Rita s'ha adonat que, a mi, això que fa la reina de les fades de ficar la fada Marialluïsa dins d'un pinyol, no m'ha agradat gaire. Quan el cu-cut de l'Àvia Rita ha fet cu-cut dotze vegades, i he vist que a fora era fosc, m'he alçat del llit i he anat a parlar amb la fada Marialluïsa. He pensat que seria màgica.

L'Àvia Rita dormia i mentre dormia he obert la carpeta i he agafat les làmines que havia dibuixat. La fada Marialluïsa m'ha vist i hem començat a parlar. Jo li he dit que em dic Pau i que faig natació sincronitzada. La fada Marialluïsa ha volgut saber què és això de la natació sincronitzada. Jo li he dit que algun dia li ho explicaria, però que ara li havia de dir una cosa molt grossa.

L'Àvia Rita dormia i feia sorolls estranys. I mentre dormia i feia aquells sorolls, jo li he dit a la fada Marialluïsa que a la fi del conte la ficarien dins d'un pinyol d'oliva i, que si volia, podia venir amb mi i jo l'amagaria. A ella tampoc li ha agradat això del pinyol. M'ha donat la mà, ha fet un saltiró i ha sortit de la làmina. L'he amagada a les golfes.

L'Àvia Rita, al matí, de seguida ha vist les làmines fora de la carpeta i s'ha adonat que la fada Marialluïsa no era enlloc, que havia desaparegut de totes les làmines, com si no l'hagués dibuixada mai. L'Àvia Rita ha dit: Ara pla! I no sé què ha volgut dir.

L'Àvia Rita està molt amoïnada perquè l'editor

amb fada ens el quedariem nosaltres, i que el pinyol d'oliva buit li donariem a l'editor. L'editor és aquell senyor que té la màquina de fer contes. A mi m'ha fet una mica de por pensar que potser ens equivocariem de pinyol i que a la fi ens quedariem sense fada.

L'àvia Rita ha dit que dibuixaria una cremallera damunt del pinyol d'oliva farcit i que, a les 12 en punt de la nit, pujariem a les golfes per obrir la cremallera perquè en pogués sortir la fada Marialluïsa. La fada Marialluïsa tenia una mica de por. Però la fada Marialluïsa és valenta i ha fet tot el que li ha dit l'àvia Rita.

L'àvia Rita li ha dit: "Fica't dins d'aquesta làmina." I l'àvia Rita ha assenyalat una làmina amb un dit molsudet i, a mi, m'ha semblat que l'assenyalava amb una vareta màgica. La fada Marialluïsa ha fet un saltiró i s'ha ficat dins de la làmina. I de seguida han aparegut tots els dibuixos que havien desaparegut abans.

L'àvia Rita ha començat a dibuixar un pinyol d'oliva buit. Quan l'ha acabat de dibuixar, ha agafat la làmina del pinyol d'oliva farcit i me l'ha donada. I m'ha dit que anés amb compte que dins hi havia la fada Marialluïsa.

L'àvia Rita ha col·locat la làmina del pinyol d'oliva buit dins de la carpeta amb la resta de làmines del conte. Després, ha començat a dibuixar una cremallera damunt del pinyol d'oliva on hi havia la fada Marialluïsa. Quan ha acabat, hem anat a desar la làmina del pinyol farcit a les golfes.

L'àvia Rita ha dit: "Estic baldada!" I ens hem ficat al llit. Però jo al meu i l'àvia Rita al seu, perquè quan ella diu que està baldada, vol dir que vol dormir ample.

L'àvia Rita i jo, a mitjanit, hem tornat a passar pel túnel amb pijama i camisa de dormir. Ens donàvem la mà, però no rèiem, i he vist que l'àvia Rita tenia dues ratlletes al front. A dalt a les golfes, l'àvia Rita, molt a poc a poc, ha abaixat la cremallera del pinyol i...

I... Sí! N'ha sortit la fada Marialluïsa més eixerrida que un pèsol. Les nines i les joguines de l'àvia Rita han començat a córrer, a xiular, a picar de mans i a fer xerinola. L'àvia Rita ha dit que ja podia respirar i se li han esborrat les dues ratlletes del front.

L'àvia Rita, al matí, ha trucat a l'escola i ha dit que jo tenia angines i que no podia "de cap manera!" anar a estudi. D'amagat dels papes i de la senyoreta, hem anat a portar el conte a ca l'editor, a aquell senyor que us he explicat que té la màquina de fer contes. L'àvia Rita li ha pregun-

tat si li agradava el pinyol d'oliva que havia dibuixat. I l'editor ha dit: "Molt!"

L'àvia Rita m'ha mirat i ha fet aquella cara que fa quan tothom es pensa que una cosa és veritat, i ella sap que és una enganyifa. El pinyol d'oliva que li hem donat a l'editor és una enganyifa. Ell es pensa que dins del pinyol d'oliva hi ha la fada Marialluïsa, però la fada Marialluïsa és a les golfes de casa.

L'àvia Rita, abans de sopar, ha dibuixat un vestit de bany per a la Marialluïsa. Diumenge al vespre, si fa bo, anirem a la platja i jo li ensenyaré a la Marialluïsa com nedar. I si ella vol, també l'ensenyaré a nedar i a fer moltes figures dins de l'aigua.

L'àvia Rita no sap nedar ni fer figures dins de l'aigua. Jo prou que li ho vull ensenyar, però ella això no ho vol aprendre. Quan li ho dic, fa la mateixa cara que fan les prunes que fica a la cassola quan fa el pollastre rostit. Em sembla que té por que se li ofegui el cuc de l'orella.

I... potser el cuc també vol aprendre a nedar i a fer figures! Li ho hauré de preguntar. Aquesta nit l'aniré a veure, li diré que em dic Pau i que faig natació sincronitzada.

Jacint Torrents

Encontres, figures, paisatges

(IV)

La ventafocs a Londres

Anar a Londres és una cosa que sempre ve de gust. La ciutat té atractius inesgotables, museus de franc, parcs per al relax, distraccions per a tothom i un enrenou de gent que fa bo de contemplar. Si més no, sempre un podeu enfilat dalt d'un autobús i recórrer els diferents barris. En aquesta enderiada i frenètica vida que portem, de tant en tant convé sortir a badar i a escampar la boira.

Així doncs, no fa gaire vam trobar un d'aquells vols regalats que surten de l'aeroport de Girona a un preu que fa vergonya de dir. I, amb aquestes facilitats, unes botes, la gorra i la bufanda —a Londres l'hivern és fred—, ens n'hi vam anar a passar la darrera setmana de l'any.

Ens feia il·lusió tornar a contemplar els paisatgistes anglesos i els pintors de la burgesia del XVII i del XVIII, assistir a concerts i comprar una mica de te a Fortnum and Mason. El te d'aquests magatzems és excel·lent. Londres és una de les ciutats més cares d'Europa. Si s'hi va amb l'ànim ferm de no anar esquitxant lliures esterlines a cada moment, s'hi pot sobreviure feliçment i tornar a casa bastant sa i estalvi.

Al matí, posem per cas, havent esmorzat i fullejat els diaris de l'hotel, agafàvem el metro i ens descarregàvem prop d'un museu. Aquí admiràvem Turner, el misteriós paisatgista de mars i boires, i Constable, el dels boscos i jardins romàntics; allà prerafaelites decadents i lànguids com Dante Gabriel Rossetti i Burne-Jones; més enllà William Blake, poeta místic, potent pintor i il·lustrador d'al·legories. Triar alguns quadres —pocs— d'aquests magatzems de pintura i encantar-s'hi al davant té més interès, i se'n treu més suc, que no pas volent-ho veure tot. Els grans museus fatiguen. I cal estar avisat de la síndrome de Stendhal: enderiar-se a mirar un mateix dia totes les obres d'art que conté un museu pot produir vertigen i taquicàrdia. Una sobredosi de bellesa pot fer mal.

Després d'haver assistit, al vespre, per exemple, a un *candleconcert*, concert a la llum simbòlica de les espelmes, a l'encisadora església de Saint-Martin-in-the-Fields, i d'haver picat qualsevol cosa a la cafeteria que hi ha a la cripta d'aquest centre religiós i cultural tan notable, preniem el metro i tornàvem a l'hotel.

Ja se sap que els anglesos són com són i que els seus hotels tenen unes categories diferents a les

nostres. Havent contractat l'estada per internet, vam anar a parar impensadament en una d'aquelles mansions del segle passat, situada davant un petit parc, en un carrer tranquil a Earls Court. A prop teníem tot el que es pot necessitar: una farmàcia —que és el lloc on es compren els segells de correus—, un barber pakistanès a qui no se li veia el cabell perquè duia un bon turbant, una botiga de queviures plastificats que uns nois indis tenien oberta a totes hores, i, per descomptat, un pub on es podia fer una cervesa tebiona, segons l'estil del país. L'hotel tenia un menjador de fals estil Adam, era ben emmoquetat i amb grans finestrals sense cortines. Havent arribat a mitjanit, ens van donar per habitació allò que se'n diu una capsa de mistos. Cansats del viatge i no essent possible en aquella hora canviar la cambra —tot era ple—, vam decidir que, per pocs dies, podríem resistir la incomoditat del minúscul recinte. Cal assumir les incidències de la vida i els petits errors de la logística familiar.

El llit era d'una plaça i mitja i ben arrambat a dues parets. Ens hi havíem de ficar per ordre o enfilat-nos-hi pels peus. I a l'hora de dormir l'un havia de vigilar de no destrossar-se un colze a la paret, i l'altre de no caure a terra. A qualsevol moviment instintiu i ensonyat, hi havia el risc de desestabilitzar l'*statu quo* i prendre mal. No cal ni dir que la posició més indicada era la de les mòmies que hi ha al British.

Com en molts hotels anglesos, a la cambra hi havia una Bíblia i un fogonet elèctric, amb tot el necessari per fer-se cada dia uns quants tes amb galetes. La Bíblia i el te són dues coses que han ajudat l'illa a anar passant la vida en els moments gloriosos amb reserva, i amb paciència en els difícils. A la cambra no hi havia cap cadira ni televisió. Tan sols el recambró de la dutxa i el moble de la tetera. El sostre era molt alt i en penjava un horrorós i pàl·lid llum, que no se sabia si feia ombra o aclaria l'estança. La finestra, vestida amb espessos cortinatges, ens abocava sobre el parc. No valia la pena obrir-los: era una vegetació d'hivern trista i desolada.

El darrer dia de l'any, dia de Sant Silvestre, va ser un dia grisós, sense sol, gèlid. Vam començar la nostra darrera jornada a la ciutat anant a primera hora al Covent Garden, el teatre de l'òpera reial. Després de veure-ho anunciat al diari aquell mateix matí, ens havíem decidit a comprar entrades per a *La Ventafocs*, el màgic ballet de Prokófiev. Jo ja hi havia estat, al Covent Garden, molts anys abans, en una representació de *Manon*, ballet de Massenet. Tenia ganes de tornar a passejar-me pel seu immens i modernitzat *foyer*, el Floral Hall,

que tenia una espectacular volta i parets de cristall. I també tenia ganes de recórrer, en la darrera sessió de l'any, les altres sales i restaurants del prestigiós teatre, on es recreava la societat musical anglesa.

El despatx d'entrades del Covent Garden és en unes oficines ateses per nois i noies rossos, que duen americana vermella amb un escut de la Royal Opera House, brodat amb fil d'or. Quan el xicot que m'assistia al despatx em va veure amb pantalons de vellut, la meua vella, però càlida, parca, la gorra de llana i les botes d'hivern em va mirar i em va dir: "Està segur el senyor que vol aquestes entrades?" No se'n sabia avenir que una persona amb aquell vestuari pogués adquirir les dues últimes localitats que quedaven, cèntriques, ben situades, i, per tant, cares. Sospitava, potser, que seria capaç de presentar-me al ballet d'aquella manera. I no s'equivocava. A la cua, darrere meu, hi havia elegants dames amb finíssims abrics; hi havia grups d'hotel; motoristes d'empreses de missatgers; senyors amb mocadors de seda al coll... Un servidor, que per quatre dies no havia dut ni una corbata ni unes sabates de vestir per anar de mitja etiqueta, semblava un pagès de les Highlands que baixés a vendre formatges. I, si no se'm presentava la fada padrina de la Ventafocs, poc que ho arreglaríem.

Però, en fi, com que pagant sant Pere canta, en donar-li un grapat de lliures esterlines de sa Majestat la Reina, va haver de cedir, ni que fos amb una ganyota de disgust. Quan marxava, de cua d'ull em vaig adonar que el minyó em llençava una mirada de menyspreu per la meua indumentària indigna. "Tremola", vaig pensar, "que no hem dut res per mudar-nos una mica i aquesta tarda haurem de venir al teatre amb això mateix. I aneu a saber com hi ve la gent...".

La resta del dia, fins a l'hora de la funció, la vam passar visitant el museu d'Història Natural que recull les col·leccions que sir Hans Sloane, fundador del Museu Britànic, va donar a la nació l'any 1753. Metge, botànic i naturalista, Hans Sloane és un personatge digne de veneració: al segle XVIII, a Jamaica, va tenir la genial idea de barrejar amb llet la xocolata, que fins aleshores sols es barrejava amb aigua. Els germans Cadbury li van comprar la recepta i ell va morir als 92 anys, ple d'honors. El descobriment de la xocolata amb llet ja en fa, segons el meu criteri, un benefactor de la humanitat.

El seu museu és encisador. Perquè té la voluntat d'abastar tota la naturalesa terrenal i còsmica. Des dels astres de l'univers fins a les més petites plantes, pedres o insectes. Des d'esquelets de

dinosaures fins a reproduccions de mida natural dels animals més grossos i selvàtics. Veient aquelles bèsties, però, glatiem perquè arribés l'hora de la solemnitat de la tarda, que podia ser molt bonica. I seria una manera extraordinària d'acabar l'any. *Si l'any se'n va rient, bon any vinent*, diu l'adagi.

El dinar del darrer dia de l'any no ens el prometíem menys solemne. Al costat dels magatzems Liberty, hi ha el Clachan, un pub victorià on semblava que s'hi podria dinar bé. Però, ai, que no sempre els somnis es fan realitat. Quan hom es disposa a menjar ho fa normalment amb l'esperança de satisfer la gana tot obtenint un plaer ni que sigui petit. Però em sorprenç, una vegada i una altra, de com els anglesos són capaços de fer desaparèixer els sabors habituals de qualsevol menjar. Sigui peix, carn o verdura, tot, escaientment bullit, acaba tenint el mateix gust. És a dir, cap gust, la més pura i nítida insípidesa. De forma que es veuen obligats a amanir-s'ho tot amb salses fortes i picants, per no caure en una absoluta depressió anímica. Jo estic segur que, per alguna raó que se m'escapa, no els agrada menjar i ho fan estrictament per sobreviure. Tenen un estil de vida tolerant i culte, però se'ls ha negat el plaer del paladar. Per contra, a altres grups humans, com el nostre, que som més de vida, ens és més difícil progressar en cultura i civisme. I és que no hi ha cap poble que sigui perfecte.

A les cinc de la tarda érem al Covent Garden, la Royal Opera House. S'hi aturaven les berlines de luxe, els Mercedes, els Rolls Royce i els taxis. En baixaven cavallers d'esmòquing i corbatí, dames amb vestits llargs d'organdí, de seda, de gases etèries, amb abrics de pells i de caixmir i xals d'angorina, escocesos vestits de gala, amb el *kilt*, la faldilla curta, i la navalla al mitjó, infants ben pentinats, amb sabatetes de xarol, vestidets de vellut i colors brillants... com de revista de modes. Un bé de Déu d'elegància, de flaires de bons perfums, de xiuxiueigs de salutacions cerimonioses i d'inclinacions de cap, tot de gent encisadora... La sessió era de gala.

Les persones que venien de treballar hi arribaven en metro amb vestit de carrer i amb bosses. Un cop dins, entraven als lavabos, es canviaven, i en sortien, les senyores, vestides de llarg amb sabates de taló alt i enjoiades, i ells, amb vestit fosc i el cap ple de brillantina. I deixaven les bosses al guarda-roba. Tothom feia goig. El teatre lluia per fora i per dins. Lluminares enceses, grans rams de flors, copes de xampany per entonar-se. Del carrer estant, grups de curiosos miraven aquella desfilada que el darrer dia de

l'any entrava al *sancta sanctorum* de la cultura musical anglesa.

Amb les entrades a la mà, i vestits d'anar a buscar bolets, vam ingressar, doncs, fent el cor fort i amb improvisada flegma britànica, fins a les nostres localitats, on ens va acompanyar un acomodador, no menys impassible, amb uniforme vermell i guants blancs. Allí vam quedar en jersei. I tot va ser com si ningú es fixés en nosaltres. Ningú no ens va cridar l'alto. Potser perquè tractant-se de la Ventafoes, mai no se sap quin cas s'ha de fer de les aparences. També, però, perquè un bon anglès no veu mai allò que no vol veure. Al costat hi teníem un senyor amb faixa de seda estampada d'aigües i corbatí a joc, i una senyora amb prismàtics daurats, que semblava extreta del *Passeig matinal*, que tenen a la National Gallery, de Thomas Gainsborough. En tan bona companyia, uns seients ben confortables i una visió sobre l'escenari completa i propera ens les vam prometre molt felices.

Cinderella, la Ventafoes, és un ballet creat fa prop de seixanta anys per sir Frederick Ashton sobre la música del mateix nom de Sergèi Prokófiev. I l'espectacle, des dels primers compassos de l'orquestra, va ser ple de poesia, de màgia, d'humor, d'ironia i de dolcesa. La Ventafoes, com se sap, és un conte de Charles Perrault, del segle XVII, amb un ensenyament moral sobre la humilitat premiada, sobre l'èxit de l'amor i on la gràcia triomfa sobre la roïnesa. En contrapartida, el mateix Perrault també ens fa adonar, en la moralitat final del conte, que qui té padrins —o fada padrina— es bateja. Fora d'una representació, al Liceu dels anys setanta, de *La Consagració de la Primavera* d'Igor Stravinsky pels ballets de Maurice Béjart, no recordo haver vist cap altre espectacle de dansa que em seduís tant.

Alina Cojocaru, una joveníssima *prima ballerina*, plena d'innocència robava el cor d'un príncep en excel·lent forma que saltironava com un cérvol. La representació tenia l'encís dels prodigis senzills: davant l'admiració general una carbassa es convertia en un tancar i obrir d'ulls en carrossa, estirada per gràcils ballarins. També, en un no-res, la ballarina bellament abillada es transformava, en sonar les dotze a palau, en la pobra noia que escombra la llar de foc. En la coreografia d'Ashton, quan les germanastres són a la festa, la fada padrina s'apareix i porta la Ventafoes a un món fantàsticament bell i idíl·lic, més enllà de les estrelles, on habiten les fades de les quatre estacions. Ve a ser com una visió del Paradís des de la terra. En un final ple de bondat, la Ventafoes perdona les germanastres, represen-

tades per còmics transvestits, d'imatge esperpèntica. Cosa que produeix la fruïció de grans i petits.

El desig infinit de l'home —la felicitat eterna— prenien carn en cossos ingràvids que dansaven entre les flors, les fruites, les fulles seques i la neu. El ballet té això: ens recorda que, més que un vivent racional, l'ésser humà és un esperit encarnat en un cos. Cridat a viure en l'harmonia. En dansar, irradia una llum inoblidable, que prové d'invisibles estrelles interiors, i s'eleva a regions de l'esperit que el posseeix. Cada múscul, cada gest, cada moviment, cada pas de dansa, ens remeten a quelcom que ens transcendeix i que ens omple de satisfacció i de pau. I fa renéixer en l'home el desig de gràcia, de perfecció i de paradís.

Però, per a nosaltres, l'encís no va acabar en baixar el teló. La satisfacció i la pau de la funció ens havien incorporat de ple en aquest món d'extrema bellesa en moviment, de gràcia exuberant, de candor i d'innocència eternes. Tot art, si és ben fet, captiva i transforma l'ésser humà. Diríem que ens humanitza una mica més. I per això cal defensar l'ensenyament de les arts i de les humanitats en l'ensenyament obligatori. Amb tot, resta el misteri de com és possible que els guardians nazis dels camps d'extermini interpretessin Mozart i Bach mentre executaven milers de persones al costat mateix dels seus xalets. Aquest misteri del mal i del bé, mesclats en nosaltres, ens fa pensar que tampoc l'art té la darrera paraula pel que fa a assegurar una humanització plena i definitiva. Ara, sense art i sense bellesa, la vida humana seria molt més dramàtica del que és.

Vam sortir, doncs, de l'òpera, flotant en aigües de sensacions puríssimes, enlairats per la sublimitat percebuda arran de pell, segregant endorfines de satisfacció. No teníem ni gana ni set, no sentíem el fred de la nit incipient, no ens molestava saber que l'estació del metro ja estava tancada, per la gèrnació que s'aplegaria en la zona popular de Covent Garden aquella nit. Vàrem caminar fins a l'estació més pròxima. Vam passar per davant del gran temple maçònic, que ens va semblar més mastodòntic i críptic que mai. El metro ja anava ple. Els qui sortien, com nosaltres, del teatre no s'havien tornat a canviar i feia gràcia veure un vagó de metro ple de gent d'esmòquing i vestits llargs. Potser ja anaven de cara a la revetlla de mitjanit. La nit de Cap d'Any bé s'havia de celebrar.

Però nosaltres vam desistir de fer-ho. Al cos ja no ens hi cabia res més, tanta era la joia acumulada. La trista habitació de l'hotel ens va semblar

més espaiosa i alegre, un petit palau. Ens vam asseure a la vora del llit i vam fer el sopar de la Ventafocs. Al fogonet hi vam escalfar aigua, i a les tasses hi vam posar un sobre de sopa de verdures amb crostonets, de *Gallina Blanca*. Vam treure un tros de fuet i unes avellanes —totes aquestes coses que un català s'emporta per a una situació d'emergència— i vam celebrar el proper traspàs d'any. A les deu de la nit ja dormíem feliços, abraçats i contents, com la Cinderella i el príncep. En el nostre somni ens queia al damunt una pluja de fulles daurades, un estol de raigs de llum, brava des de primavera, mentre les fades de la nit feien una interminable dansa al voltant nostre... fins que van ser les dotze.

I ens van despertar els petards del pont del Mil·lenium i les resplendors dels focs d'artifici que refulgien sobre el cel emboirat i gris de la ciutat. El jardí d'Earls Court prenia un aspecte macabre i la mateixa cambra nostra semblava un recambró de mals endreços. No tenint cap sabateta de cristall ens vam calçar les sabatilles i vam fer un brindis amb aigua de l'aixeta. Bon Any Nou, bona nit i tapa't!

L'endemà, dia de Cap d'Any, va fer un temps rúfol i sense misericòrdia. De tornada a casa, en un avió mig buit, em va semblar que per damunt dels núvols hi veia saltar com una daina Alina Cojocar i el seu príncep enamorat. No vaig dir-ne res a ningú. Els somnis i les visions, si s'expliquen, s'esbraven. I hi ha coses que s'han de guardar per a un mateix. Per damunt dels núvols sempre hi fa un sol magnífic. I hi passen coses meravelloses. Cal saber-ho.

. . . . .

Viatges d'estudiant

A bans dels vint anys havia fet per Europa prop de vint mil quilòmetres en autoestop. Vivíem els finals dels feliços 60 i no hi havia encara gaires joves del país que el practiquessin. Ens n'arribaven, però, per les rutes principals, alguns del nord, llargs i rossos, carregats amb motxilla. Els d'aquí no teníem les facilitats que hi ha ara per al jovent: bitllets de tren subvencionats i vols gairebé regalats. No existien les beques Erasmus ni tants altres estímuls per als estudiants. Les famílies no havien aconseguit el nivell de benestar de què

avui gaudeixen. Viatjar volia dir anar mudat. I s'aconsellava als autoestopistes que anéssim ben afaitats, nets i correctament vestits. Fins i tot amb una assegurança de vida i un carnet internacional. Als albergs de joventut d'Europa el director era anomenat "pare de l'alberg", i mantenia l'ordre, la netedat i el silenci nocturn. Avui les coses han canviat. Als avions ja s'hi viatja amb samarreta i calça curta, l'autoestop de motxilla gairebé ha desaparegut, i als hotels barats, freqüentats per joves, hi pot haver unes gresques nocturnes fenomenals. És el progrés.

En aquests viatges "a dit" vaig córrer per indrets d'Espanya, França, Suïssa, Itàlia i l'antiga Iugoslàvia del mariscal Tito. No gran cosa. Durant quatre anys, dels setze als vint, per un mòdic preu, vaig treure el nas pels voltants del país, tot aprofitant les vacances d'estudiant i les vagues universitàries. La Universitat de l'època era trista, grisa i revolucionària, tot i haver-hi encara alguns —escassos— excel·lents professors, provinents de la resistència intel·lectual. Gràcies als llargs períodes de vaga em vaig poder fer una bona base de lectures i alguns viatges. De manera que estic convençut que, si tinc alguna opinió més o menys fonamentada sobre alguna cosa, és gràcies a la disponibilitat de llargues hores vagaroses i a la meua jovenívola curiositat intel·lectual. D'haver assistit sempre a classe potser la meua ignorància seria més extensa. Si la Universitat, d'una banda, em negava la cultura, de l'altra em permetia abocar-me al coneixement directe del món, d'una forma ben plaent i distreta: llibres, ciutats i paisatges —l'altra universitat.

Ho vaig poder fer, també, gràcies a la benvolença de la meua mare, una dona de pagès, viuda jove, senzilla però liberal, que confiava del tot en la llibertat dels seus fills. S'ha de tenir en compte que fins als vint-i-un anys no érem majors d'edat i que en teoria necessitàvem un permís escrit per viatjar. Me'n van informar uns benemèrits policies que, a la costa cantàbrica, em van fer el favor d'aturar-se i traslladar-me —sense manilles— de Castro-Urdiales a Santander, quan jo en tenia disset, en comptes de tornar-me a casa com deia la llei. En aquell mateix itinerari, tres canonoges de Covadonga, grassos i llunts, em van encabir, motxilla a la falda, en un diminut sis-cents, i vam arribar xino-xano fins al santuari. Allí em van obsequiar amb llaunes d'unes boníssimes conserves que mai no havia tastat, i que em van fer arribar a la conclusió que ser canonge volia dir tenir bon paladar, a més de moltes altres virtuts cristianes, com l'acolliment i l'hospitalitat.

Perquè s'entengui què era l'autoestop haig de

dir que mai vaig fer més de mitja hora d'espera, sota el sol, a la carretera; i que els meus bons samaritans van ser sempre cordials i acollidors. Algunes vegades havia de prendre un autobús per arribar on volia, perquè no hi havia gaire trànsit. Si als llocs de destí no hi havia alberg de joventut, dormia en càmpings que tenien barracons o a casa d'algú que m'acollia. En alguna ocasió vaig fer bivac amb el sac de dormir. També vaig pernoctar de franc en convents i monestirs. A Trieste vaig passar una nit estirat —un ull obert, l'altre tancat— en el dur banc de fusta d'un cèntric jardí públic. L'amic que venia amb mi s'estava en un altre banc. L'havia convençut d'acostar-nos a Trieste per les referències literàries: James Joyce, Rainer Maria Rilke, Umberto Saba... Per encaterinar-lo li havia anat ficant al cap una estrofa d'Umberto Saba:

*Trieste ha una scontrosa
grazia. Se piace,
è come un ragazzaccio aspro e vorace,
con gli occhi azzurri e mani troppo grandi
per regalare un fiore.*

que més o menys ve a dir que "Trieste té una gràcia sorprenent. Si es vol, és com un bordegàs aspre i voraç amb els ulls blaus i les mans massa grans per regalar una flor".

Com que, ajagut al dur banc de fusta, el meu amic no podia dormir, se'm va passar la nit repetint-me que "*Trieste ha una scontrosa grazia*", "*Trieste ha una scontrosa grazia*", "*Trieste ha ...*", de forma que l'insomni va ser general. I a l'endemà la rudeza del banc nocturn va ser com el bordegàs de mans massa grans que ens oferiria la gràcia matinal d'una vila florida i poètica, cruïlla de cultures i de llengües. Al davant, l'Adriàtic, perfumat de vinya, figueres i tarongers. Anys més tard llegiria els records que la princesa Marie von Thurn und Taxis va escriure sobre Rilke, a qui va hostatjar al proper castell de Duino moltes vegades. D'aquestes estades en pervenen les *Élégies de Duino*, poètiques divagacions plenes d'àngels, de pors i de lirisme, on Rilke entra i surt per les vores de la religiositat.

Les meves primeres pensions barates són les d'aquests viatges d'estudiant. Ben tènica va ser la que, cap al vespre, vaig trobar en un llòbrec carrer del casc antic de Donòstia. Al capdavant d'un fosc passadís vaig empènyer una porta i una dona gran amb bata virolada i sense mànigues em va dur a una habitació on hi havia dos llits individuals. Vaig pagar i em vaig ficar al llit, cansat i

content de posar els ossos en una pila per un bon preu.

Devia fer un parell d'hores que dormia que em va despertar una remor. Una altra persona, a les fosques, es ficava en l'altre llit. Vaig estar una estona intentant comprendre la situació i estossegant una miqueta per fer notar la meva presència. La mestressa no me n'havia dit res. Al cap de poc, a mitjanit, l'establiment era un seguit de sorolls, de portes que s'obrien i es tancaven, de passos, i de grinyols i algun gemec. On m'havia ficat? Així que es va fer de dia, i sense gairebé haver dormit, vaig deixar l'hoste incògnit al seu llit. Dormia a cor què vols, cor què desitges. El passadís continuava essent fosc, les pudors del carreró indescriptibles, per les evacuacions dels passavolants nocturns. Un gos pigat i escardalenc ensumava els racons i les parets. A l'ambigu i estret carrer no hi entrava encara la claror del sol.

Motxilla a l'esquena, vaig marxar cap als carrers de la ciutat moderna, blanca i polida, i crec recordar que, per respirar ordre i puresa, em vaig ficar dins una església on feien la missa en basc. Sentida per primera vegada, la llengua basca em va semblar tan allunyada de la nostra cantarella mediterrània... sons de roques, de boscos i de mars picats. Després, per acabar de fer net, em vaig banyar a les aigües purificadoras de la Contxa, com si fos al mateix Ganges.

El tipus de viatger que jo era s'havia d'acomodar per força al que trobava. Amb tot, la pensió basca havia estat de cinc estrelles al costat de l'allotjament que, en un altre viatge, cap a la Llombardia, vaig trobar en un hotel que semblava respectable, a la Croisette, de Cannes. En demanar per pernoctar bé de preu, em van fer passar en un obscur soterrani, il·luminat per fràgils bombetes, on hi havia lliteres de tres pisos, com en una caserna. Ja era de nit i sobre matalassos i llençols esparracats dormien foscos senegalesos i magrebins. Semblaven treballadors o gent de pas.

La bella Costa Blava amagava la misèria sota l'estora. El gran luxe sol ser incapaç de cedir una mica de benestar als marginals i als pobres. Aquest país que tant estimo encara pateix, en alguns sectors, la mateixa manca de compassió, que va donar lloc a la Revolució Francesa. Duresa de cor que no es correspon amb la seva pretensió de grandesa, de civilització i d'igualtat. A l'endemà lluia el sol, i aquella platja luxosa, d'estrelles de cinema i de milionaris tronats, abonats al casino, no em va interessar gens. I vaig emprendre el vol de nou cap a racons amb més encant.

La fonda de Tragacete

Una estada singular va tenir lloc a la serra de Conca. A partir de la majoria d'edat ja no vaig fer més autoestop i conduïa aleshores un Citroën Dyane 6, de color blau cel. Un model descapotable que, per camins rurals, botava com una mala cosa. Conduir un descapotable en aquest nostre país de tant de sol és com no dur paraigües a Londres. Un despropòsit. Ens convenien les ombres permanents i totes les proteccions solars. Però era el cotxe dels pagesos francesos i dels mossens de poble i em mereixia una certa confiança, el tenien alguns familiars meus, era barat i feia el seu fet en aquells anys del passat segle. Amb el meu Dyane, doncs, vaig emprendre una ruta d'investigació per als meus estudis i per a la meva tesi de llicenciatura, que fou també una ruta de plaer.

La lectura, abans del servei militar, de *La guerra civil española* d'Hug Thomas, i dels clàssics de Pierre Vilar, *Histoire de l'Espagne*, aleshores prohibit, i dels tres volums de la seva *Catalunya dins l'Espanya moderna*, m'havien obert la set de coneixement de la nostra història i de la de l'època que em precedia. Passada la milícia, i amb cotxe propi, tenia necessitat de satisfer la meua curiositat donant un cop d'ull al voltant dels indrets de la batalla de l'Ebre. Vaig aturar-me a Móra d'Ebre, Miravet, Pinell de Brai i Gandesa, sota el tòrrid sol d'agost. Molts anys més tard vaig llegir d'una tirada en pocs dies el voluminós *Franco*, de Paul Preston, que em confirmava la idea que m'havia fet sobre el drama de la guerra civil i el seu principal protagonista.

Després vaig trepitjar alguns pobles de la Franja de Ponent, com Calasseit i Vallderoures, on vaig obtenir informacions de caràcter lingüístic i geogràfic sobre aquests territoris de parla catalana de la banda d'Aragó. Per cert, a Vallderoures hi vaig menjar una fabulosa sopa d'all que encara recordo. Amb els anys, la memòria se'ns torna selectiva. Se m'han oblidat moltes coses dels viatges, però no les sensacions del paladar. Són probablement les primeres que tenim en néixer i les últimes que ens abandonen. La sopa d'all de Vallderoures, uns préssecs a Verona, les albergínies d'Istanbul, les ostres de la Punta de la Gironda, el bacallà amb samfaina d'un restaurant del Born, on em duia l'avi Pepet quan jo era infant... Sabo-

rosos records que mai més apreciarem amb la mateixa intensitat, gràcies tal vegada a l'emoció de la descoberta, a la companyia i a l'escenari... Misteri de l'abundància i generositat de la vida, que, enmig de les dificultats, ens ofereix de tant en tant les inesperades propines d'aquests moments feliços i inoblidables, encastrats per sempre a la pell i a les neurones.

Des de la Franja el meu camí continuava cap a Albarrassí i pujava als Monts Universals, on hi ha alguns dels pobles més alts d'Espanya, com Tramacastilla, Villar del Cobo, i Griegos a 1.700 metres. El paisatge era abrupte i terrós, amb pinedes esclarides, alzinars i cereals a l'altiplà. Allí dalt, aquests llogarets arcaics, isolats i voltats d'eremots es confonien amb el rocam de les muntanyes on trespaven alguns ramats. Mai el Dyane havia saltironat tant com en aquells camins de bonys i sots que en el mapa eren carreteres. Carreteres de patacada, sotracs i avaries. Ara sembla que tot està millor. Però la desídia en el manteniment de les coses públiques és el gran delictes de totes les nostres autoritats, de les més altes a les més petites.

Volia anar després cap al Racó d'Ademús, passant per Conca i Landete. Estava enllestint la tesi de llicenciatura sobre Josep Sol (1909-1982), un periodista i escriptor dels anys trenta, cosí germà del meu pare, que encara vivia i sobre el qual no s'havia fet mai cap estudi. Havent estat mobilitzat l'any 1937, Josep Sol enviava cròniques setmanals a la revista *Meridià* (nova capçalera del col·lectivitzat setmanari *Mirador*) des d'Ademús, València i Extremadura. Uns apunts literaris, poètics, refinadíssims, que contrastaven amb els horrors de la guerra i l'ardor revolucionari del moment. Jo volia comprovar des d'alguns d'aquests llocs la correspondència entre realitat i literatura, que ja sabem que està sempre mediatitzada pels ulls i la paraula del qui escriu. Volia sentir el que ell em feia sentir quan llegia els seus articles als esgrogueïts papers de la premsa de guerra, que es guarden a Ca l'Ardiaca, l'hemeroteca de Barcelona, i que havia de llegir amb tot de permisos acadèmics i amb dits d'àngel per no fer malbé el paper.

Josep Sol rebé la breu i forçada formació de guerra al camp d'instrucció de Landete, participà en la fracassada ofensiva de Terol el gèlid hivern del 1938. Allí l'exèrcit republicà va perdre més de 800 quilòmetres quadrats de terreny. Es refugià, de primer, al Racó d'Ademús, enclavament valencià de parla castellana dins la província de Conca. Les seves col·laboracions literàries comen-

cen després d'aquest fracàs militar: ja no participaria en cap més acció militar. Disposava, doncs, d'un cert relax. Després, destinat a València va fer amistat amb dos joves lletraferits, Ramon Moix i Cusidó, de Sabadell, i Joaquim Casas i Busquets. I va mantenir una polèmica literària sobre els llibres vedàntics a les pàgines de *Meridià* amb Ramon Vinyes, el "sabio catalán", que Gabriel García Márquez immortalitzaria a *Cien años de soledad*.

Això ens ensenya que l'esperit humà pot abstractre's i volar molt fins i tot quan està enmig de guerres, de fam, de presons, i de tota mena de misèries. Quina generació, aquella! Acabada la contesa, Joaquim Casas era a la Model de Barcelona i, Josep Sol, en llibertat, però deprimit, se li queixava en una carta de la desaparició del país ideal que havien somiat. Sorprèn la resposta de Joaquim Casas, que anima Josep Sol, i li refereix com amb els músics empresonats havia aconseguit formar una orquestra simfònica i eren a punt de debutar dins la presó Model amb la Tercera Simfonia de Beethoven! Quina generació de gent forta i lluitadora!

El meu camí seguia de la serra d'Albarrassí a la de Conca. I així vaig anar a raure a Tragacete, nom ben simpàtic d'un poblet de caçadors i pescadors per on transcorre el Xúquer. Ja havia après a anar pel món. I a mitja tarda era qüestió d'aturar-se, buscar allotjament, prendre notes i reposar. A Tragacete, un poblet que avui potser té uns quatre-cents habitants i alguns hostals, només hi havia aleshores una fonda amb quatre cambres. A l'ampla sala que feia de bar i de restaurant jugaven al dòmino alguns dels hostes, que em van saludar afablement. Aconseguida l'única habitació lliure que quedava, em vaig refrescar una mica i vaig avisar que soparia al cap d'una estona. Els del dòmino van voler establir conversa amb el foraster que jo era i vam prendre plegats una cervesa fins que no es fes l'hora de sopar. Amb el sol ponent la calda del dia s'alleugeria i era de preveure que passaria una nit agradable. La desitjava, després del masegament a què m'havia sotmès el galop del Dyane sobre les infames rutes del Ministeri d'Obres Públiques.

Però l'arribada cap al tard d'un nou foraster a la fonda de Tragacete va trasbalsar la placidesa d'aquella reunió i les expectatives que jo em feia. No hi havia cambra per a ell. I com s'ho faria, a aquelles hores i per aquelles carreteres? L'hosta-

ler —un altre bon samarità— em va venir a demanar que, disposant la meva cambra d'un llit de matrimoni, volgués compartir-lo per una nit amb el desconegut, que s'esperava allí al taulell, caramoïnat, amb una bossa de mà i amb l'aspecte d'haver estat també sacsejat cruelment per la xarxa de carreteres de l'Estat. Vaig quedar una mica sorprès de la demanda. I anava a dir que sí, que quin remei. Érem a la quinta forca. I, encara que em sobtés compartir una cosa tan íntima com és el llit amb un desconegut —un senyor baixet i grassonet, i que em doblava l'edat— em va semblar, "ves, què hi farem", que es veia net, discret i bona persona. Que, si ell hagués arribat abans, també jo hauria agraït, baldat com estava, la seva condescendència.

Anava, doncs, a dir que sí, quan la resta d'hostes es van mig encarar quixotescament amb l'hostaler, sobre si allò se'm podia demanar o no, sobre si era correcta o incorrecta dins el món de l'hostaleria aquella pràctica... i es van dividir les opinions. Les senyores a favor del sí, els senyors a favor del no. Com que duïen unes quantes cerveses al damunt, les paraules van anar pujant de to... Al final, no pervenint-ne cap conclusió, es va fer la democràcia i em van deixar dir la meva. Vaig dir que sí. I es va acabar la història. I la majoria ho va trobar bé: "tot plegat per una nit... si al jove no li fa res... són passavolants..."

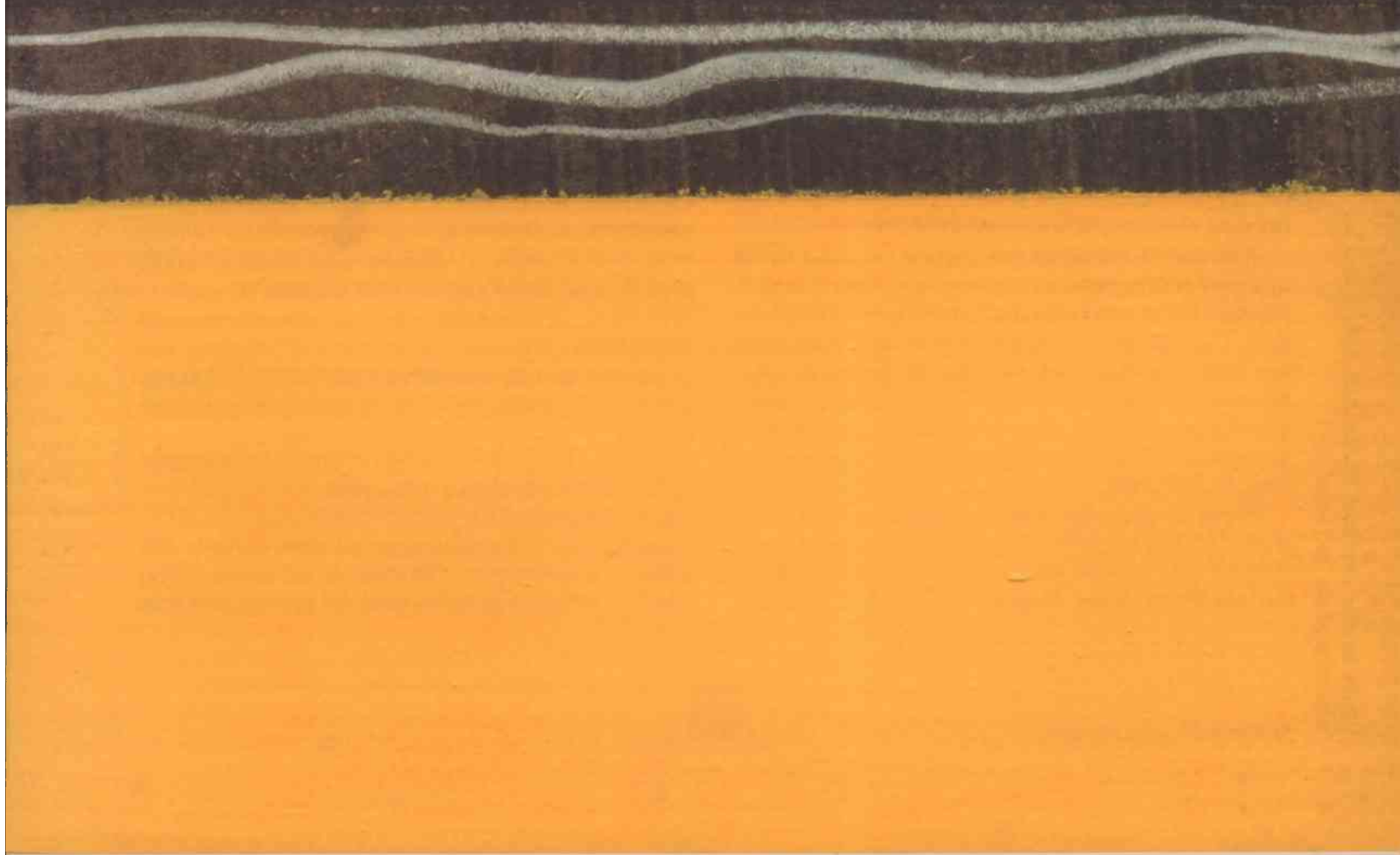
Jo vaig pensar en l'hotel de Cannes. M'agradava més aquest nostre sistema ibèric —apassionat, però compassiu— que el de la Revolució Francesa —eficient, però tallacolls—. Al capdavant va resultar que aquell senyor havia estat pianista de Carmen Amaya, i abans de dormir em va explicar tantes anècdotes dels seus viatges per Europa i Amèrica que vàrem tenir, dins el llit de matrimoni, abans d'agafar el son dels justos, una vetllada interessantíssima de records, música i viatges.

Jo sols li vaig poder dir que, el gos de casa, ens l'esquilava el pare de la Chunga, un gitano català molt amic del meu pare i que vivia al meu poble. La Chunga era una ballarina flamenca que voltava per tot el món, enlluernant els admiradors de les passions andaluses amb el seu *duende*. El record més intens que me n'ha quedat, però, de Tragacete, és el d'una infortunada truita del Xúquer, farcida de pernil, envoltada d'anellots de ceba fregida, que vaig sopar. Encara se m'excita la pituitària i em revé la salivera. Lloat sigui Déu!

Domènec Triviño

Entre un somni i la realitat

Recull de notes (2000-2004)

17 de gener

Com tots aquest darrers dies, avui fa molt fred. No ha nevat, però la meitat d'Espanya està coberta de neu. Aquests dies hi ha molt d'enrenou per uns trossos de gel que han caigut del cel. Són de dimensions considerables i fan anar de bòlit científics i meteoròlegs. M'he llevat una mica marejat. Treballo part del matí en aquest dietari.

Aquesta tarda la Rosa, que no es trobava bé, ha decidit anar al metge.

3 de març

Estic de vacances, uns catorze dies en total. Torro a llevar-me tard, i això em fa una mica de recança perquè m'havia fet el propòsit de llevar-me d'hora, malgrat que estigui de vacances. Alguns dies al vespre em quedo enganxat llegint o mirant una pel·lícula per la televisió i tinc la sensació d'estar perdent el temps. A la tarda faig algunes feines domèstiques, i més tard truco al gestor per parlar del pis que hi ha al costat de l'estudi que tinc llogat i que potser es buidarà. La Rosa és a treballar.

30 de juny, Lieja

Vaig de vacances a Bèlgica. Aquest viatge és per a mi un retorn a la meua infància i joventut. El període de la nostra vida on es basteix pràcticament tot el que serem. Quan vaig marxar-ne per tornar a Catalunya ho vaig fer com qui se'n va amb la feina per fer, com qui abandona la casa sense tenir temps d'adonar-se del significat i de les conseqüències d'aquesta decisió.

Lieja, tallada en dos pel riu, és també una ciutat obrera, revolucionària i socialista, que tampoc ha quedat al marge de totes les crisis econòmiques que hem patit en aquests trenta anys a Europa.

Tot és estrany, nou i diferent. Tot es presta a comentaris: el temps, el tràfic, la gent, els edificis, tot. La diferència entre els meus records i la realitat serà el *leit motiv* d'aquestes vacances.

Allò que la memòria ens permet recordar conté una part sentimental i emocional que, barrejat amb l'època i l'edat que tenia, pot haver deformat la realitat. L'imaginari i el record no es corresponen sempre amb exactitud amb allò que fàcilment és comprovable i tangible. Però crec que potser és igual, que el que compta és allò que recordem, i la sensació que és aquesta la vida que hem fet i la manera com hem fet les coses.

Sopar lleuger. En acabar, anem a prendre una copa a un bar al carrer de darrere de l'Ajuntament. Prenem una beguda típica de Wallonia, el "pèket", barreja d'una mena de ginebra i suc de fruita que

pot ser taronja, llimona, i també amb suc de groseille, que és el més tradicional. Se serveix fred i en gots petits, una mena de *xupito*. El bar és fosc però agradable. Demà faig 46 anys.

19 d'agost, Castellar del Vallès

Aquest matí, després d'una bona tassa de cafè, he sortit per comprar unes teles, uns 40F. La ciutat és buida. Aquests últims dies, d'ençà que hem tornat de Bèlgica, he pintat força i he planificat diverses exposicions per deixar-les concretades. Aquí i potser a Brussel·les, a la *Zinzen*, i a Oupelle, a l'*ARTHOME*. He superat la intranquil·litat de la recerca del tema, per deixar-me portar pel vertader problema de la pintura, actualment la forma i la seva posició dins l'espai pictòric. L'espai i el color m'interessen de manera especial. De fet m'adono que sempre ha estat així. L'estructura bàsica de les últimes pintures és dividir l'espai en diverses zones més o menys grans (rectangles, quadrats...), que serveixen de suport a altres formes geomètriques com els triangles. El color, de vegades uniforme, d'altres esvaït amb diferents gammes de color separats pels límits de l'estructura bàsica de la composició.

20 d'agost

S'ha de mirar i veure, sobretot el paisatge, la inspiració, allà on sigui.

A la fàbrica veig com l'home, el temps, desgasta les superfícies produint efectes i combinacions força interessants. Sembla que l'atzar pot produir bellesa, com els pintors. Hi ha pertot arreu, tant aquí a la fàbrica com a fora, elements que m'atrauen i que m'inspiren per incorporar nous elements a les pintures. Estaria bé fer fotografies de cada un d'ells per comprovar, amb el temps, la veritat de la seva incorporació a la meua obra i de quina manera ho he fet.

Sense data

M'han convidat a participar en una mostra pictòrica per la festa major. L'exposició és una iniciativa del grup Guspira d'Art. La mostra es fa a la Torre Balada, edifici dedicat a l'ensenyament de la música, i on Guspira d'Art hi té uns petits locals per a la realització de la seva activitat. Recordo que abans de la seva creació, el 1986, ja hi va haver un altre grup de poca volada que es deia *Caliu d'art*.

Sense data

Les meves pintures són el mitjà que utilitzo per interpretar i comunicar la meua experiència vital del paisatge que m'envolta.

L'espai, les formes, les estructures i les circumstàncies plenes de signes nous (electrònics, mecànics, etc...), elements d'un món esclavitzador que m'obsessiona i que em produeix un alt grau d'estrès. Els signes que apareixen m'haurien de permetre consolidar i comunicar la meua visió del meu entorn més

proper, i d'aquest món en plena transformació en tots els seus àmbits.

9 de setembre

He portat dues obres per a l'exposició a la Torre Balada: 14-6-00, i *Parcel·lació 2*.

27 d'octubre

Avui he esmorzat amb el Francesc Cutxet per parlar de la possibilitat que em faci el text de presentació del catàleg de la meua tornada a les exposicions després de cinc anys d'inactivitat forçosa.

1 de novembre

A la inauguració ve poca gent, menys de la que esperàvem. L'Annefrance, que és amiga de la meua neboda de Lieja, i que ha vingut a Barcelona per aprendre el castellà, s'hi presenta i ens fa companyia. No coneix ningú a Barcelona. La M. Àngels Toscas, que treballa actualment en el taller d'Elisa amb la Rosa, es queda una pintura. Prenem cava amb els amics i els artistes que han vingut a l'exposició.

30 de novembre

He anat amb el David al Jazztard de Sabadell per tal de preparar-hi una exposició. La intensitat de la llum podria ser un handicap però es podria pujar una mica. L'obra que seria més adient per a l'ocasió és la del *Diari de l'artista (Notebook)*, i, donat que no es va fer cap presentació de l'obra a Sabadell, pot ser interessant. La música de blues i de jazz que s'hi escolta té un cert caràcter espontani, subjectiu, o sigui que dóna marge a un cert grau d'improvisació, igual que la meua obra del *Notebook*.

2 0 0 2 1

13 de gener, dissabte

Aquest dies veig clar la impossibilitat de portar el ritme que m'agradaria, el que crec necessari per a desenvolupar el meu treball.

Potser s'haurien de triar més bé les exposicions. Aquesta setmana trucaré a l'Acadèmia de Belles Arts per posposar-la fins passat l'estiu. L'exposició de Brussel·les ja la veig impossible, per ara. Potser és millor un ritme més lent d'exposicions.

11 de febrer

Inaugurem l'exposició al Jazztard.

Vénen molt amics. La Rosa Ribes, que fa molts dies que no veia, s'està enfrontant a una malaltia greu, però se la veu amb força, suposo que es troba en aquells moments en què fas el cor fort i que enca-

Natura morta,
3 fotografies dimensions variables
(2005)

ra tens forces. En Roberto vol que pengi el meu currículum a la seva pàgina Web a canvi d'una petita aportació anual. Li he dit que ja el trucaré. Bona música i bon ambient aquí al Jazztard de Sabadell. Ve la meva germana. Ve també el Josep Ubasart amb la seva dona i em fa unes fotos per a *Forja*.

28 d'abril

Avui escric a estones, quan estic més o menys tranquil.

Ho he dit al llarg de gairebé totes les notes que he escrit fins ara: necessito reflexionar més sobre el que vull pintar i també com fer-ho. Haig de parar i potser analitzar la pintura d'altres artistes. Aquells en els quals em veig representat d'alguna manera, i treure conclusions sobre allò que m'atreu de llurs obres i intentar amb la lliçó apresada seguir el camí. També veig que hauria d'evitar comparar-me amb els altres pintors pel que fa a la tasca feta a les mateixes edats, si a la meua edat havien assolit això o allò. L'únic per al que m'ha de servir és per pintar amb més empenta encara. La mort és qui marca el final de l'obra d'un artista.

11 de maig

Fa pocs dies vaig comprar els diaris de Keith Haring i els dibuixos eròtics de Jean Cocteau. Avui he acabat de llegir els diaris de Haring. He quedat impressionat pel treball que va fer en tan poc temps. Quan trobes el camí, tot és una mica més fàcil. Aquest any n'ha fet onze de la seva mort.

En parlar de les seves estances a Europa, Bèlgica sembla que era un dels seus llocs preferits. A Knokke es va sentir estimat. Potser l'any passat quan em van convidar a anar-hi hauria pogut veure obra seva. La línia que va utilitzar, bàsicament, li va permetre expressar amb una claredat contundent i pròpia de la seva època (pel que fa als pictogrames, els signes individuals, vull dir) les seves idees i utilitzar-les en qualsevol manifestació i lloc.

15 de maig

Sovint penso que el fet de ser un autodidacte m'impedeix arribar a la comprensió de molts temes relacionats amb la pintura. Sobretot en la capacitat d'anàlisi i en les conclusions sobre l'obra dels artistes. Entenc molt millor la intenció d'alguns pintors a través de les seves notes i explicacions. Quan Haring parla de la relació que té de vegades la seva obra (sobretot en els murals), per la utilització de la línia negra sobre zones de colors, amb l'obra de Léger. Haring dona un parell de frases del diari de Léger i l'explicació que en dona aquest últim té a veure amb l'experiència viscuda en el curs d'un viatge a Nova York del pintor francès. En definitiva, vol dir amb la vida. Aquesta capacitat per transformar la vida, les experiències en art, és una fita absolutament difícil però apassionant alhora.

Qualsevol fet, per molt anodí que sembli, pot esdevenir punt de partida d'un treball. Ens cal filtrar les observacions, les vibracions, les sensacions rebudes, i a través dels nostres filtres mentals tornar a l'espectador la vida feta pintura.

El dia quinze marxem de vacances.

Quan torni tinc tres o quatre llibres per comprar, quasi tots diaris d'artistes: Klee, Cocteau, Léger...

Sense data

L'obra d'un artista sovint reflecteix la seva vida i el seu caràcter. Ho ha de fer, encara que no en sigui conscient.

Cerco un alfabet, un llenguatge propi, que em permeti parlar de tot el que m'amoïna, tant si m'envolta com si no. ¿Què ha de néixer de la reflexió o del propi treball? Segurament s'han de combinar les dues coses.

En les meves darreres pintures es combinen el rigor d'unes estructures geomètriques bàsiques amb elements i formes afegides (collages) que donen lloc a una dualitat formal.

26 de juny

He començat a llegir els diaris de Paul Klee.

Sóc un home d'acció. En la inactivitat em panseixo. He mantingut una certa reflexió, però que jo anomeno intuïtiva, sobre la marxa. Hi ha la necessitat de crear, i ràpid.

7 de juliol

Ja som de ple a l'estiu. El sol és vida. Fa dies que no deixo cap nota al quadern, però veig que tinc notes disperses, a casa i a l'estudi. Aquests dies estem preparant un sopar sorpresa per al meu germà que farà el dia setze els cinquanta anys. M'ha dit que el Manolo, l'escultor que viu a Ruelle, un petit poble de Bèlgica, m'envia una pintura en agraïment a l'aquarel·la que li vaig enviar per Nadal.

Dimarts vaig anar a veure la Rosa Cortes, que és regidora de Cultura a l'Ajuntament de Montornès del Vallès, per tractar de la possibilitat de fer una exposició a la Sala de Can Xerracan.

Fa uns dies he rebut la cinta de vídeo de l'exposició dels treballs que es van fer a l'Escola Emili-Carles Tolrà dins la Setmana Cultural. És una mica deficient, però s'agraeix.

24 de juliol

Escric una carta per engegar el tema d'una possible fira del dibuix a Castellar. L'enviaré a tots els artistes locals.

25 de juliol

Vaig fins a la conselleria de Cultura per tal de veure si la Montse Gatell em pot facilitar les adreces dels artistes locals. Després recullo les fotografies del cinquantè aniversari del Josep Maria.

11 d'agost

Em dedico a agafar de nou el fil a les notes ja escrites. Hem passat, d'ençà dels últims apunts, un parell de dies a Altafulla. L'ajuntament de Sabadell m'ha enviat la documentació per si vull participar en un taller que dirigirà l'artista Joan Hernández Pijoan a la Nau de la ciutat. Tot ajuda que hi pugui participar, l'horari i el preu, que és accessible i no excessiu, com acostuma a passar en aquests actes. Cal que m'acceptin, per això s'ha de presentar una sol·licitud. No conec en profunditat la seva obra. Només he vist algunes pintures, que m'agraden per la simplificació dels temes.

22 d'octubre

Durant el mes de setembre he parlat amb alguns artistes del poble per tal de muntar una Fira del dibuix a Castellar. Parlant amb la regidora de cultura, Montse Gatell, hem cregut que seria més eficient crear una agrupació d'artistes.

La subhasta a favor d'El Salvador va anar molt bé. Varen comprar una de les tres obres que vaig cedir. En total s'han recollit més d'un milió de pessetes amb les quals es construiran unes cases pels afectats per l'huracà Mitch.

24 de novembre

Fa setmanes que intento muntar l'Associació d'Artistes de Castellar. Vaig convocar una reunió per al dia set d'aquest mes. No vaig trobar gaire entusiasme per part d'un sector d'artistes massa preocupats per defensar uns interessos personals que no tenen per què estar amenaçats per la creació d'una nova associació. Bé, com que tinc les idees clares del que vull fer, no m'he empenyat massa. Convoco una altra reunió per al dia 18 de desembre, després d'haver buscat els dies disponibles i els possibles llocs de reunió. Es fa aquesta assemblea per tal que pugui assistir qualsevol persona del poble que estigui interessada en temes relacionats amb l'art. S'haurà de posar un anunci a *Forja* i no s'avisarà de forma particular.

28 de novembre

Amb l'Aurora Matarín hem iniciat una amistat basada en el nostre interès comú per la pintura i en la sintonia sobre els estils pictòrics.

Sense data

Aquests dies li he regalat, a l'Aurora, el llibre d'en Jaume Pla *De l'art i de l'artista*, que tant em va agradar a mi.

19 de desembre

Ahir va tenir lloc la reunió que havia de permetre a tot el poble de dir-hi la seva sobre la creació d'una nova Associació d'Artistes. La poca aflluència dels artistes locals només fa que reafirmar que som en un

poble amb una característica especials. En aquest cas potser només vol dir que la gent va massa aтраfegada i no li interessa la possibilitat de crear aquesta mena d'associació artística.

No em desanima el resultat, però sí que em confirma la idea que de moment he de seguir el meu treball de forma individual.

2 0 0 2

1 de gener

Avui treballo a la tarda. El cel està cobert, gris, i cap al final de la tarda torna a ploure. Estic cansat i prenc un sobre d'alguna cosa per intentar frenar els primers símptomes del refredat. Ens ha trucat el Josep Maria per felicitar-nos des de Milà, on ha passat el Cap d'Any.

18 de gener

Anem amb el David a Sabadell. A Belles Arts hi ha dues exposicions i m'hi deixo caure per veure què tal són. De passada, a baix, miro la sala petita. M'ha semblat més gran de com la recordava. El David diu que només es una percepció meva.

22 de gener

Avui, en l'encapçalament d'un capítol del llibre *Al mig del camí* que he començat a llegir, he trobat una cita que m'agrada. He pensat que s'acosta molt a la meua manera d'utilitzar l'entorn en les meves pintures, que hi té una relació molt directa. Som el que mengem, el que llegim i també el que veiem, i aquests són uns límits de vegada inconscients. "*Els límits del meu llenguatge són els límits del meu món*", de Ludwig Wittgenstein.

23 de gener

Treballo de nit i, malgrat que estic molt cansat, baixo al matí a Barcelona, a la Fundació Miró, per tal de veure l'exposició *La invenció de les formes*, de Jean Arp. L'obra de Jean Arp és exquisida. Com milloren les seves obres de fusta vistes al natural! Bé, s'ha de veure l'art sempre al natural, i no en reproduccions.

12 de febrer

Avui, mentre traslladava els documents del dossier de premsa a un nou arxivador, he vist ben clar que en la meua obra hi ha un abans i un després del viatge a Bèlgica l'estiu de l'any dos mil.

La primera voluntat era acotar el color dins d'unes formes determinades, geomètriques i ben definides. Tot això com a base per començar a treballar i treu-

re'm del damunt la tela en blanc. Al juliol, el contacte amb una galeria de Brussel·les i la conversa amb la directora, va fer que a l'hora de treballar en les obres per a aquesta exposició, decidís posar més color a les teles i il·luminar adequadament la sala de la capital belga.

He posat el nom de la ciutat belga d'Ostende a una de les obres. Aquesta ciutat, i també la de Knokke-le-Zoute, eren a l'agenda per visitar-les per diferents motius, entre la nostàlgia i l'interès cultural. La segona no la vaig poder fer. Les altres obres de moment les titulo segons el dia que les acabo.

23 de febrer

He anat a parlar amb el Santi per concretar la data de l'exposició que volem fer amb l'Aurora Matarín a la seva sala, Santi Art. Es farà per la Festa Major de Castellar, del set al vint-i-dos de setembre.

27 de febrer

Em truquen els Amics de les Arts de Terrassa per dir-me que tenen una quinzena lliure durant el mes de juny per poder fer la meua exposició. Els he dit que no perquè encara no tinc tot el material a punt. Aquest dies hi fan una exposició dels seus socis.

28 de febrer

Al vespre vaig al Centre Catòlic i Social de Terrassa, al carrer Font Vella, per veure una demostració de pintura. Hi trobo molta gent i un ambient de cultura pictòrica agradable i interessant.

Reflexiono sobre el contrast tan gran d'aquesta sala amb l'ambient crispat i altiu de les reunions de finals de l'any passat que hi va haver a *L'Espai 2* per muntar una nova associació d'artistes a Castellar.

7 de març

A les set me'n vaig cap a Terrassa a veure una demostració. L'artista s'encaparra massa en el material. Em recorda allò que últimament rumio: que un material et pot suggerir coses, però no hauria de ser sempre la base, el que sustenta l'obra. Més aviat que aquell material que ens emociona, ajudi a explicar allò que volem dir. A la sortida, xerrada breu amb l'Aurora sobre la demostració i la pintura en general. Estem d'acord que s'ha de veure molta pintura.

22 de març

Al matí treballo a l'estudi per enllestir les obres sobre paper que necessito per a FIRART. A la tarda preparo un text de presentació. Crec que com que una de les obres, un 40F, s'anomena *Ostende*, el text tractarà sobre aquesta ciutat. L'obra amb blaus, sienna, i gris, recorda els colors d'aquest port belga. Colors mariners a prop del mar.

El text hauria de ser una aproximació a la dedi-

catòria i tindrà forçosament una mirada al meu passat. Serà una connexió amb la visita que hi vaig fer amb la família l'any 1962 i amb l'última visita del 2000. Hi posaré la fotografia de la primera visita, que és en blanc i negre.

31 de març

Matí al taller. Treballo en les obres per a l'exposició a la Casa Nova de l'Obac, al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac.

13 d'abril

Avui inaugurarem l'exposició a la Casa Nova de l'Obac. Ens acompanyen molts amics del GRID.

19 de maig

Aprofito l'exposició a la Casa Nova de l'Obac per pujar-hi amb tota la família. És la primera vegada que els de Bèlgica seran aquí en el moment que tinc oberta una exposició. Avui és la festa del parc i la Casa Nova i el seu entorn no semblen el mateix, hi ha molt xivarri. Jo diria que m'agrada més quan tot l'entorn és ple de silenci.

23 de maig

Avui al matí li porto uns números de la revista *Artilletres*, la revista cultural de Castellar, a l'Aurora Matarín perquè la conegui. També parlem dels treballs pendents a realitzar.

7 de juny

Avui és el primer dia de treball després de les vacances. Tots els dies els he dedicat pràcticament a la pintura. Ha estat una orgia pictòrica però també d'activitats d'una altra mena organitzades pel GRID. Hi ha hagut l'execució del mural a l'Ajuntament de Terrassa realitzat amb la col·laboració de l'Aurora. He tingut la preparació, execució i muntatge de l'obra per a la Primera Biennial d'Art Conceptual de Terrassa a la Sala Muncunill. He fet una pintura de 100 per 100 cm per a la col·lectiva del GRID, i que segurament servirà per il·lustrar un calendari que es farà per a l'any que ve.

4 de juliol

A la tarda anem a Matadepera amb l'Aurora i el Joan Francisco, que és pintor i amic nostre, per veure la Sala Fidel Balaguer, on exposa l'Alfons Borrell. En acabar la visita anem amb ell a prendre una cervesa i xerrem de pintura i del món que l'envolta. Ens parla de la seva amistat amb en Joan Brossa.

17 de juliol

Truco a l'Aurora per comentar-li que em sembla que a Barcelona hi ha una central on s'enregistren les activitats i els actes sobre Gaudí, i que fóra interessant enviar-hi documentació. Li comento alguns canvis sobre el cartell de l'anunci. L'Anna m'ha por-

11-6-2003, tècnica mixta sobre paper

tat el llibre on apareix el retrat de Gaudí que li va fer l'Opisso i que vull fer servir per al retrat digitalitzat, que es titularà *Trencadís, retrat inacabat*.

Amb el llibre-objecte *Retrat inacabat*, parlo de la realitat i de la nostra percepció d'ella, sempre parcial, i en conseqüència enganyosa i incompleta. Allò que és i allò que sembla. Parlo, doncs, de les moltes realitats d'un mateix fet o objecte a partir del retrat digitalitzat del genial artista que li va fer l'Opisso.

26 de juliol

Amb el Josep Maria anem a l'estudi per tal d'embolcar la pintura que s'ha quedat la meva neboda. És una obra gran, de 162 per 114 cm, i ha de viatjar fins a Bèlgica.

7 d'agost

Ahir no vaig treballar en cap tela. Però avui de seguida que torni de la piscina ho penso fer. A partir de les sis i mitja preparo l'ambient propici per començar a treballar. Acabo dues obres sobre paper de 47 per 35 centímetres. He trucat al meu cosí de l'Hostal Perico, a Cardona, per fer la reserva per la setmana que ve. Volem anar a passar-hi un parell de dies o tres.

9 d'agost

Avui ens hem llevat amb la sensació de no ser al

mes d'agost. Està fent un estiu poc convencional pel que fa a les temperatures. Val a dir que per treballar és el temps ideal. Després d'un bon cafè he anat a l'estudi per continuar la tasca que vaig començar ahir. He treballat en una tela cobrint una mica més els blaus dels extrems, fent-los més profunds, amb més determinació. He començat dos 4F i n'he preparat un tercer. En una pintura he introduït la línia corba. Això fa que les parcel·lacions de l'espai ja no es facin a partir de la línia recta, sinó que la corba introduïxi un altre ritme i potser un significat diferent.

També he d'insistir sobre l'última obra sobre paper que vaig fer ahir, i cobrir més els espais blaus, tot deixant-hi restes de les etapes anteriors. M'agrada més així. És una obra pràcticament monocrom, amb uns espais verticals blaus, tot i haver-hi al mig unes aiguades que donen profunditat, com darrere d'unes reixes.

L'Aurora m'ha trucat aquest matí per veure si hi havia alguna cosa pendent de l'exposició del setembre al Santi Art. Hem quedat que vindrà a buscar les targetes per a l'exposició. Al migdia, l'Aurora em porta notícies del que ha fet aquests dies: visites a museus de Basel, Viena, Bolonya...

Molt interessant totes aquestes visites a ciutats d'Europa central, sobretot pel que fa a les obres que s'hi poden veure, Switters, Morandi...

29 d'agost

La preparació de l'exposició a la sala Santi Art del mes de setembre ha fet que no hagi pogut dedicar més estona per escriure el diari.

Aquest mes d'agost, tan estrany pel que fa a la climatologia, no m'ha deixat temps per fer altres coses que treballar en els assumptes de l'exposició.

Sense data

Crec que poques coses em fan feliç en aquesta vida, i en canvi són moltes les que me la compliquen.

Amb la pintura, el moment més feliç, de més plenitud, és el de la recerca, el de la creació. Són els moments en què el que compta és la comunicació que s'intenta establir, a través de la mà i mitjançant els pinzells, entre el meu jo més íntim, la meva ànima i el suport material.

2

0

0

3

4 de gener

La creació salta i passa d'una parcel·la a una altra un cop satisfet el desig.

23 de gener

Al GRID s'està parlant de diferents projectes que ja veurem si es portaran a terme. Fer una pintura per al sostre de l'entrada al Centre Social, n'és un que pot ser interessant. També s'hauria de fer el cartell commemoratiu dels 25 anys del CSC. Ja veurem si tinc temps de fer un projecte.

26 de gener

Cerco una frase, un text, per al programa que faré servir per a l'exposició del mes de juny a l'IMCET. El que estic buscant és, en definitiva, textos aliens i la manera con jo donaria a conèixer l'obra. En el fons és la recerca de l'espurna que m'ajudi a encetar la presentació. He vist un text de Borges que m'ha interessat.

L'escriptor diu: "*Cadascú es defineix per sempre en un sol moment de la seva vida, un moment en el qual un home es troba per sempre amb si mateix...*"

També hi apunto: "*L'art comença on acaba la imitació*", de Pierre Albert. Però aquesta no em serveix, m'hauria servit en el moment que tenia el neguit entre l'art abstracte i l'art figuratiu. Aquest tema en aquest moment ja no crec que sigui important.

7 de febrer

Fa dos dies que estic més animat. Potser són no més un parell de dies de claror enmig la foscor d'a-

questes últimes setmanes. He tingut dies de profunds desànims i de falta d'il·lusió. Segurament que estic massa atrafegat, i com que no em deixo cap moment per descansar, la ment ens converteix en una forta pressió. És que el temps passa volant i ens sembla que tot el que no sigui treballar no és profitós i suposo que també es necessita un descans per tornar amb més força, si més no amb energia. Aquests dies estic rumiant sobre l'exposició a la Sala Soler i Palet de Terrassa per al mes de juny. També no sé si participar a l'Art en Viu al Parc Vallès. És una activitat a l'aire lliure on els artistes treballen de cara al públic. M'agradaria fer un treball expressament per a l'ocasió. Suposo que sempre m'aportarà alguna cosa positiva, l'experiència.

13 de febrer

Aquest matí la Susanna de l'IMCET de Terrassa m'ha trucat per veure si podia posposar la meva exposició prevista per a la sala de la Casa Soler i Palet. Li he dit que sí, donat que també estic treballant sobre obra no pictòrica, i no vull posar-ho en marxa massa aviat. L'exposició es dirà *Paraules múltiples* i serà un conjunt de treballs amb la fotografia com a mitjà d'expressió.

14 de febrer

En escriure aquestes ratlles veig ben clar que el GRID s'ha acabat. Hi ha un parell de projectes que em feia il·lusió però per una altra banda el Suri no té prou cura de la metodologia i l'acabament dels treballs. Vull dir que hauria de delegar, i així es portaria a terme els treballs amb més cura. S'han de preveure amb més temps els treballs, els pressupostos i les persones que ho han de realitzar.

15 de febrer

Fa dos dies que plou amb més o menys intensitat i sense parar. Demà hi haurà grans manifestacions a tot el país en contra de la guerra a l'Iraq realitzada pels USA, Anglaterra, i recolzada pel nostre govern del PP. A Castellar de moment no hi ha cap moviment de protesta d'una certa importància.

Sense data

El pitjor que pot passar és perdre els ànims i l'esperança. Veure que tot allò pel qual has lluitat no et porta enlloc. Potser caldria fixar millor els objectius i reflexionar més sobre els resultats obtinguts. Caldria potser rectificar i admetre alguns canvis.

17 de febrer

Del dia sis de gener transcriu aquesta reflexió que he trobat en un full: Què és l'ànima? És possible que sense saber-ho vagi perdent la meva?

Si anem renunciant a allò en què creiem, per petit que sigui, al final no ens queda res més que el record i potser ni tan sol això. Arriba un moment en

què ni el record ens reconforta. Així ens hem d'entestar a protegir allò que conforma la nostra personalitat i la nostra ànima.

21 de febrer

Avui ha començat l'Art en Viu al Parc Vallès de Terrassa. Hi participo amb la Blanca Gibert. No estava gaire entusiasmat, però haig de veure què en sortirà de tot això.

Ha vingut el Fidel Balaguer i li ha agradat el que faig, almenys li ha interessat prou com per quedar a l'estudi i triar unes obres per a una exposició a la seva galeria de Matadepera.

Aquests dies em comença a fer mal la mà esquerra. Jo diria que són els ossos. M'hi poso de moment una pomada asiàtica amb olor de menta. Al Parc em retrobo amb en Josep Moreno, que ha vingut a veure l'exposició de la Blanca, i amb qui vaig coincidir en l'exposició *13 propostes* a Belles Arts l'any 1993.

Tots aquests dies treballo en les obres de la sèrie *Parcel·lació*.

Sense data

Hi ha per a un artista la necessitat de la llibertat absoluta. Vull dir d'una llibertat creativa total. Té l'obligació moral de treballar i fer les seves propostes amb total independència del que li pot semblar que el públic dirà. Si no és així es perd l'autenticitat, que és fonamental en un artista.

22 de març

La Carme, que dirigeix la galeria de Manresa, m'ha convidat a anar-hi a una inauguració d'un artista de Berga. He decidit convidar a l'Aurora perquè m'hi acompanyi i pugui conèixer una nova galeria. La inauguració és molt interessant i la sala és plena. Es llegeix poesia i escoltem algunes peces de música.

5 d'abril

Avui inaugurarem l'exposició col·lectiva a la sala Fidel Balaguer de Matadepera. L'exposició, que es titula *Matèria visible*, presenta quatre artistes.

El Josep Moncada és l'únic que no conec. El Josep Moreno i la Teresa Recasens els conec d'altres exposicions. Molt bon ambient.

12 d'abril

Inaugurem l'exposició *Aigua i llum* al CSC de Terrassa dins del actes del seu 125è aniversari.

17 de maig

Avui em desperto a les dotze, el dolor ha baixat una mica. Potser tindrà sort i no serà un còlic.

A la tarda fem la Festa de la Primavera que organitza cada any l'agrupació del PSC de Castellar. Aquest any està dedicada als nens, i la fem a la plaça Europa.

7 de juny

Ja fa una calor important. El David s'estrena a sobre de l'escenari. Està substituint un actor que s'ha posat malalt. S'ha hagut d'aprendre el text en quatre dies. Fa de metge a l'obra. Demà l'anirem a veure. Aquest dies tinc un mal de cap que m'intranquil·litza. Ahir vaig buscar informació sobre el Manel Clot, que va fer una conferència a l'IMCET, per veure qui era i què fa, ja que que va explicar unes coses que em van interessar.

20 de juny

Fem una reunió al bar Harmònic, al costat de les piscines, amb els pintors que participen a l'exposició al Santi Art. He pensat anomenar l'exposició *Sis*, però encara s'ha de decidir entre tots. M'agradaria, ja que l'he organitzat una mica jo o almenys coordinat, fer una fotografia del grup en un lloc de Castellar.

10 de juliol

Haig de fer un aparador amb la meua obra per a la botiga de l'Esteve, al carrer Dr. Rovira. Podria utilitzar les obres de la carpeta *Febrer*. M'ha dit que hi està d'acord.

12 de juliol

Aquest dies el Josep Maria està de vacances a Turquia. Té l'avantatge que la seva dona parla el turc. Avui s'ha inaugurat l'exposició pòstuma de la Clara Miravet al CSC de Terrassa. És una de les exposicions que li vol dedicar el seu home.

23 de juliol

Segueix fent molta calor. He comprat dos llibres de la Victòria Combalia. El primer és *Moviments*, i el segon *Artistes*, tots dos dins la col·lecció *Comprendre l'art modern* de Debolsillo. Demà la meua neboda compleix 29 anys, l'hauré de felicitar.

31 de juliol

Hem anat tres dies a Viladrau amb la Rosa. Hem voltat també per Sant Hilari de Sacalm i per Arbúcies, que no ens ha agradat gens.

7 d'agost

El pare fa 78 anys, i la meua mare cada dia la veig més prima, també crec que tindrà moltes dificultats per recuperar-se.

15 d'agost

Al matí vaig una estona a la piscina i cap al final de la tarda anem a felicitar la mare. Aquest dies hauria d'intentar acabar la sèrie *Febrer*. Hauria d'accelerar els treballs de la meua web. Els dos llibres de la Victòria Combalia sobre l'art són com els de poesia, que et permeten tornar-hi i agafar-los per qualsevol lloc.

25 d'agost

Aquest dies, a estones, he acabat de llegir el llibre més aviat frívol però ple d'anècdotes sobre el Hollywood dels anys daurats, *Hollywood babilònia*.

Vaig comprar els poemes eròtics de Bertolt Brecht. He anat a l'hospital aquest matí a veure la mare que hi està ingressada. He dinat amb el pare a Sabadell.

26 d'agost

Fa uns dies que tinc molta tos. Això mentre passo gairebé tot el dia fent treballs a l'ordinador i a la tarda vaig a l'estudi per acabar algunes obres per a l'aparador. Avui torna el David de Londres.

9 de setembre

A les cinc de la tarda tenim la reunió a l'*Harmònic* per engegar l'exposició dels Sis al Santi Art. Estic a l'hospital i veig que no podré assistir-hi. Al final es decideix ajornar la reunió per a un altre dia, malgrat que els hi he dit que la poden fer sense mi.

18 de setembre

Fa dos dies que la mare ha mort i avui a les onze del matí s'ha fet el funeral a la capella del tanatori de Sabadell. L'hi he fet l'escrit per al recordatori, ja que el mossèn ens va demanar si algú volia llegir o fer alguna cosa. Molta emoció. Una emoció tan forta que em colpeix el pit i m'estreny la gola. La capella és plena. Com sempre, en aquests moments pensem en la inutilitat de certes actituds davant de la vida i l'efímer de la nostra existència.

23 de octubre

Sortim en tren cap a París. Hi ha moltes exposicions a visitar aquest dies a la ciutat. Hauré de fer-ne una tria perquè una setmana no dóna per gaire. En tornar tindrè el temps just per muntar l'exposició a cal Santi.

29 de novembre

Demà s'acaba l'exposició a cal Santi i avui muntem les obres al Gran Casino de Terrassa.

15 de gener

Acabades les festes he anant preparant un text de presentació que em servirà d'introducció de l'exposició. El text ha de donar una primera idea del que es pot trobar a la sala. Amb aquesta exposició, la primera en què el mitjà de comunicació no és la pintura sinó la fotografia, vull apuntar una sèrie de temes que em neguitegen. Havent-hi dolors diferents

he decidit aplegar-los sota del títol de *Paraules múltiples*.

Deia amb ocasió de la meva participació en la Primera Biennal d'art Conceptual a la Sala Muncunill que la producció creativa d'un artista té moments en què la necessitat de desenvolupar una idea i la seva realització el fa saltar d'una disciplina a una altra sense que això li exigeixi abandonar la seva línia de treball habitual.

Reconec que de vegades l'espectador atent pot arribar a no entendre-ho, però crec que també és la llibertat qui afavoreix l'artista.

Amb *Paraules múltiples* presento amb total llibertat unes imatges sense un fil conductor comú si no és el de la imaginació. Intento provocar la reflexió, tocar potser l'emotivitat a través d'alguns suggeriments i crítiques del que està passant a prop o lluny nostre. Volten per les obres diferents temes a la manera de titular que de ben segur algun d'ells em convidarà a seguir el camí. El món modern vol ser un món perfecte, sense dolor, sense errors, sense mort i potser sigui tot el contrari, vivim un món ple de dolor i provisionalitat.

La paraula humana conté signes, imatges, símbols, conceptes, categories, gestos, fórmules...

Aquí en presento unes quantes.

21 de febrer

Avui hem inaugurat l'exposició *Paraules múltiples* a la Casa Soler i Palet del carrer Font Vella de Terrassa. Ens han acompanyat molts amics i curiosos que s'han apropiat a la sala, i això que avui fan la rua de Carnaval a Terrassa.

28 de febrer

Aquests dies el treball pictòric i d'altres més domèstics m'han impedit prendre notes d'una manera més regular.

Fa un parell de dies que el fred s'ha instal·lat a tota la península.

Si la setmana passada inaugurava la meva exposició a la casa Soler i Palet, avui ho fa la Pepi Muñoz al Centre Social Catòlic de Terrassa. Trauré el cap a la seva exposició abans d'anar a la meva.

4 de març

Ahir era l'últim dia de l'exposició. Ha sortit un article al *Diari de Terrassa* firmat pel Fèlix Ríaza titulat *La innovadora creativitat de Domènec Triviño*. Els de Ràdio Terrassa m'han convidat per fer-me una entrevista avui. En sortir i tornar a passar per la sala em trobo la M. Àngels Toscas que surt de l'exposició. Xerrem una estona.

23 de març

Amb el títol *L'exposició "Paraules múltiples"*, la Isabel Cacho treu un article al *Diari de Terrassa* sobre la meva exposició.

2 0 0 4

El blau del cel 2, acrílic sobre tela, 116 x 89 cm (2002)

1 d'abril

Treball a l'estudi. Estic utilitzant amb abundància el color negre. El negre el vaig utilitzar ara fa anys també amb una certa importància. He fet dues obres sobre fusta i dues sobre paper de 21 per 21 cm, i n'he acabada una de 100 per 100 centímetres.

19 d'abril

L'ajuntament de Castellar em compra una obra exposada a Firart. Jo m'he comprat aquests dies *Tan lluny tan a prop*, les memòries d'Adolfo Marsillach i *Tàpies, en perspectiva*, el catàleg de la seva exposició al MACBA.

28 d'abril

Aquest matí m'ha trucat la senyora Rosa Jam per dir-me que havia mort la Rosa Maria. Tarda molt trista i pensativa a casa. Recordo coses que havíem viscut junts al taller de la seva germana.

29 d'abril

Anem al tanatori de Sabadell on hi ha les restes de la Rosa Maria. La cerimònia ha estat molt emotiva i la música triada ens ha agradat. La Rosa era una persona generosa i alegre.

13 de maig

L'Aurora inaugura a la sala Almirall de Barcelona. La sala és a prop del museu Picasso i molt ben situada. La seva filla en fa la presentació amb un text molt interessant.

27 de maig

Avui fa una conferència l'Ana Pujades a l'Arxiu de Castellar del Vallès sobre Dalí. Som a l'any de l'artista empordanès.

8 de juny

He tornat a mullar els pinzells. He tornat a la tela i als pinzells. Ho necessitava després de les denúncies de *Paraules múltiples*. L'espai fràgil de les teles (la vida) presenten zones tranquil·les de color controlat (la pau) que el negre envaeix, taca, d'una manera controlada potser com les guerres modernes.

9 de juny

Crec que deixaré de col·laborar amb el GRID. Ja fa temps que veig que els treballs es fan sense previsió i no ens deixa a l'alçada que caldria. M'ho ha confirmat (si calia) una conversa amb la galerista de Terrassa del carrer de la Palla.

Avui ha tornat el David de colònies. Aquest matí, ja tard, he treballat en una de les obres que tenia en marxa. He rebut un avís que el dia 1 em caduca el permís de circulació.

M'ho deixen clar que a partir dels 50 anys... Recordo quan érem a Tossa de Mar i vaig complir els 40 anys. Aquest any hi tornarem per passar-hi una setmana.

Diuenge hem d'anar a votar. Aviam què passará. M'adono, una vegada més, de com m'afecta el tema econòmic. És increïble, un cop ficats en la roda consumista, la falta que ens fan els diners. En realitat, per viure, amb ben poc en tindríem prou. Però on?

18 d'agost

Dia tranquil a casa. Escolto Victòria del Àngels, la Callas i Brel. Fa molta xafogor i només una mica de vent ens ajuda a suportar-la. Crec que l'obra *El blau del cel 2*, un acrílic sobre tela de 116x89 cm, em servirà per a l'exposició de Begur. Al final de la tarda reviso la pel·lícula *Cléo de 5 à 7*.

3 de setembre

Avui munto l'exposició *Paraules múltiples* a la sala del consorci hospitalari del parc Taulí. M'ha passat una cosa, en referència al lloc on es realitzen les exposicions, que m'ha deixat una mica pensatiu. Tinc una obra que es titula "*Morir no vol dir haver viscut*", que és un cant a viure cada dia amb intensitat, doncs bé, durant el transport, el vidre que la protegia es va trencar. La vaig desar sobre un moble de la sala, i en passar-hi dos metges van comentar en veu baixa, però suficientment alt perquè jo els sentís: "no deurà l'artista presentar aquesta obra aquí..." No era el lloc adequat per presentar l'obra a menys que es busqués la polèmica.

25 de setembre

A punt d'acabar el mes de setembre segueixo amb les mateixes activitats. Fa unes setmanes que no pinto, però estic tranquil perquè sé en quin punt estic. És cert que voldria treballar menys accelerat pel que fa als compromisos d'exposar. Una bona exposició individual cada dos anys estaria bé. Es necessita molta energia quan portes diverses coses alhora. La pintura, el dietari, la participació al GRID, del qual crec que tampoc em convé deslligar-me del tot... Estem treballant en la construcció de la pàgina web.

Aquests dies participo amb els del GRID en un concurs de pintura a Begur i una exposició a la Casa Alba de Terrassa.

27 de setembre

El passat 21 va inaugurar la seva nova sala a Barcelona el Fidel Balaguer. Ho ha fet amb l'obra de l'escriptor madrileny Luís Antonio de Villena. M'he emportat els dos llibres que tinc d'ell perquè me'ls dediqui. L'Aurora troba que hi ha, per part dels artistes de Sabadell que es troben a la sala, una actitud de gran petulància. Tot i que els coneixem, ni ens saluden.

5 de octubre

Sovint quan era jove i veia que en una publicació se li preguntava a un artista el significat de la seva pintura o qualsevol altra pregunta sobre el seu art, sigui literatura o música, jo m'adonava que no sabia què contestaria en el cas hipotètic que se'm fes la mateixa pregunta. Els anys m'han fet veure que no es pot parlar del que no se sap, i de vegades és molt difícil posar paraules a les idees si no s'ha fet un treball previ de reflexió. De mica en mica, amb els anys, he obtingut algunes respostes, almenys a mi m'ho sembla, sobre algunes qüestions netament artístiques. La pintura ha significat una font de coneixement i sobretot una manera de sobreviure a una vida diària clarament poc engrescadora. No parlo de sobreviure en l'aspecte monetari, que no ha estat així encara que les meves obres s'han venut bé. Pintar ha sigut una manera de mirar la vida al meu voltant i l'ocasió o l'excusa per fixar-me en coses que d'una altra manera no hauria fet, almenys amb la mirada amb què ho he fet.

7 de octubre

Ara fa dos dies que la temperatura ha fet un descens important. Aquest cap de setmana marxem a Perpinyà i tornarem dilluns. Porto molts dies preparant els treballs per a la individual de la Sala 3 de l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell. Acabo de saber que l'Emili també inaugurarà el mateix dia a la sala 2. Millor! Prefereixo que hi sigui ell, a qui ja conec, que no pas trobar-me amb una exposició que trenqui molt amb la meva.

Aquests mesos que resten per acabar l'any tinc força feina. A Castellar, a finals de novembre, inaugurarem el segon mercat d'art al Santi-Art amb una ampliació dels artistes que hi participen. A Sabadell, a banda de l'Acadèmia, participo en l'exposició *Sabadell ara* al consorci hospitalari del parc Taulí. A Terrassa també participem en una exposició que durarà fins passat Reis.

Encara que vulgui fer obres especialment per a l'ocasió no podré allunyar-me de la meva pintura.

Entrevista a Sergi Belbel

Sergi Belbel (Terrassa, 1963) és en l'actualitat el nostre dramaturg més representat a l'estranger. *Després de la pluja* (1993) s'ha pogut veure a més de vint països i el seu èxit continua, ja que és previst que aviat se'n faci una pel·lícula. L'última obra que ha escrit, *Mòbil* (2006), es va estrenar abans a Alemanya que al nostre país.

Sergi Belbel també és molt reconegut com a director. Els seus muntatges dels nostres clàssics, sobretot Vilanova i Guimerà, han estat molt potents, però també els dels grans clàssics, Shakespeare, Molière, Marivaux, Goldoni...

Al Teatre Nacional de Catalunya (TNC) encara recorden l'èxit dels muntatges que ell hi va dirigir: *Dissabte, diumenge i dilluns*, d'Eduardo de Filippo, de *Primera Plana*, de Hecht i Mac Arthur i sobretot de *El mètode Grönholm*, de Jordi Galceran, estrenada a la Sala Tallers l'abril del 2003, i que ha estat vista per 600.000 espectadors catalans i 2.000.000 arreu del món.

Ara en Belbel té entre mans una altra tasca molt compromesa: és el director del nostre primer teatre, el TNC. És en les seves modernes instal·lacions que em va rebre amb una gran senzillesa i amabilitat.

Podriem dir que el teu primer èxit teatral va ser *Elsa Schneider* (1989), i l'última obra que has estrenat, *Mòbil*, ho ha estat aquest any (2007). En aquests gairebé vint anys, ¿el teu teatre ha canviat gaire?

Em costa molt de valorar la meua pròpia obra perquè l'acte de creació és molt especial i difícil d'avaluar. Ara bé, alguns amics i crítics diuen que les meves primeres obres eren molt experimentals i que ara, sense negligir una acurada i estudiada estructura formal, faig un teatre més tradicional i proper a la gent.

Als anys 90, quan tu estrenes les teves primeres obres, els grups que triomfen a Catalunya són Els Joglars, Comediants, Tricicle, Dagoll Dagom, La Fura dels Baus... Tu en canvi vas representar un cert trencament amb aquests grups perquè el teu teatre és fonamentalment de text...

Sí, però en part va ser un acte casual, perquè la primera obra que vaig escriure, conjuntament amb Miquel Górriz, *Minim.mal Show* (1987), també era una obra molt gestual i visual, no pas de text. Tanmateix, les obres que van seguir ja van ser pròpiament de text, i la veritat és que no sabia pas dir quines són les causes d'aquesta evolució.

Totes aquestes companyies han tingut un gran èxit a l'estranger —ja que no tenen la barrera de la llengua— però també el tens tu, i Josep M. Benet i Jornet, i Jordi Galceran amb *El mètode Grönholm*. ¿Podriem dir que el teatre català és un dels més importants d'Europa?

A aquesta llista s'hi hauria d'afegir directors com ara Lluís Pasqual i Calixte Bieito, entre d'altres. Crec que la teua afirmació és una mica forta, i alguns crítics de ben segur que ens assenyalarien les nostres mancances, però no hi ha dubte que el nostre teatre és cada cop més conegut a Europa, i també és cert que cada cop se'ns valora positivament a més països.

«No hi ha dubte que el teatre català és cada cop més conegut i valorat arreu del món.»

¿Quina valoració fas del teatre que es fa avui a casa nostra?

Avui el teatre català està vivint un moment de creativitat esplèndid. A més, cada cop sorgeix gent nova i jove amb una gran qualitat. El Projecte T6, que hem llançat des del TNC, és una proposta a favor dels nous creadors, perquè els joves puguin estrenar les seves obres en les millors condicions possibles, i està assolint un gran èxit. Pensa que al T6 es va estrenar l'exitós *El mètode Grönholm* de Jordi Galceran, o bé *Uuuuh*, de Gerard Vázquez, que ha estat molt premiat. Aquesta temporada hem presentat les obres *El gran secret, el petit secret* d'Albert Espinosa i Joan Font; *La indiana*, d'Àngels Aymar; *Temps real*, d'Albert Mestres; *La millor nit de la teua vida*, de Jordi Silva; i *En defensa dels mosquits albins*, de Mercè Sarrias. També voldria destacar el paper important que hi té la dansa en aquest projecte. Tot plegat dibuixa un panorama del teatre català molt bo, tant pel que fa a la creació i direcció com a la interpretació, i en aquest sentit no hi ha dubte que hi ha jugat un paper de primer ordre l'existència de l'Institut del Teatre, que ha servit per ajudar moltíssim a la formació de la gent del teatre.

La teua obra *Després de la pluja* (1993) va merèixer el premi Molière, el premi teatral francès més prestigiós, i també va ser l'obra escollida per inaugurar el Teatre Reial de Copenhague. ¿Quines són les teves obres que han tingut més ressò a l'estranger?

Aquesta, *Després de la pluja*, que s'ha representat a una vintena de països. És molt curiós que quan vaig muntar *Carícies* (1991) al Teatre Romea, molts crítics en van fer unes crítiques molt negatives, i fins i tot van arribar a dir que la gent anés al teatre a llançar-hi tomàquets! Tanmateix, la publicació d'aquesta obra és la que em va obrir les portes a l'estranger, ja que de seguida va tenir molt èxit en diversos països. No cal dir que ara, aquells mateixos crítics, han lloat cada obra que he estrenat posteriorment... Aquest és el cas de *Mòbil* que es va estrenar amb gran èxit a Alemanya abans que a Catalunya. A Leipzig hi va obtenir un premi important, i aquí hi ha hagut crítics que l'han criticat amb duresa, tot i que el públic, en canvi, l'ha rebuda molt bé.

A mi *Mòbil* m'ha agradat, però també una obra que potser ha passat una mica desapercebuda, *Foras-*

Sergi Belbel, director del Teatre Nacional de Catalunya (TNC)
(Foto: Francesc Sitges/Arxiu Serra d'Or)

ters, que no parlava tant dels estrangers com de les nostres relacions amb els familiars, amics, veïns... sovint marcades per la crueltat i la manca d'amor, i també per la por al desconegut. ¿Les teves obres són una anàlisi de l'home actual?

Jo em considero un home privilegiat per viure en la societat que vivim. Només cal veure els teletotals de cada dia per adonar-te que arreu del món la mort, la destrucció i la violència són ben presents. També fallen sovint les relacions interpersonals. Jo en les meves obres intento fer una metonímia, és a dir anar del petit al més gran. Per això les meves obres parteixen de nuclis petits, la parella, uns amics, la família, per anar a explicar els grans temes de l'home actual.

Tu ets un director que fas unes posades en escena molt potents. Recordo dos clàssics catalans que vas representar fa uns anys al Romea, *Qui compra maduixes?*, d'Emili Vilanova, i *La filla del mar*, d'Àngel Guimerà. ¿Creus en la validesa i actualitat del teatre clàssic català?

Totalment. Per a mi els clàssics no són autors plens de pols que estan en un racó, sinó escriptors que, encara que faci segles que estan morts, continuen parlant-nos als homes d'avui dels nostres pro-

blemes. És cert que el teatre clàssic català comença pràcticament al segle XIX amb Guimerà, Vilanova, Pitarrà, Iglésias, etc., i que es nota que nosaltres vam tenir una decadència als segles XVII i XVIII, mentre a Espanya tenien el Siglo de Oro, a Anglaterra Shakespeare i a França Molière. De totes maneres hem de reivindicar els nostres clàssics. Pensa que Guimerà va arribar a tenir un gran èxit internacional amb *Terra Baixa*, que es va dur al cinema nord-americà, amb Cecil B. de Mille, i a Alemanya se'n va fer una òpera, *Tief-land*, musicada per Eugen d'Albert.

«Per a mi els clàssics no són autors plens de pols que estan en un racó, sinó escriptors que continuen parlant-nos als homes d'avui dels nostres problemes.»

Tu també has tingut un gran èxit com a director d'obres clàssiques de Shakespeare, Molière, Goldoni, etc. Però també de contemporanis com *Dissabte, diumenge, dilluns*, d'Eduardo de Filippo, *Primera plana*, de Ben Hecht i Charles Mac Arthur i no diguem d'*El mètode Grönholm*, de Jordi Galceran. ¿A tu t'agrada més dirigir que escriure teatre?

Aquesta pregunta me l'han feta moltes vegades. A mi m'agrada fer les dues coses perquè totes tenen coses positives. Crear una obra de teatre exigeix estar molt de temps treballant en solitari. A mi em costa molt d'esforç rumiar una obra, però quan ja la tinc al cap després en faig una mena de "vomitada" que dura només dues o tres setmanes intenses. És el temps que trigo a escriure-la. Després, però, hi hauré de dedicar-hi molt més temps a pulir-la i retocar-la. Ara bé, mentre l'escriu i he de donar per acabada qualsevol escena, sovint m'entren dubtes de com fer-ho i em trobo sol, sense ningú a qui poder consultar, i això em neguiteja i m'angoixa. En canvi dirigir l'obra d'un altre autor no té aquest problema, perquè l'obra ja està escrita i acabada. De totes maneres, jo crec que quan has acabat de dirigir una obra i arriba el moment de l'estrena t'adones que la teva feina ja s'ha acabat, i aleshores t'entra una gran buidor. A tu ja no et necessita ningú, ara seran només els actors que treballaran durant uns mesos. Per això crec que, en el fons, és millor escriure l'obra, perquè un muntatge saps que sempre, tard o d'hora, s'acaba, mentre que l'obra queda. Els dramaturgs moren, però les seves obres escrites sempre romanen.

Ara ets el director del TNC. Has dit que vols que el Nacional sigui de qualitat i popular. ¿També ha de ser català?

Home! És que això ja es dona per suposat! Està clar que el TNC des de sempre ha apostat pel teatre català. Cada temporada tenim dues o tres obres del repertori clàssic català, i això sense comptar amb el projecte T6, dedicat a potenciar i estrenar l'obra dels dramaturgs catalans actuals. El que sí que creiem és que el TNC també ha de fer compatible els dramaturgs catalans amb les grans obres i els grans autors del repertori internacional.

En aquesta primera etapa de director del Nacional ens vas dir al presentar la temporada, el setembre passat, que hi haurien diverses novetats, com ara els nous horaris de les 8 del vespre, més tipus d'abonaments, potenciació del teatre familiar, de la dansa i de la cançó... ¿Quin balanç feu d'aquestes iniciatives?

Molt bo. Vam dir que començar les funcions dels dies feiners a les 8 del vespre ho fèiem en pla experimental, i que tornàriem a canviar l'horari si la gent no l'acceptava. Doncs bé estem sorpresos de l'èxit que ha tingut. Pensa que avui, dimecres, estan esgotades les entrades de les tres sales, i que sovint hi ha més gent entre setmana que els diumenges a la tarda. L'èxit ha sigut tan espectacular que el Liceu ja ha dit que també proposarà, de cara a la pròxima temporada, que les funcions d'òpera dels dies feiners comencin a les 8 del vespre. O sigui que aquest horari ja és irreversible. La gent ens agraeix que les funcions acabin més d'hora perquè encara poden agafar el metro i arribar relativament d'hora a casa.

De cara a la propera temporada ¿ens pots avançar alguna novetat?

De moment només et puc dir que no hi haurà més novetats i que seguirem amb l'estil iniciat aquest any. Ara bé, jo crec que la propera temporada encara serà millor que aquesta per la senzilla raó que hem tingut més temps per preparar-la i per polir i millorar algunes coses.

¿En un futur veurem al TNC a Lluís Pasqual i a Josep M. Flotats dirigint-hi alguna obra?

A Lluís Pasqual crec que el tindrem aviat. La propera temporada no, però és gairebé segur que vindrà a la següent; i pel que fa al Josep M. Flotats he de dir que les portes del TNC ja sap que les té obertes. Encara no n'hem parlat, però jo noestic pas tancat a col·laborar amb Josep M. Flotats, un autor per qui sento un gran respecte.

JOSEP RAMON RECORDÀ
Barcelona, 14 març 2007

Sergi Belbel

Oh, San Francisco

LLOC

Un bar antic d'una gran ciutat d'un país centreeuropeu.

TEMPS

Anys noranta.

PERSONATGES

HOME

HOME JOVE

DONA

HOME: És que estic nerviós. Suposo que et deu estranyar una mica. Potser esperaves trobar-te algú diferent, no sé. Per cert, no sé si t'he demanat perdó pel retard, fa molt que t'esperaves?, doncs perdona'm pel retard.

HOME JOVE: Sí, sí, tranquil.

HOME: Em sap greu, però és que amb tot això del viatge encara no tinc el cap gaire ordenat, fa molt que t'esperaves?

HOME JOVE: No, només tres quarts d'hora, però no pateixis, tenia companyia, i ha marxat només fa uns minuts.

HOME: Ah, bé.

HOME JOVE: Fumes?

HOME: Què?

HOME JOVE: Si en vols un.

HOME: Ah, tu fumes? No, no, gràcies, em fa fàstic, no suporto el fum, ho trobo repugnant, brr, no, no, tranquil, tu fuma, eh?, per mi no te n'estiguis, t'entenc, eh?, jo abans fumava, fes, fes.

HOME JOVE: Si et molesta, puc...

HOME: No, no, vull dir que sí, que em molesta, però tu fuma, tira el fum cap a aquella banda i ja està, per mi no pateixis.

HOME JOVE: Bé.

HOME: Què vols prendre?

HOME JOVE: Què prendràs, tu?

HOME: No ho sé. Una salsitxa i una cervesa.

HOME JOVE: Jo el mateix però amb aigua.

HOME: Què? Aigua?

HOME JOVE: Sí.

HOME: Amb salsitxa? No lliga.

HOME JOVE: Ah. És que no bec.

HOME: No? Ah. Ara torno.

HOME JOVE: Saps on són els lavabos?

HOME: No.

Tots dos desapareixen. Silenci. Tornen al mateix temps: l'HOME JOVE del lavabo i l'HOME de la barra. L'HOME porta una safata amb dos plats amb salsitxes i patates i una aigua mineral.

HOME: És la primera vegada?

HOME JOVE: Com?

HOME: Que vénis aquí.

HOME JOVE: Sí.

HOME: T'agrada?

HOME JOVE: Sí.

HOME: Has vingut sol?

HOME JOVE: No.

HOME: Parlem de la feina?

HOME JOVE: Sí, quan vulguis.

HOME: Hi ha moltes coses que voldria comentar-te.

HOME JOVE: Sí, quan vulguis. Aquí et sembla bé?

A mi em va bé, tinc temps, quan vulguis, potser després de menjar, o no, com vulguis, potser mentre anem menjant, com tu vulguis.

HOME: Potser que mengem primer.

Mengen.

HOME: T'ho van dir, oi, que era fora?

HOME JOVE: Sí.

HOME: M'agradaria que haguéssim pogut veure'ns abans. Quan te'n vas?

HOME JOVE: Demà. Marxem demà.

HOME: No tenim gaire temps per conèixe'ns, és una llàstima.

HOME JOVE: Sí, sí.

HOME: I a més a més, encara estic tan atabalat, saps?, és que aquesta vegada hi he estat sis setmanes, allà, no m'ho puc creure, no volia tornar, t'ho pots creure?, no podia tornar, és tan fort, t'agrada la salsitxa?

HOME JOVE: Molt, molt.

HOME: Ah, sí? Doncs a mi gens. Sí, sí, no volia tornar, t'ho juro, és tot tan al·lucinant, la gent, l'ambient, el ritme, el clima, per cert, li diuen clima mediterrani, com el vostre.

HOME JOVE: Eh?

HOME: Que tenen un clima càlid, com el vostre.

HOME JOVE: Qui?

HOME: Allà.

HOME JOVE: Perdona, però... on dius que has estat?

HOME: Ah, però que no t'ho havien dit?

HOME JOVE: No.

HOME: A San Francisco.

HOME JOVE: Oh, San Francisco.

HOME: Sí. A tu no et va agradar?

HOME JOVE: A mi?

HOME: Sí.

HOME JOVE: És que no hi he estat mai.

HOME: Ah. No m'estranya.

HOME JOVE: El què?

HOME: Res, res. Així, no pots...

HOME JOVE: Què.

HOME: Res. Entendre. És massa fort. I més fort encara per algú com jo, saps?, tinc quaranta anys, què et sembla?, quaranta anys vivint aquí, saps?

HOME JOVE: Quaranta!

HOME: Sí, sí, ja sé que no en faig la pinta, gràcies, gràcies. Bé, de fet, no era la primera vegada que hi anava, quina porqueria de salsitxa, allà les fan millor, t'ho juro, tanta fama que tenim aquí en això de les salsitxes i et juro que allà les fan millor, les salsitxes, i les hamburgueses, és clar, encara que com et pots imaginar no és pel menjar que m'agrada San Francisco, és clar, ha ha ha, sinó per...

HOME JOVE: Doncs a mi aquesta m'agrada.

HOME: Ja, bé, sí. Què estava dient?

HOME JOVE: Les salsitxes. Les hamburgueses. No sé.

HOME: Com?

HOME JOVE: Eh?

HOME: Veus com estic atabalat! Ja no sé ni de què parlo.

HOME JOVE: Ha ha ha. Bé... I... i vas anar-hi per feina?

HOME: Eh?

HOME JOVE: A... a San...

HOME: Ah, no, bé, sí, vull dir la primera vegada sí, ara fa quatre mesos, sí, una beca, per fi vaig aconseguir una beca, uf, vaig poder estar-m'hi dues setmanes, llavors ja saps, la gent... vaig conèixer... bé, és que el meu amic és d'allà, és clar, la primera vegada, és tan fort, em va enganxar, vull dir la ciutat, em va hipnotitzar, no tant la ciutat com la gent, quina gent, tothom és absolutament encantador, els americans, absolutament, completament encantadors, són diferents, saps?, si em trobes jove és perquè ara mateix acabo de tor-

nar d'allà, t'ho juro, si m'haguessis conegut fa set o vuit setmanes hauries dit que en tinc quaranta-cinc com a mínim, és clar, allà l'edat no importa, és clar, allò és una mena de paradís per a gent de totes les edats, allà no hi ha distincions per això ni per a gairebé res, res no et recorda l'edat que tens, sí, sí, ja sé que és una mica difícil d'entendre si no hi has estat mai, sobretot per mi, abans, no et pensis, ja saps, per mi allò abans era l'infern, pitjor: el desert, pitjor encara: el no-res, és clar, això també és difícil que ho entenguis.

HOME JOVE: No, no, ja m'ho imagino, he vist coses, he parlat amb gent...

HOME: Ui, no no no no no, és molt pitjor del que puguis imaginar-te, del que puguis haver vist i del que pugui haver-te dit la gent. És clar, és que tu no saps, trenta-nou anys aquí i sis setmanes allà i la vida per mi ara és diferent, sis setmanes ho posen tot en dubte; aquesta ciutat, la meva, abans per mi ho era tot, i el meu país, i la meva gent, i ara, després de viure allà, San Francisco, oh, que al·lucinant, és clar, si no ho coneixes, no m'estranya que ara em miris així, pensant que estic completament boig, *crazy*...

HOME JOVE: No, no, si jo no penso res, vull dir que si et miro així és perquè t'escolto, t'escolto, no, no, si m'interessa molt...

HOME: Em caus bé. És clar, posa't al meu lloc, imagina't tot això que veus ara aquí, imagina't'ho, trenta-nou anys seguits, no, no, és que no pots imaginar-t'ho, doncs ara que sóc aquí, sé que odio tot això, em fa fàstic i me'n vaig, sí, perquè estic decidit a anar-me'n a viure a San Francisco, cony, la meva vida és allà, la meva gent és aquella, el meu...

HOME JOVE: Sí, sí.

HOME: Eh?

HOME JOVE: Què?

HOME: Has dit alguna cosa?

HOME JOVE: Jo? No.

HOME: Doncs sí, San Francisco. És clar, que potser quan es mori el meu amic em vindran ganes de tornar-hi.

HOME JOVE: Com?

HOME: És que té la SIDA.

HOME JOVE: Ah.

HOME: Sí.

HOME JOVE: Pobre.

HOME: Què.

HOME JOVE: ...

HOME: Però, és clar, tu què faries?

HOME JOVE: Jo?

HOME: Vull dir en el meu lloc.

HOME JOVE: Sí, sí, és clar.

HOME: És clar! És clar que sí, el mateix que jo, tu diràs! Mira, mira a través del vidre: a tu t'agrada, això?

HOME JOVE: Sí. Bé...

HOME: Home, si només portes quatre dies aquí...

HOME JOVE: Tres.

HOME: Encara amb més motiu, i a sobre, és la primera vegada i te'n vas demà, impossible que te'n facis una idea, no tens més gana?

HOME JOVE: No.

HOME: No t'agradava tant la salsitxa?

HOME JOVE: Sí, però no sé què em passa, no tinc més gana.

HOME: Veus? Això no passa: allà, aquí per un no-res se't talla la gana de cop i volta, així, com a tu, sense motiu, és que els americans... quina gent, allò sí que és bona gent, i sana, sana, alegre, quins cossos, nosaltres estem podrits, podrits, mira, mira la gent que passa pel carrer: vells arrugats, dones greixoses, homes encorsetats dins les seves escafandres amb corbata, quina merda, aquí només els adolescents, els jovenets, valen la pena, i sobretot els immigrants, i a sobre ara s'ha posat de moda tornar a incinerar-los.

HOME JOVE: Ja. Sí.

HOME: És que a mi els adolescents m'encanten, sobretot els morenets, bé, els rossos també, trobo que és l'única cosa que trobaré a faltar: d'aquí, és que la meva especialitat són els nens de tretze anys, i que no parlin, m'encanten; després es fan grans i es tornen com els altres, i em fan fàstic, i a San Francisco no n'he trobat, de noiets així, és l'única cosa que he trobat a faltar, allà els de tretze encara la tenen de bebè.

HOME JOVE: Què?

HOME: La polla.

HOME JOVE: Ah, ja... Ha ha.

HOME: Potser t'estic avorrint.

HOME JOVE: No, no, al contrari.

HOME: O sigui que allà t'ho has de muntar d'una altra manera, amb els de divuit, i els de trenta, i fins i tot els de quaranta, i, si m'apures, cinquanta i tot!, perquè allà l'edat no és cap problema, és clar, el problema és un altre, quan ara tothom cau com les mosques amb la porqueria de malaltia aquesta, però allà no es viu com aquí, tots tapant-se i amagant-se, allà la cosa es viu intensament, intensament, com que és un problema, la gent pateix, i plora, i crida, no se n'amaguen, i així, quan pateixes com a mínim t'adones que ets viu... oh, els americans són una gent collonuda, aquí només els putos de tretze morenets són collonuts, me'n vaig a viure a San Francisco, és que aquí jo he patit molt, però patir per altres coses, patir perquè no sabia de què patia en realitat, tot és tan trist, si ara els meus amics em sentissin i sentissin el que t'estic dient... ara, que aquí ja no en tinc, d'amics, per això puc parlar-te amb tota franquesa, els únics amics que tinc i que he tingut mai a la vida són allà, a San Francisco, perquè a part del meu amic, n'he fet mil altres, perquè allà el que t'uneix amb la gent és una altra cosa, no una idea, ni un treball, ni un partit, ni una causa comuna, ni una porqueria d'aquestes; allà el que t'uneix amb els altres és una altra cosa, molt més autèntica: una mirada, una roba, un tall de cabells, una marca de sabates, uns calçotets, una beguda, la mida de la teva polla, això sí que és viure!, estava tan equivocat, tan equivocat, tan equivocat... aquí tothom s'enveja, els meus amics, que ja no ho són, m'envegen, i ja ho saps, ara aquí ja no hi ha res, ni treball, ni partit, ni ideal, ni res, només odi, només odi com una vulgar ressaca, el futur continua sent allà i a mi m'agrada el futur i per això me'n vaig allà i ja veig que t'estic avorrint.

HOME JOVE: Que no, que no.

HOME: Fas una cara...

HOME JOVE: Deu ser perquè no he dormit gaire.

HOME: Per què?

HOME JOVE: No ho sé... vam ficar-nos al llit massa d'hora i... com que estic acostumat a anar-hi més tard, no podia dormir... és que sóc una mica... noctàmbul.

HOME: Ah, tu també? O.K., aquesta nit podem anar a donar una volta per aquí.

HOME JOVE: No. No crec que pugui. He quedat. Ara dintre de poc em vindran a buscar. És que no he vingut sol, ja t'ho he dit. I havíem quedat, em sap greu.

HOME: És que anar-se'n sense conèixer la nit d'aquí és un crim.

HOME JOVE: No, no, si passejant ja hem vist, ja...

HOME: La nit autèntica, vull dir.

HOME JOVE: Me la imagino. Per tot el que hem... he pogut veure...

HOME: Imaginar-se-la i viure-la de debò no té res a veure. És clar que ara tot ha canviat tant que vés a saber. Aquí la nit sempre ha tingut fama, una nit secreta i fosca, ja m'entens, però no té res a envejar a la d'allà, la d'aquí té fama de dura, però en el fons tot és aparença, aquí la gent que viu la nit sembla interessant i perillosa i complicada i salvatge, i al final, resulta que només volen anar a casa teva per plorar-te sobre l'espalla, i sempre és igual i al final te'n canses. Saps el que és més al·lucinant d'allà?

HOME JOVE: No.

HOME: Que allà ningú no et vol per plorar-te sobre l'espalla sinó per tocar-te-la.

HOME JOVE: Ah.

HOME: I quan de cop et sents tocat així, et dius: oh, ah, així que aquest només em vol per tocar-me i no per inundar-me amb els seus plors!, i això és al·lucinant, això sí que m'encanta, no sentir-te mocador per fi, sinó cos, només cos, autèntic cos, és que nosaltres aquí, bé, ja saps, mira'm a mi, tot just ara me n'adono, trenta-nou anys sentint-me mocador sense saber-ho, i me n'he adonat allà, allà he vist finalment el que jo havia sigut aquí, només això, un trist mocador brut de tants plors i

tants mocs que m'han tirat a sobre, mocador de tothom, perquè per estar amb algú aquí, o li fas de mocador o el fas servir de mocador, i tot això a sobre sense saber-ho, i el plor quedava a la llarga com un trist moc, ridícules boletes seques de moc estampades com vulgars topos a sobre teu, i jo ara per fi m'he vist i vull gratar-me les crostes seques de moc i arrencar-me-les i oblidar-les, ara ja sé com era, com érem, saps?, els americans als anys cinquanta es pensaven que nosaltres érem monstres, alienígenes perversos que volíem devorar la terra i despersonalitzar-la, hi ha mil pel·lícules que en parlen, i còmics, i novel·les, i ves quina gràcia, resulta que ara me n'adono, tenien raó, jo era un monstre, érem uns monstres, autòmats amb carnet, extraterrestres afiliats a una mentida, i creïem ser els més humans i els més sensibles i odiàvem i ignoràvem el món que no era com el nostre i jo m'ho creia i resulta que era perquè aquest altre món, el de debò, no el coneixia, per això ara sé que en realitat més que un monstre terrible era i érem ridícules bestioles ploraneres i mocoses i me'n vaig, me'n vaig, me'n vaig, ho sento, noi, me'n vaig a viure a San Francisco i que rebentin els altres, que rebenti tothom, i si els pica, que es gratin, jo era un cec i ara per fi he vist la llum, viure, viure, hem de viure, tu què en penses?

HOME JOVE: Eh? Jo?

HOME: Sí. Tu.

HOME JOVE: Doncs... no sé... jo no... vull dir que et veig tan convençut... que... vaja, que no crec que el que jo pensi pugui... pugui modificar-te... bé, deixem-ho córrer.

HOME: No, no, m'interessa la teva opinió, se't veu tan pur.

HOME JOVE: Pur?

HOME: Sí. Pur.

HOME JOVE: Què vols dir?

HOME: Res. Oh, que tard! Per cert, no hem fet res del que havíem de fer! Quan te'n vas?

HOME JOVE: Demà.

HOME: Què?! És impossible! Quan treballarem?

HOME JOVE: Ara, si vols, jo espero algú, però de

fet ara no tenim res a fer.

HOME: És que aquest lloc en realitat no el suport, hi ha tant de fum... m'ofego. Tothom fuma aquí, encara, quin fàstic, perdona, tu també fumes, és que no ho suport, ja t'ho he dit, però com és que t'agrada fumar?

HOME JOVE: No ho sé. M'agrada. Tu per què fumaves, abans?

HOME: Com ho saps, que jo fumava?

HOME JOVE: M'ho has dit.

HOME: Ah, sí?

HOME JOVE: Sí.

HOME: No devia ser conscient que era una cosa repugnant.

Silenci. Es miren.

HOME JOVE: Comencem?

Entra la DONA. Es dirigeix a la taula.

DONA: (A l'HOME JOVE.) Hola. Quin fred.

HOME JOVE: És la meva dona.

HOME: Ah. Hola.

DONA: Hola.

HOME: Bé, us deixo. Truca'm més tard, potser. Aquí tens la meva targeta. Seré a casa tota la tarda, segurament. Si no ens veiem, t'escriuré una carta. De fet, podem fer-ho tot per carta. Tens fax?

HOME JOVE: No.

HOME: Bé, doncs, per carta. Adéu. Encantat. Adéu.

L'HOME surt. Silenci.

DONA: No heu treballat?

HOME JOVE: No.

DONA: Què heu fet?

HOME JOVE: Parlar.

DONA: De què?

HOME JOVE: De res, de tot.

DONA: Té pinta d'imbècil.

HOME JOVE: Què?

DONA: Que té pinta d'imbècil.

HOME JOVE: Per què ho dius, això?

DONA: No ho sé. Per res. Així, a primera vista, sembla un imbècil, ai, no sé, segur que m'equivoco, però és que ho sembla.

HOME JOVE: Doncs no ho és.

DONA: No he dit que ho sigui, només que ho sembla.

HOME JOVE: Sempre amb la teva mania de jutjar la gent a primera vista, em poses histèric.

DONA: Bé, perdona. No ens posarem a discutir, ara.

HOME JOVE: No, millor que no.

Silenci.

DONA: Tinc ganes de tornar a casa.

HOME JOVE: A casa.

DONA: No hauria d'acompanyar-te en els teus viatges de feina. M'avorreixo.

HOME JOVE: Has estat mai a San Francisco?

DONA: Què?

HOME JOVE: Si has estat mai a San Francisco.

DONA: Sí. Ja saps que sí. A què ve això ara?

HOME JOVE: Et va agradar?

DONA: A què ve això ara?

HOME JOVE: Et va agradar?

DONA: No. Ja saps que no.

Silenci. Es miren. L'HOME JOVE li agafa la mà a la DONA, l'acaricia, li fa un petó a la boca, llarg.

DONA: Ha ha ha. Què t'agafa?

HOME JOVE: No ho sé. Jo també tinc ganes de tornar a casa.

DONA: Ha ha ha.

HOME JOVE: Abraça'm.

FI

Sergi Belbel
Barcelona, 1991

THE
JOURNAL OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10
PART 1
1880

CONTENTS
PAGES
The Human Skeleton in the Cave of Vindoguba, by
M. A. C. W. 1
The Human Skeleton in the Cave of Vindoguba, by
M. A. C. W. 1

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

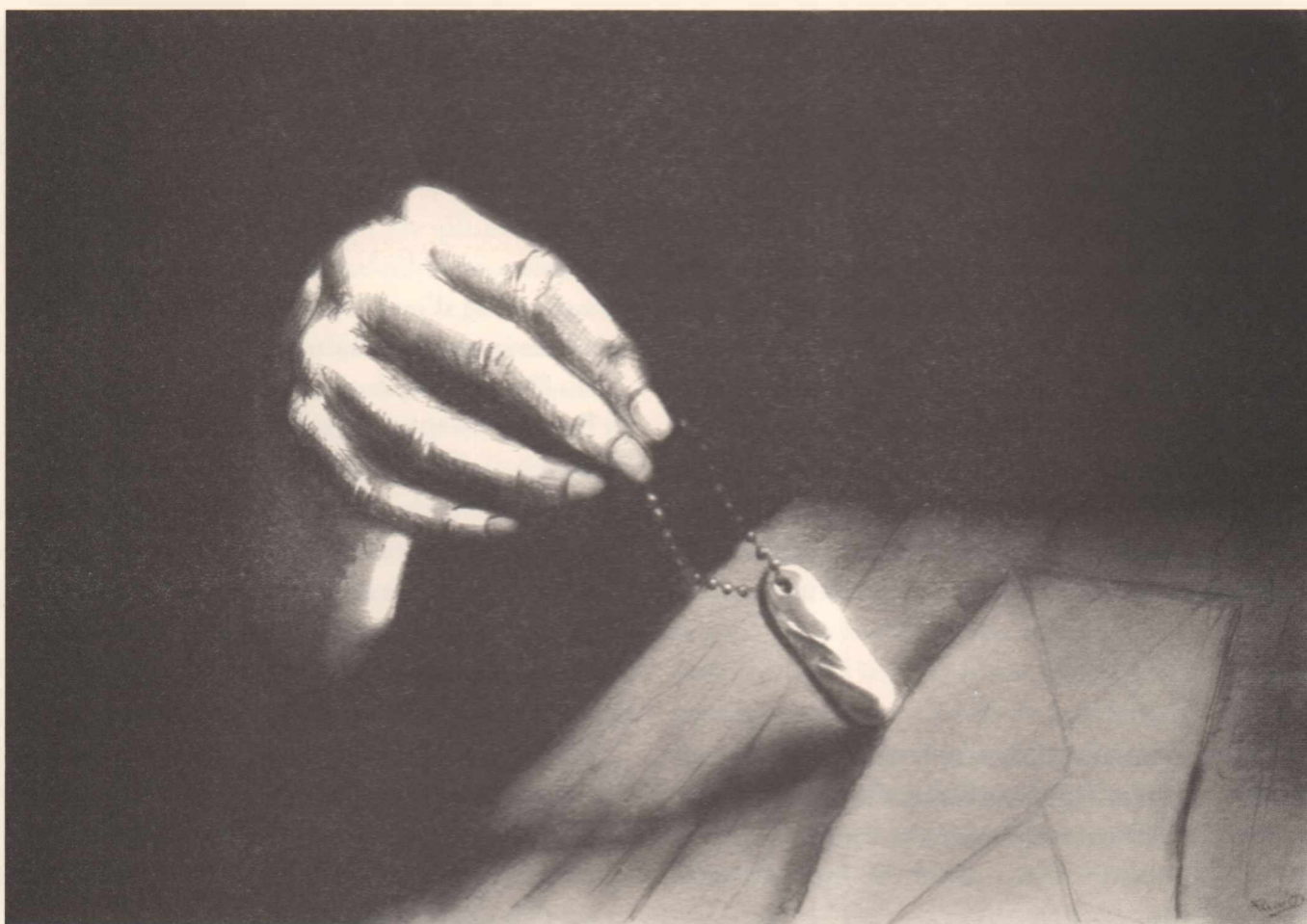
THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

THE HUMAN SKELETON IN THE CAVE OF VINDOGRUBA

Laura Company

Diari d'un soldat

30 de setembre

Avui escric des del furgó, rodejat de tots els meus companys. En som molts i tots tenim ganes d'anar a lluitar. A molts d'ells els veig la cara per primer cop i ja els sento com a germans. Volem anar a defensar els nostres ideals, la nostra pàtria. Els meus pares no volien que anés a la guerra; deien que era massa jove. Però aquí estic, i sé que em menjaré el món. Quan creus en quelcom amb força, no pots perdre.

El meu millor amic seu al meu costat. Durant tot el viatge, hem rigut i hem cantat junts. Ara dorm, com molts altres dels que viatgen al furgó. El trajecte fins al camp de batalla és molt llarg, massa, i aquí dins fa molta calor. Les cares s'endureixen sota la llum tenebrosa que deixa anar una bombeta esfilagarsada. Tot serà diferent quan arribem. Aleshores demostrarem qui som.

El meu amic no volia venir. Deia que tot això de la violència no li agrada. Finalment, vaig aconseguir fer-li veure les coses clares. Quan hi ha un conflicte allà fora i el nom de la teva terra hi està implicat, no et pots quedar de braços plegats i deixar que els altres s'hi juguin la pell. Què diràs després? Que estàs orgullós d'aquella victòria per la qual no vas moure ni un dit? No. S'ha de lluitar, s'ha de combatre al costat dels teus companys. La glòria és de tots.

La meva germana m'ha dit adéu entre llàgrimes. M'ha dit que abans de veure'm marxar ja em trobava a faltar. Quan torni a casa, l'abraçaré tan fort... quan torni a casa.

18 d'octubre

Estic cansat. La vida a la trinxera no és com jo em pensava. Aquí no hi ha ideals, ni pàtria a la qual defensar. Quan et trobes a la terra de ningú, oblides fins i tot el teu nom. Només pots pensar a sobreviure.

La guerra no és el que m'havia imaginat. Tinc set i gana. Estic brut. Tots ho estem. I l'únic que podem fer és remoure'ns en el fang, intentant descansar una mica abans de tornar a agafar el fusell.

Per sort, tinc el meu amic al costat. No sempre

sortim a lluitar junts, ni ens trobem enmig d'aquest munt d'immundícies, però intentem coincidir sempre que podem per a menjar el tros de pa sec que ens donen cada migdia. Li he confessat que em sap molt greu haver-lo convençut per a passar aquestes penúries. M'ha respost que hagués vingut de totes maneres; mai no m'hagués deixat morir sol.

Ja no sé on són aquells ànims que tenia per venir a defensar el meu país. Aquí no comptares. Inclús és difícil distingir entre els companys i els enemics. Tothora estic envoltat de gent que no conec. Ens diuen que tot el que ens queda és la fe. Creure en Déu... potser tenen raó.

Intento oblidar-me de tot això i penso en els meus pares i en la meva germana. Les coses aniran bé altra vegada quan torni a casa i els estrenyi entre els meus braços. L'altre dia vaig rebre una carta seva. La mare diu que em prepararà un pastís de poma el dia que torni.

Comença a fer fred.

12 de novembre

El meu amic ha mort. Ja no hi és. I ara estic sol enmig d'aquesta pluja de bales que intenta ferir-me els somnis.

No l'havia vist durant tot el dia i, quan s'ha fet fosc, he sortit a buscar-lo, travessant la terra de ningú sigil·losament. L'he trobat enganxat en una filferrada. No sé què és el que he sentit en aquell moment. He agafat la seva mà entre la meva, com tantes altres vegades, però ja no m'ha somrigut. M'he hagut de mossegar la llengua per no cridar tan fort que se m'esquincés la veu i el foc de l'enemic m'abatés.

Ell ha mort. Ha mort sol. Jo no hi era allà. No he estat a temps de salvar-lo. Tot això ha estat culpa meva. Si no se m'hagués ficat al cap venir a lluitar per una pàtria que s'oblida de tu un cop agafes les armes, si no l'hagués convençut, si ell m'hagués deixat a mi morir sol: i s'hagués quedat a casa...

La batalla ha perdut tota la seva gràcia. Aquí no hi ha cap guerra, no hi ha cap valor en joc. L'únic que queda en mans de l'atzar és el nom de qui sucumbirà primer.

Demà haig d'escriure una carta a la seva família per dir-los el que ha passat. El tinent m'ha dit que podia escriure-la jo, si volia, ja que era amic seu. No vull imaginar-me els seus ulls quan la llegeixin. I la seva noia... Anaven a casar-se l'estiu proper. Jo havia de ser el seu padrí.

No puc evitar escopir quan penso en aquells que em parlaven de mantenir la fe. On és la fe ara? Ell no havia de morir. Almenys ell no...

Estic congelat. Fa dies que no surt el sol, i les trinxeres comencen a semblar el que jo sempre havia entès com a infern.

25 de desembre

He sentit que avui és el dia de Nadal. Sembla mentida que un dia així existeixi fins i tot aquí, on sembla que el temps no corri i que tot-hom perdi la seva identitat.

Recordo dies de Nadal. Dies de joguines, d'abraçades, de la meva família, de rialles. Rialles. Fa tant de temps que no en veig cap. On són ara les joguines? On són les abraçades? He perdut tot el que tenia. He plorat el meu millor amic en aquest camp de brutícia i de sang. He vist persones que es veien reduïdes a un sol braç. O a una cama. He matat gent amb les meves pròpies mans. Qui em pensa tornar tot això? Qui dimonis sóc jo ara?

Aquí no té importància el teu nom, ni la teva cara. L'únic que compta és la destrucció. Destrucció. Hi és per tot arreu. Destrucció de vides. Destrucció de la terra que trepitgem. Destrucció d'il·lusions. Destrucció d'esperances, de pensaments, de tot el que hi ha dins teu. Una destrucció desmesurada que no em deixa dormir.

Em sento tan sol. L'únic que m'acompanya és aquesta amenaça de mort que es respira en l'aire. I el soroll dels sospirs d'angoixa desesperada i dels trets. I la por.

Vull sortir allà davant i agenollar-me al mig de la terra de ningú, i cridar. Vull cridar que els fusells s'aturin, i que es deixi de vessar sang per raons que no ens pertanyen. Vull cridar, cridar, cridar com no puc cridar des de fa mesos. Vull cridar tot aquest dolor que porto dins. Però

sé molt bé que això tampoc serviria de res.

Déu s'ha oblidat de nosaltres. Les trinxeres són un parèntesi lluny de la resta del món. Això ni tan sols és la paella. Això és el foc. Aquest foc que em crema per dins cada cop que tanco els ulls.

Plou des de fa hores i l'uniforme se m'enganxa a la pell com una manta de gel. El cel és cada cop més negre. Es veu que avui era el dia de Nadal.

30 de gener

Ja no tinc por. Por de què? El realment terrible és que això s'acabi algun dia i encara no t'hagin matat. No em puc imaginar com seria tornar a la vida després d'haver estat mort.

Cada dia surto a lluitar amb una energia que feia temps que no sentia. És que és l'únic que em queda. Agafar l'arma i sortir allà davant, amb el pit descobert, i lluitar fins que m'arribi el tret final. L'espero. I ja fa tard.

Fa massa que no puc dormir. Cada cop que cloc els ulls, m'ataquen els malsons del que he vist. No puc oblidar les cares de tots aquells que han mort davant meu. Les cares agonitzants de dolor, d'angoixa, d'enyorança. Les meves mans estan tacades de sang. I cada cop que tanco els ulls, em devora per dins aquest no-res. El no-res d'aquells que van marxar de casa defensant una pàtria i es van quedar sols pel camí.

Una rata es mou ràpidament pel terra, rosegant les botes d'alguns soldats. És un bri de vida enmig d'aquest munt d'ombres que s'arrossegueu amunt i avall de la trinxera. ¿Quan vam deixar de ser homes? Ara només ens resta aquest halo fantasmal i tenebrós, i aquest tros de làpida que cadascú duu enganxat al front. Som tombes en vida.

Quasi no recordo la cara dels meus pares i de la meva germana. Aquí la memòria es difumina. Tot s'esborra. Sempre havia pensat que tornaria a casa. Que innocent! D'aquí, no en surten vives ni tan sols les ànimes. Ara me n'he adonat.

Observo aquest cel gris que s'estén per so-

bre meu. Em pregunto quant de temps durarà aquesta agonia.

8 de març

Avui, per primer cop en mesos, ha sortit el sol i he retrobat un bri d'esperança que intentava espurnejar dins meu.

Quan ja ho donava tot per perdut, torna a sortir el sol i m'escalfa la pell. L'escalfor càlida. Ja quasi no recordava aquesta sensació. Tinc una il·lusió. Potser aquesta guerra acabarà un dia i els fusells s'aturaran. I potser tot s'assemblarà a com era abans. I potser llavors podré tornar a casa, i aleshores abraçaré la meva germana.

Aquesta guerra m'ha costat cara. Ens ha costat cara. S'ha perdut massa gent com per poder tornar enrere. S'ha perdut massa temps. Però les coses podran canviar. Almenys jo he après quelcom. He après que, cada cop que una bala és disparada, el so del tret no s'esborrarà mai més de la teva memòria. I és un record massa esfereïdor com per a ésser desitjat.

Penso en els que m'acompanyaven al furgó aquell primer dia, penso en el meu amic cantant al meu costat. No ha passat tant de temps. I aquelles cançons han desaparegut. Sembla mentida que les persones puguem arribar al

punt denigrant de matar-nos entre nosaltres. De causar-nos aquesta mort de cos i d'esperit.

Les coses vistes des de l'altre bàndol deuen ser iguals. Han de ser iguals. Al cap i a la fi, som els mateixos soldadets de plom que desaparem amb fusells de fusta cap a l'infinit. I potser algun d'aquests soldadets, ara mateix, seu una estona rere les trinxeres i, en un tros de paper masegat, escriu quatre paraules desgastades, que intenten ser un diari.

Ni tan sols recordo per què vaig venir a lluitar. Només sé que tinc ganes que tot això acabi i poder tornar a casa. A casa amb els meus. I tornar a dormir.

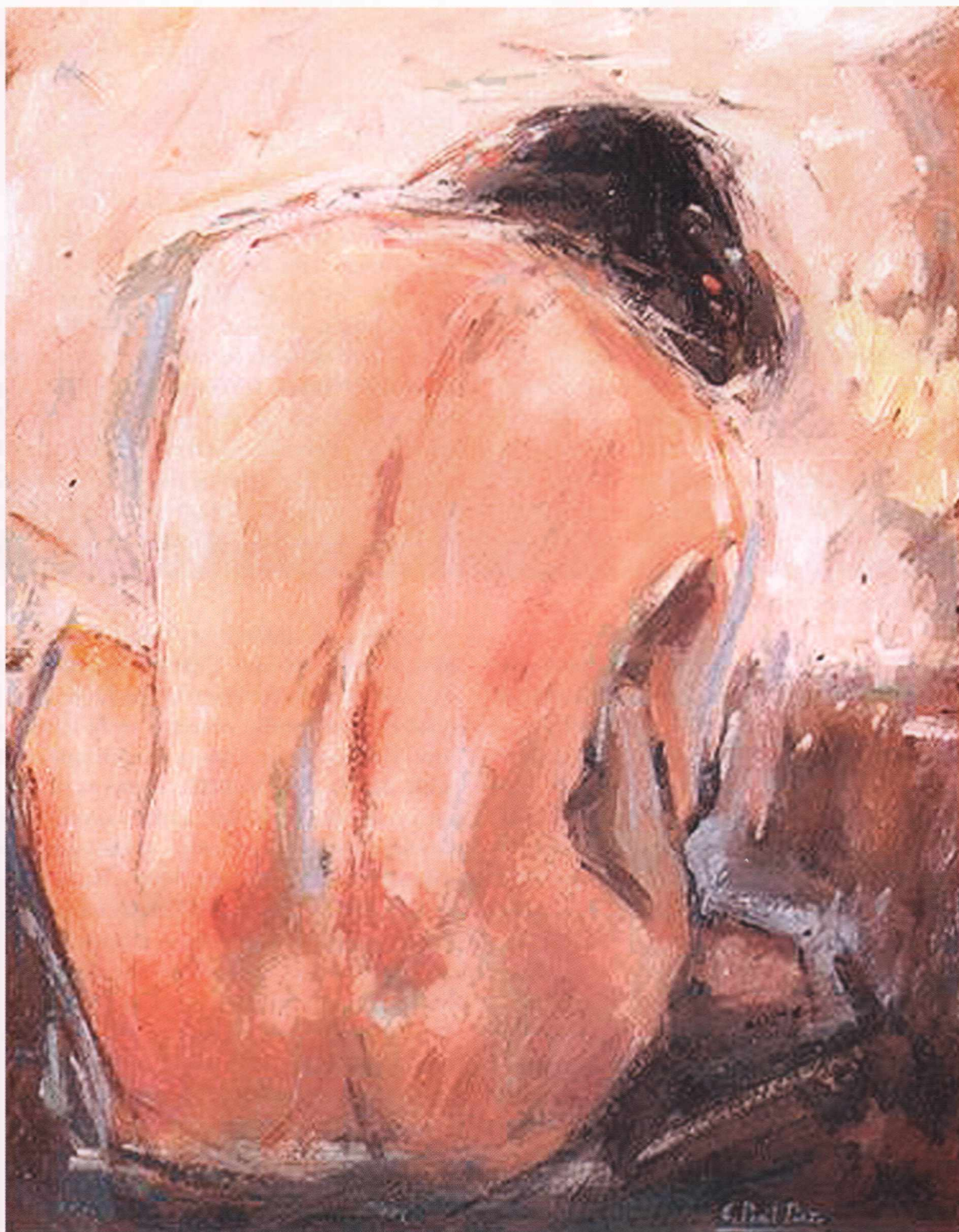
Avui ha sortit el sol. Ha estat tan agradable sentir-ne els rajos sobre la pell...

* * *

Un dia qualsevol, el soldat va morir d'una manera qualsevol, en una terra qualsevol, durant una guerra qualsevol, com qualsevol altre soldat. Lluitava per una pàtria qualsevol. Uns dies més tard, una família com qualsevol altra va rebre una carta, escrita per un oficial qualsevol, i va néixer una llàgrima, que va anar a parar, com qualsevol altra llàgrima, a un pou sense fons.

Esteve Prat Paz

30 anys d'exposicions

Figura, 1996
Oli sobre fusta, 61 x 50 cm

Esteve Prat Paz

Per M. Mar Hdez Plana

Estic contenta. Estic contenta de poder participar d'aquests trenta anys de la primera exposició de l'Esteve Prat (Castellar del Vallès, 1959); i que a més se'm convidi a dir-hi alguna cosa.

Per a mi l'Esteve és una de les persones importants a la meua vida. És un referent en la meua formació i del meu pas per la Facultat de Belles Arts. De fet ell n'és el culpable que els meus estudis anessin en aquest sentit i no pas en un altre.

La meua presa de contacte amb l'Esteve va ser a l'escola El Casal, quan jo feia el batxillerat. Ell ens donava dibuix tècnic, una assignatura que a mi no és que em motivés gaire (m'agradava molt més la part més artística del dibuix). Va ser durant els anys 1984-85-86. Al primer curs de batxillerat no; però al segon, és a dir amb quinze anys, vaig saber de forma molt clara que jo volia ser escultora. Va ser tan contundent la meua decisió, que com ja he explicat alguna altra vegada, volia deixar penjats els estudis al Casal i sense perdre més el temps anar-me'n a l'escola Massana a fer escultura deixant-ho tot penjat.

Doncs bé, tal i com us deia, va ser l'Esteve que em va fer un toc d'alerta i que, juntament amb el qui aleshores era director de l'escola, el Sr. Gregorio Sánchez, em van fer recapacitar i reconduir la meua decisió cap als estudis universitaris. Encara recordo com si fos ara les paraules de l'Esteve, de com em penediria si no em treia una llicenciatura. Més tard, al cap de tres anys, vaig ser jo mateixa la que li demanaria que em donés classes particulars de dibuix per a preparar-me per a la prova d'accés a la Facultat.

Trenta anys són anys, dóna per a fer molt. Un temps que a l'Esteve li ha permès de fer una quantitat desorbitada d'activitats fora i dins de la pintura, però això sí sempre relacionades amb el món de l'art. Venint d'ell no hauria pogut ser d'una altra manera, perquè crec que a l'Esteve li ha

passat el que ens passa a molts altres que ens dediquem a això; que tenim una relació de necessitat vital amb l'art. És ben bé allò de no poder passar sense l'art durant massa temps.

L'altre dia parlava amb uns amics d'ell i de tot això que se li prepara, i, enmig de la conversa, i volent trobar els termes justos per a definir-lo en aquestes quatre ratlles, va sortir la paraula que crec que millor li encaixa: silencios. Sí, l'Esteve és d'aquelles persones que han fet i faran molta feina, però sense fer soroll. Això no vol dir que el neguit de la creativitat i de l'apassionament per les coses no li corri per dins, ni que això impliqui el voler fer les coses sense rigor; no, però és que ell fa les coses mesuradament, sense estridències. Disciplinat, endregat; són qualitats que li han permès poder tenir ara perfectament estructurada, ben recollida i classificada la seva feina. Sap gairebé del tot on està ubicada la seva obra. I mentrestant exerceix de professor de dibuix, i pinta, i es permet d'anar acabant la seva tesi doctoral. Ho veieu si en fa, de feina!

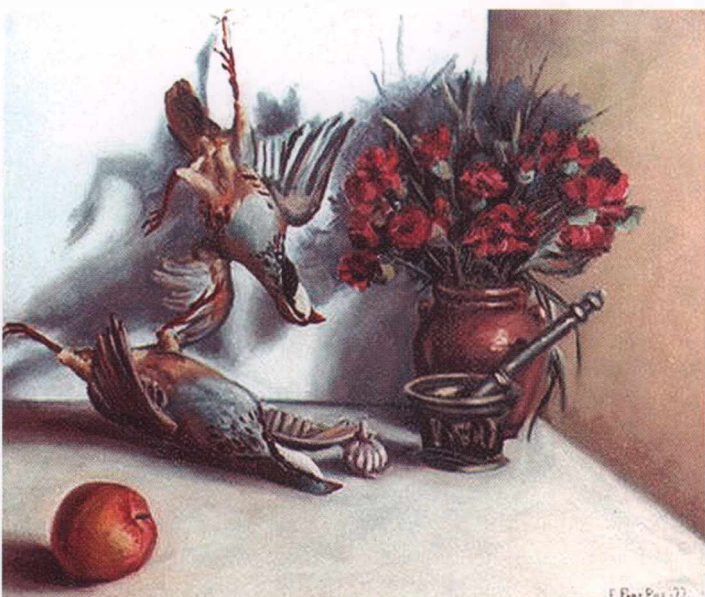
Aquesta disciplina, en definitiva aquesta manera de ser, crec que lliga perfectament amb la seva voluntat de conèixer la teoria de l'art en general i d'aprofundir sobretot en la teoria del dibuix. Coneixement, aquest domini que es fa palpable en els seus treballs, i que és el que li ha permès poder treballar amb tranquil·litat i seguretat durant aquest temps, sabent que cada traç utilitzat, cada pinzellada, hi era en la seva justa mesura. Als quadres de l'Esteve no hi ha res de gratuït, no hi ha anècdota ni efectes. Malgrat tot, i qui vulgui que observi bé des dels seus inicis fins ara, no hi trobareu mai un estancament en els seus treballs. La recerca i la inquietud han estat presents en tot moment, i s'ho ha pogut permetre tranquil·lament, des del seu gran coneixement i domini tècnic, amb la seguretat que dóna disposar de les millors eines, i sabent-les utilitzar de manera clara, neta i sincera.

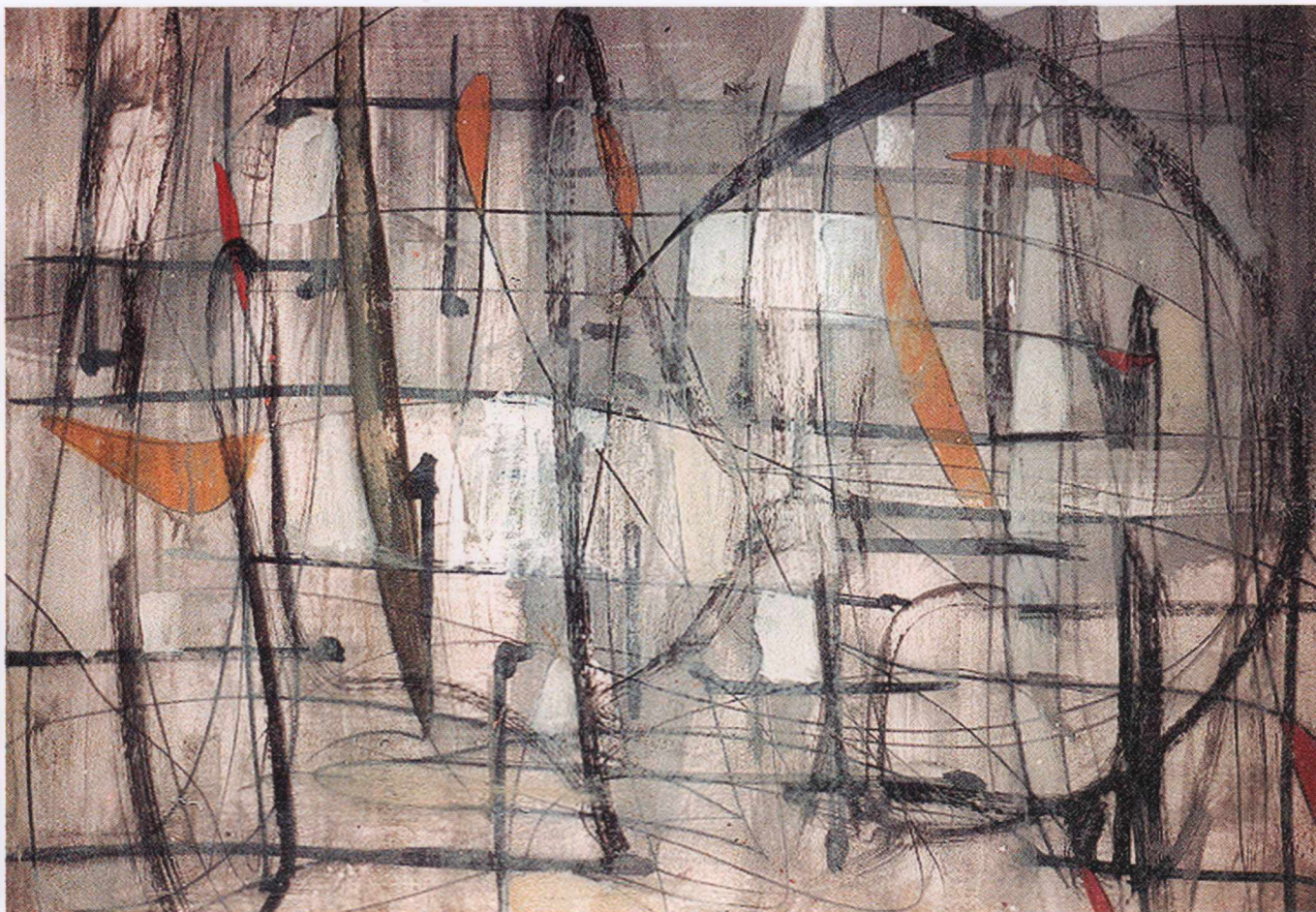
Esteve Prat Paz
Vint-i-unena exposició individual
Sala d'Exposicions Santi Art
Castellar del Vallès, 2005

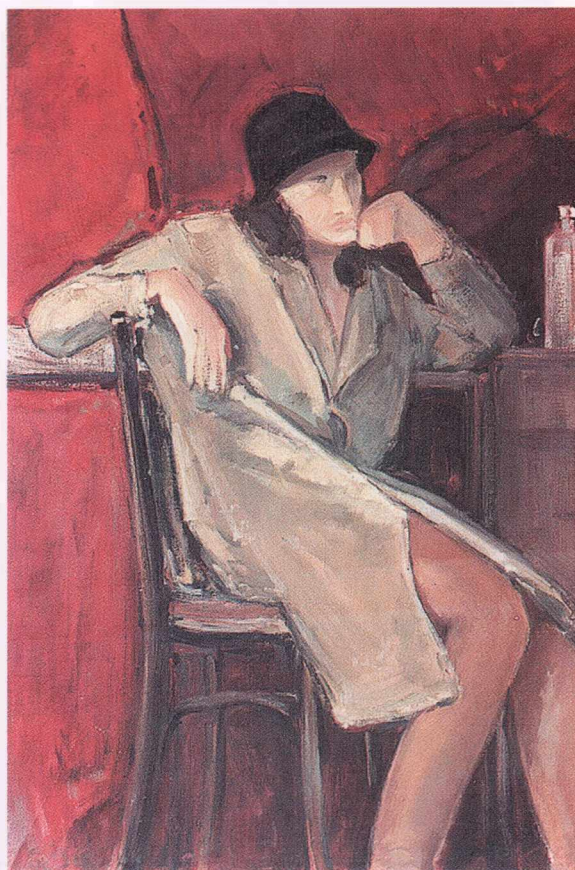
Esteve Prat Paz
Primera exposició individual
Sala d'Exposicions de la SEAC
(ara Centre Excursionista de Castellar)
Castellar del Vallès, 1977

Natura morta, *Bodegó de les perdius*, 1977
Oli sobre tela, 55 x 46 cm

Espai, 1979
Acrílic sobre paper, 65 x 50 cm

Figura, 1982
Oli sobre tela, 81 x 60 cm

Paisatge dels badabadocs, 1984
Oli sobre fusta, 61 x 50 cm

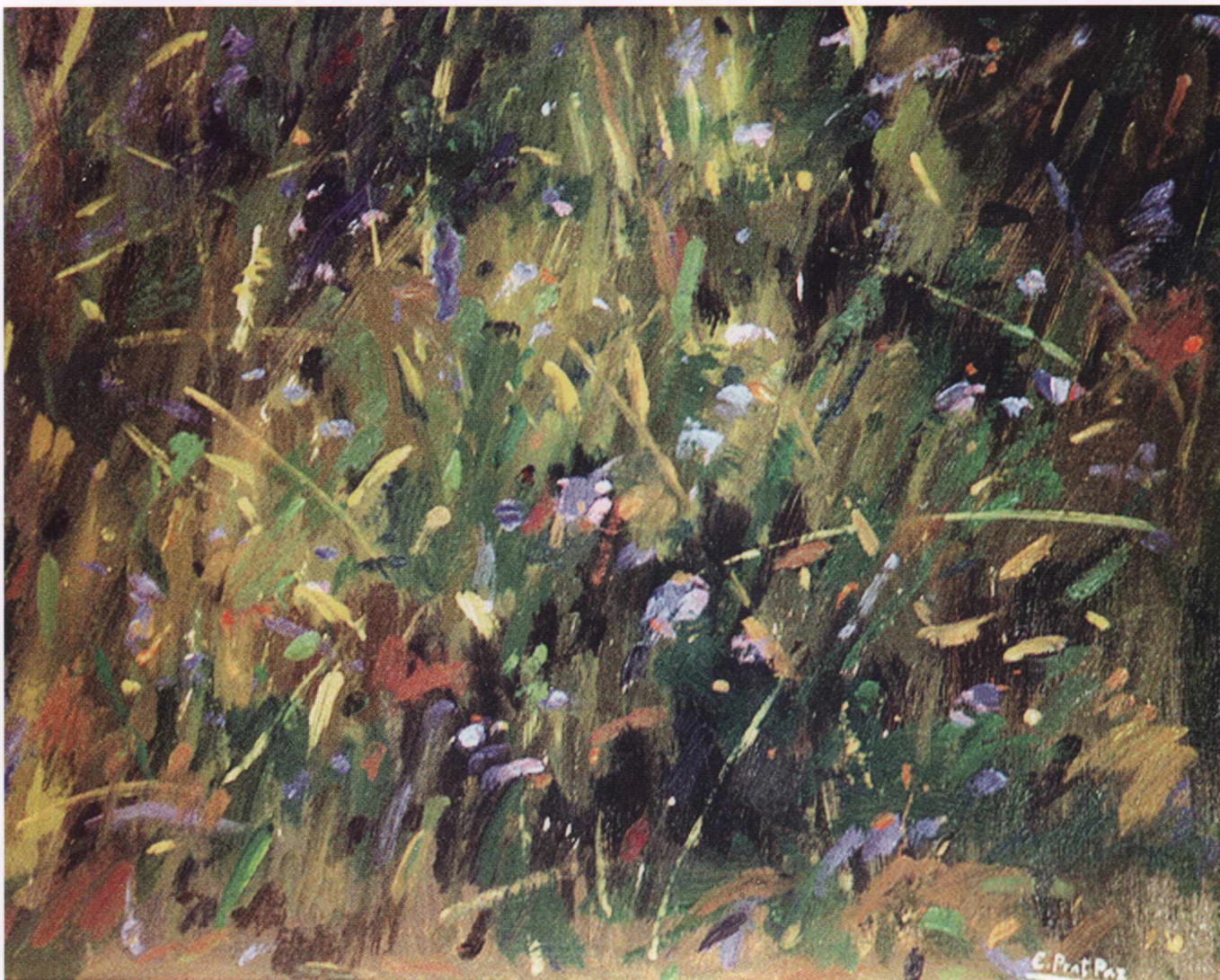
Delta de l'Ebre, 1990
Oli sobre fusta, 92 x 60 cm

Detall de l'església de Sant Esteve, 1987
Pintura al fresc, 23 x 17 cm

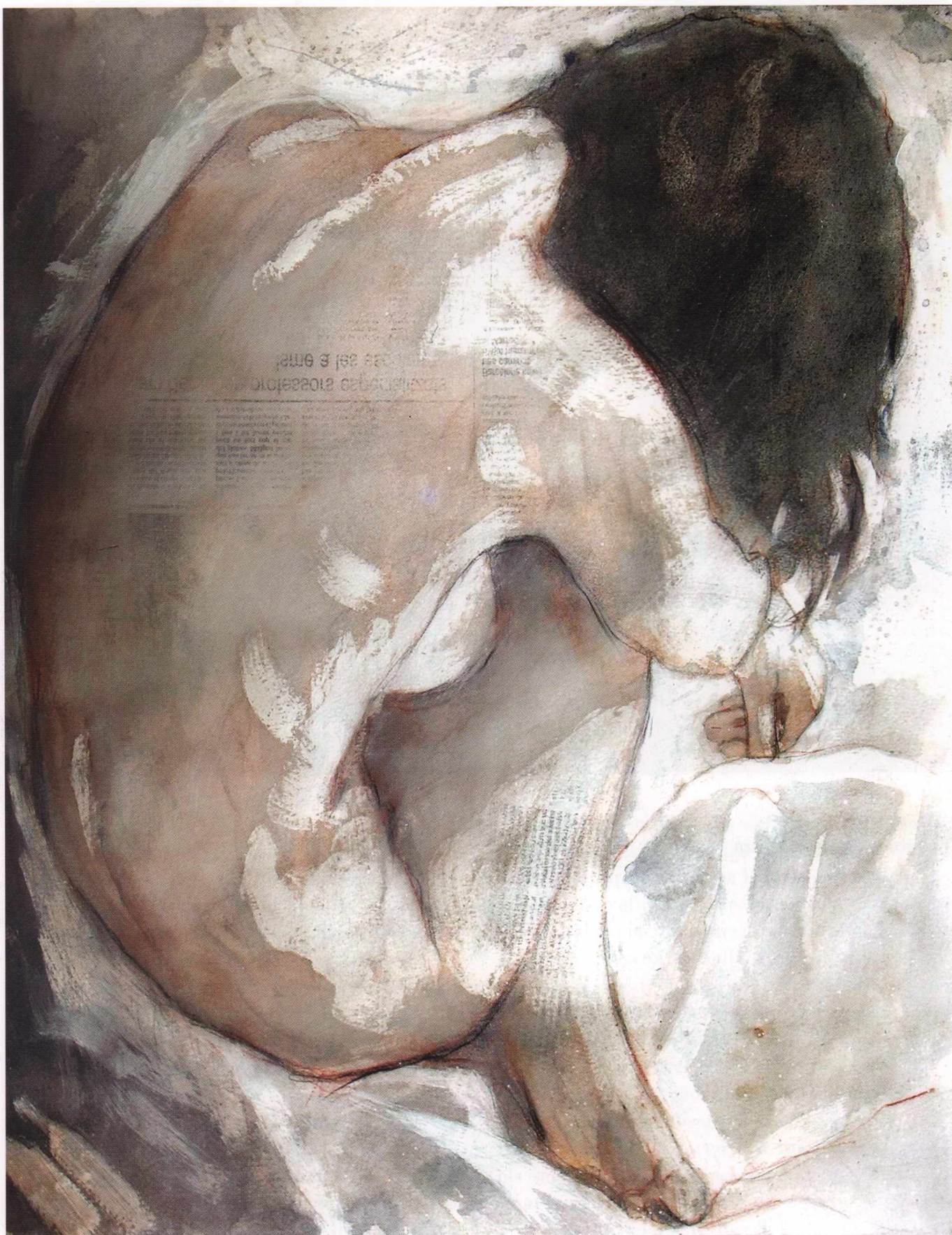
Delta de l'Ebre, 1993
Oli sobre fusta, 65 x 54 cm

Marges, 1993
Oli sobre fusta, 46 x 38 cm

La Soleia, 1994
Oli sobre tela, 92 x 73 cm

Figura, 2004
Tècnica mixta sobre paper, 70 x 50 cm

Can Riera

MASIES DE CASTELLAR (3)

Fotos: **Jordi Garròs**

Textos: **Jordi Garròs i Albert Antonell**

Masies de Castellar (i 3)

Amb aquest tercer recull, que comprèn les terres més meridionals del nostre terme municipal, posem el punt final al treball de divulgació de les masies de Castellar.

A més de constituir una mena d'inventari del patrimoni que avui tenim al nostre poble, hem pogut veure amb detall la seva fesomia, a vegades poc coneguda. L'estimable regust d'antigor que atresoren s'uneix sovint a una equilibrada construcció adaptada a la seva situació, a les possibilitats i necessitats de cada finca, als seus conreus i boscos.

Són testimonis privilegiats dels temps que ens han precedit, i en les seves velles pedres es pot llegir l'esforç col·lectiu d'un país i una gent que,

ens agradi o no, han configurat al llarg dels anys la nostra manera de ser. Per això les estimem tant, i entre tots tenim el deure, cadascú al seu nivell, de vetllar per la seva permanència i conservació, combinada amb la lògica evolució dels temps, tot adaptant-les acuradament als nous usos i necessitats, però mantenint sempre la veneració que devem a les bones obres dels nostres predecessors. Escampades pels atractius indrets que envolten la nostra vila, en constitueixen un dels més preuats atractius.

Així ho va entendre des de fa molts anys l'amic Jordi Garròs i Sampere, que és l'artífex d'aquestes imatges que ens han permès glossar i evocar les masies castellarenques.

EL RANXO I CAN PÈLACHS

Can Pèlachs (ara escrit Pèlecs) és una de les masies més antigues de Castellar. La família dels Pèlachs, esmentada ja el 1269, era una de les més importants del Castellar medieval. Pel que fa al Ranxo, es tracta d'una moderna construcció feta per la família Tolrà al segle passat.

CAN RIERA

Masia molt gran i restaurada recentment. Va ser la casa de pagès de la família Tolrà fins als anys 80

del segle passat. Tanmateix, hi ha referències documentals del 1799, probablement devia ser la finca predecessora de l'actual.

CAN SALLENT

Una altra de les masies grans i històriques de Castellar. Domina una extensa propietat de boscos i terres de secà. Fa anys que ja no compta amb masovers, de manera que ara s'hi fa una minsa activitat agrícola.

CAN JAM

No és pròpiament una masia, ja que fou construïda cap al 1920-1930 pensant primordialment en el seu ús residencial. Es troba al costat del camí de Can Torrella, dins de la mateixa finca.

CAN FONT

Antiga masia de les terres de ponent. El seu territori era molt ampli, ja que l'indava amb els termes de Matadepera i Terrassa.

La masia es convertí en un modern restaurant quan s'endegà la urbanització que porta el seu nom i que ocupa bona part de l'antiga propietat.

CAN'AVELLANEDA

La seva història és similar a la veïna masia de Can Font, ja que la urbanització realitzada va englobar les dues finques. De la masia antiga, gairebé ja no en queda res. Com es veu en la fotografia, la masia ha sofert una notable transformació.

CAN TORRELLA

Detall de la porta principal. Arrecerada i oberta a migdia, resta amagada pel bosc. La família dels Torrella era de les més antigues de Castellar, ja que estan documentats des del 1542. Fa uns anys, uns nous propietaris la van reconstruir acuradament per a ús residencial. Hi ha una masoveria annexa.

MASIA DEL CASTELL DE CASTELLAR
 Fou reconstruïda entre els anys 1950-52 en
 reconvertir antigues dependències auxiliars
 del castell de Clasqueri, amb la finalitat
 que els masovers tinguessin majors
 dependències per viure-hi, ja que fins
 aleshores ho feien en els baixos del castell.

CAN MASSAGUER

Una altra de les masies històriques de Castellar, ja que és esmentada el 1152 juntament amb l'ermita romànica de Sant Martí, de la qual avui només es conserven algunes pedres i murs integrats a l'estructura de la masia, ara molt restaurada i dedicada a l'activitat hípica.

MASIA DE RIBATALLADA

Restes de la casa-castell del segle XI, encimbellada en l'estrep d'una riba terrossa, sobre el torrent de Ribatallada, a l'extrem sud-oest del terme municipal. La masia dona fe de les necessitats de defensa en l'època medieval.

CAN FAIXERO

Precària construcció situada a l'extrem sud-est del nostre terme. Fou construïda cap a l'any 1915, probablement aprofitant algunes restes anteriors, per un sabadellenc venedor de faixes que necessitava una casa als afores a causa d'una malaltia de la seva dona.

TORRE TURULL

Dita també de Can Moragues. És una construcció moderna situada al capdavall del Pla de la Bruguera, on tenia bona part de les seves terres. Se'n conserven encara algunes al voltant de la masia, i també les zones boscoses situades al voltant del magnífic torrent de Colobriers.

**Masia antiga
de la Torre Turull**

CAN N'OLIVER

Bonica masia situada a prop del poble, a la dreta de la plana de Can Carner i sobre la riba de Samora. Documentada ja el 1437.

La seva fesomia actual és la d'una casa renovada en època del Noucentisme. Ho fou per desig dels propietaris d'aleshores, la família sabadellenca dels Oliver, que tenien també Can Borrell i el Marquet de les Roques, a Sant Llorenç Savall.

En aquesta masia passà molts anys de la seva infància el poeta Joan Oliver, Pere Quart.

CAN BAGES

Situada a la part alta d'una esplanada, terrassa al·luvial a la vora del riu Ripoll. Porta uns anys d'abandó i amb les terres ocupades per activitats i indústries marginals. Actualment és a punt de convertir-se tot aquest sector en un nou polígon industrial.

CAN CARNER

Anomenada també Can Carner del Pla, per diferenciar-la d'altres masies amb el nom de Carner, situades riu amunt, a la part alta del terme.

Fou una masia agrícola molt important fins cap al 1970, ja que les seves terres eren planeres i de bon conreu. Això i la seva proximitat al poble, van fer que aquests fossin els primers grans terrenys destinats a l'expansió urbanística de Castellar, avui transformats en zona urbana residencial i en polígon industrial.

La separata *Masies de Castellar (3)* s'ha editat amb el suport de:

Ajuntament de Castellar del Vallès

VIENA

Per menjar bé, bo i ràpid

**Us desitgem una bona
Festa Major**

Crta. de Castellar, 60

CASTELLAR DEL VALLÈS

de 8.00 h a 23.30 h / div. i ds. fins a les 00.30 · Obert tots els dies de l'any

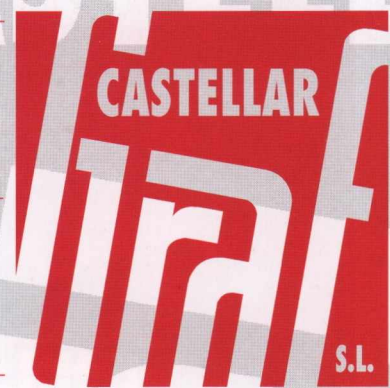

Auto Viena

Pàrquing gratuït

www.viena.cat

Castellargraf, S.L.

Bona Festa Major

Puig de la Creu, 3

Tel. i fax 93 714 51 42

08211 Castellar del Vallès

castellargraf@telefonica.net

S.L.

7, 8, 9, 10 i 11
SETEMBRE

FESTA MAJOR 07

CASTELLAR
DEL VALLÈS

*Us desitgem
una bona
Festa Major 2007*

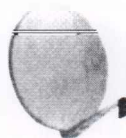
Restaurant

FRUTOS RAMÍREZ

CONEJO ALAJILLO

DIMECRES TANCAT

Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90
08211 Castellar del Vallès

Servicio técnico:
TV. COLOR • VIDEO
HI-FI • ANTENAS
Todas las marcas

SERVICIO
AUTORIZADO:

SHARP
DAEWOO

REPARACIÓN Y VENTAS

Electrónica M.T.V.

Jaume I, 32 - (cantonada Prat de la Riba)
Tel. 93 714 22 53 - CASTELLAR DEL VALLÈS

**Centre Dietètic
i Nutrició**

**TOT EN ALIMENTS NATURALS,
INTEGRALS I HERBORISTERIA**

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 678 838 566
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Agència
RENAULT

Taller

VILA CLARA, S.A.

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41
Tels. 93 714 51 93 - 93 714 24 38
Fax 93 714 86 52 - CASTELLAR DEL VALLÈS

Marina

DISSENY EN MOBLES
DE CUINA I BANY

Santiago Rusiñol, 31
Tel. 93 714 57 07
Castellar del Vallès

Tintoreria

Tresserras

Recollida i entrega
gratuïta a domicili

Barcelona, 2, local 11
Tel. 93 714 79 76
08211 Castellar del Vallès

**JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL**

STOP

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55
Cra. de Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA
Casanovas**

Lda. Rosalina Ros Casanovas

Av. Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. 93 714 33 76

SISCO
mecànic

REPARACIÓ I MANTENIMENT DE L'AUTOMÒBIL
ESPECIALITAT TOT TERRENY

C/ Jaume I, 46
08211 Castellar del Vallès
www.siscu4x4.com

Tel. 93 715 92 88
Fax 93 747 36 14

Centre de
JARDINERIA
Castellar

Camí del cementiri s/n | 08211 Castellar del Vallès (Barcelona)
Tel. 93 747 36 92 | Fax. 93 747 36 93

MARTIN ESTANC

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29
Tel. i fax 93 714 59 72
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

casa Jordi

JOIERIA - RELLOTGERIA - OBJECTES DE REGAL

Barcelona, 11 - Telèfon 93 714 55 95
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Aigua - Electricitat - Calefacció
Aire condicionat - Instal·lacions industrials
Terra radiant - Energia solar

INSTAL·LADORS AUTORITZATS

Dr. Carretero i Coll, 6
CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. (Joan) 629 224 639 - Tel. i fax 93 747 20 27

PERARNAU
Assessoria

ASSESSORAMENT D'EMPRESSES
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Jordi Perarnau i Torné

Montcada, 21
08211 Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 84 02 • Fax 93 714 22 60
E-mail: Perarnau@cecot.es

Clínica Dental Castellar

Anna Gili Rovira
Alfredo González Sancho

Pedrissos, 12, local 1 (davant camp de futbol)
Tel. 93 747 20 37 - 08211 Castellar del Vallès

NÚVIES

Av. Sant Esteve, 112-120

Tel. 93 714 47 60

CASTELLAR DEL VALLÈS

IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ
C/ CLAVÉ, 7 - 93 714 52 85 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó
c o m e r c i a n t s

Acc
castellar del vallès

Castellà Canudas

LLUM - FORÇA - AIGUA - CALEFACCIÓ

Clavé, 11 D - Tel. 93 714 59 06
Castellar del Vallès

AUTOSERVEI
SANT
ESTEVE

«La botiga del astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89
08211 Castellar del Vallès

contrucciones

Antonio Ramírez, s.l.

Av. Sant Esteve, 75, baixos
Castellar del Vallès
Tel. 93 714 61 55 - Fax 93 747 38 04

F A R M À C I A

DOLORS ROS

AV. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

EL MILLOR EQUIP EL TENS A

CM62

INFORMÀTICA

ORDINADORS, IMPRESSORES, MULTIMÈDIA
ADSL, XARXES, SERVEI TÈCNIC, FORMACIÓ
CURSETS, PROGRAMES DE GESTIÓ

Major, 62 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. i fax 93 714 66 66
www.cm62.com
E-mail: cm62@cm62.com

Gota d'aigua
transparent,
avall regalima
pel degotall,
juga
canonada amunt,
fresseja
l'aixeta daurada
i arriba
al got amatent.

**Des de 1957 fem arribar l'aigua al poble de
Sant Feliu del Racó**

Perruqueria

De dimarts a divendres: de 8 a 20h
Dissabtes: de 8 a 17h

Passeig, 3 · tel. 93 714 49 28
08211 Castellar del Vallès

sabateria infantil

PEUETS

NOVA COL·LECCIÓ
PER A L'ESCOLA

Plaça Cal Calissó, 3
Castellar del Vallès - Tel. 93 714 27 90

**FARMÀCIA
YANGÜELA**

Torras, 2
Castellar del Vallès
93 714 52 89

Restaurant Casa Pedro

Més de 22 anys al seu servei

Itàlia, 15
Castellar del Vallès
93 714 77 54

arts i marcs

Una botiga per descobrir...

C/ de Barcelona, 9   08211 Castellar del Vallès   Tel. 93 747 31 79

emmarcació a mida,
miralls, làmines,
artesanía per decorar i regalar,
obra d'autor, escultura,
artesanía comerç just

Cada mes a l'aparador ens mostra la seva obra un artista castellarenc.
Aquest setembre-07 vine a veure l'exposició d'obra

d'ANTONI COSTA

Instal·lacions llum · aigua · calefacció · aire acondicionat

Garcia Argilés

llum · aigua · calefacció · aire acondicionat

Plaça Europa, 7   08211 Castellar del Vallès   Tel. i Fax | 93 714 24 00   Mòbils 607 996 356   667 617 442

Carnicé

Del 8 al 30 de setembre de 2007

Sala d'Exposicions

WATS·ART

Sant Pere d'Ullastre, 9 - Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 55 71

Horari: Feiners, tardes de 6 a 9 h
Festius, de 12 a 2 i tardes de 6.30 a 9 h

ARTILLETRES - Núm. 42 - Any XXI - Setembre 2007

Direcció i coordinació:

Josep Ramon Recordà

Edita: Artilletres

Av. Josep M. Valls, 35

08211 Castellar del Vallès

Fotocomposició i impressió:

Castellargraf, S.L.

C/Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar

A/e: castellargraf@telefonica.net

Dipòsit legal: B-14.427-1986

Han col·laborat en aquest número:

Miquel DescLOT, Feliu Formosa, Daniel Rocavert,
Albert Jané, Jordi Viladoms, Josefina Llauradó,
Rita Culla, Jacint Torrents, Domènec Triviño,
Francesc Sitges, Sergi Belbel, Alfons Freire, Laura
Company, Pere Puig, Esteve Prat, Jordi Garròs,
Albert Antonell.

Portada: pintura d'Esteve Prat Paz

Preu de subscripció any 2007: 10 euros

Domènec Triviño Agüera

Obra recent

Del 8 de setembre al 6 d'octubre del 2007

Inauguració: dia 8 de setembre a les 19 hores

Parador Nacional de Cardona

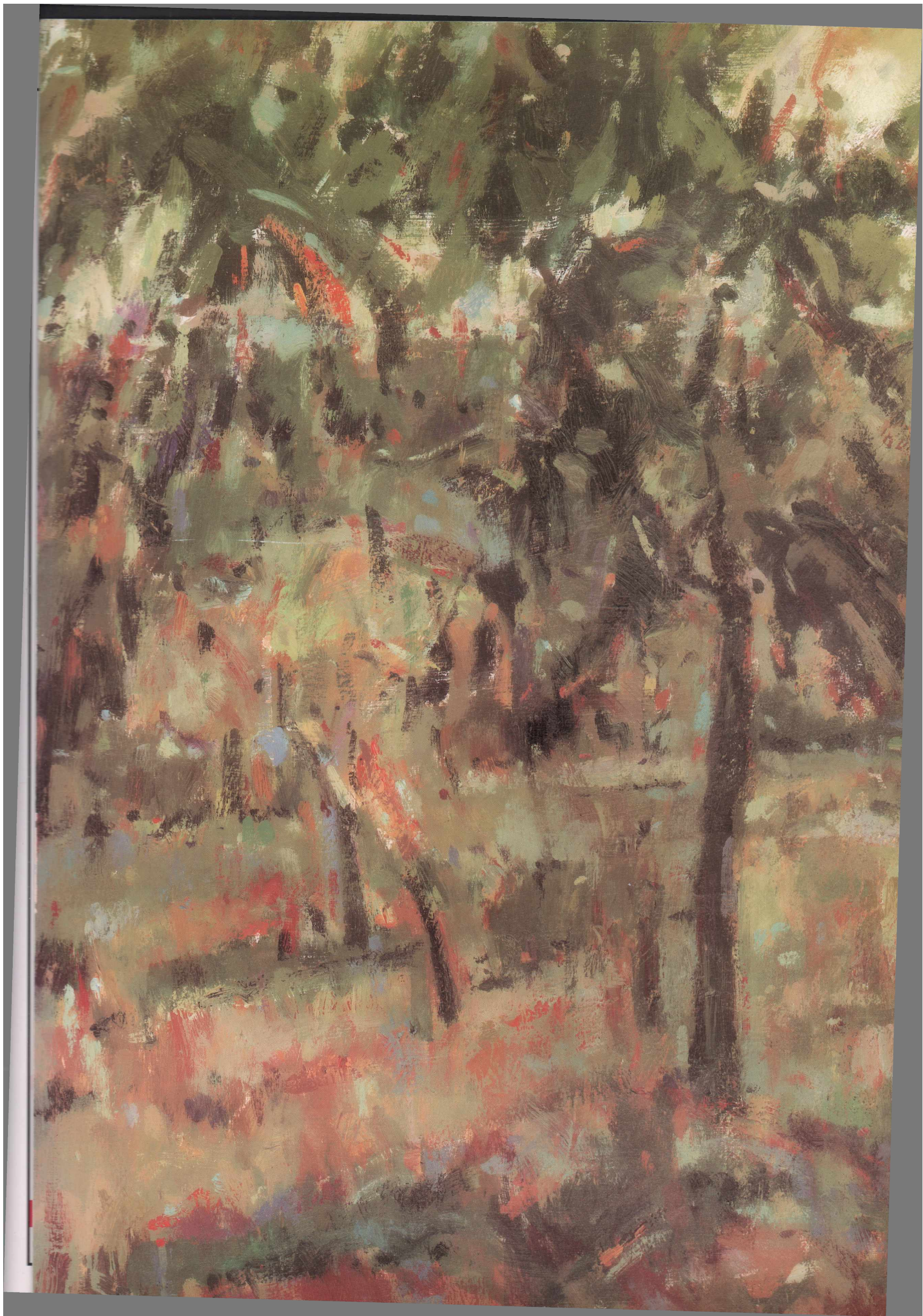
Castell de Cardona, s/n - Tel. 93 869 12 36 - 08261 CARDONA

PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

An abstract painting with a dense, textured surface. The color palette is dominated by earthy tones: various shades of green, brown, and ochre, with prominent splashes of red and some cooler blue and purple accents. The brushwork is visible and expressive, creating a sense of movement and depth. The overall composition is non-representational, focusing on color and texture.

artil·letres

Núm. 42 - Castellar del Vallès - Setembre 2007 - 10 €